

prosvetni delavec

Med drugim preberite

- PRIBITKI ZA VELIKE RAZREDE, ODTEGLJAJI ZA MAJHNE, str. 2
- KAJ BO NADOMESTILO SVOBODNO MENJAVO DELA? str. 3
- SE IDEOLOGIJA IN S TEM POLITIKA UMİKATA IZ ŠOL? str. 3
- PRIZNANA DEVINSKA ŠOLA V GOSTEH PRI NAS, str. 5
- NIHČE NIMA PRAVICE PONEUMLJATI OTROK, str. 6
- OSNUTEK STATUTA, str. 12

ROMAN LAVTAR

ZSMS v žrelu političnega pluralizma

Razprava o drugačni organiziranosti ZSMS je postala intenzivnejša sicer šele zadnji mesec, vendar pa je mogoče ugotoviti, da v organizaciji razmišljamo o spremembah in popravkih že kar vse leto. Izhodiščna točka teh pogovorov je prav gotovo dokument Za demokratično, ki ga je

sprejela Republiška konferenca na svoji 3. seji 1. februarja letos.

Naša vizija sprememb političnega sistema je zakoličila tudi ključne parametre, zaradi katerih je bilo treba spremeniti statut ZSMS. Te parametre pa lahko strnemo v nekaj ključnih točk:

● Politika je javna zadeva, torej jo je treba »delati« javno. Umik politike z zasebnega področja pomeni v današnjem aktualnem političnem žargonu tako imenovano depolitizacijo. Prepoved oziroma omejevanje političnega organiziranja v državni upravi, armadi, policiji, sodstvu,

v podjetjih, izobraževalnih institucijah itd., prisiljuje politično organizacijo, da se formalno organizira po teritorialnem načelu.

Zato naj bi bila ZSMS po novem statutu teritorialno organizirana. Temeljna formalna organizacijska oblika je občinska organizacija. Pod to ravni pa imajo člani ZSMS proste roke pri iskanju najučinkovitejših oblik organiziranja; to velja še posebno za metode dela pri uresničevanju formalno dogovorjenih ciljev. Ob tem je treba poudariti, da bodo organizacijske oblike v podjetjih, šolah in drugih zelo odvisne od zakonskih omejitev. Ne gre toliko za prepoved obstoja političnih subjektov (kot skupin, aktivov ali posameznikov), temveč bolj za to, da bi izključili možnosti za neposredni sistemsko določeni vpliv posameznih političnih subjektov v teh okoljih.

● Politični pluralizem pomeni ne le priznavanje obstoja partikularnega interesa, temveč tudi možnosti za njegovo organizirano uveljavljanje in delovanje. Zato pojem strankpartija ni psotka, ampak pomeni tak »partikularni interes«, okoli katerega se državljani združujejo, ko ga skušajo uresničiti. Organizirano nastopanje jim daje več možnosti za uspeh.

ZSMS je, formalno gledano, del oblasti in po svoji programski usmerjenosti se temu tudi v prihodnje ne odreka. »Boj za oblast« bo ZSMS udeležila z nastopom na volitvah in s tem le še potrdila svojo političnost. Vendar se ZSMS organizacijsko in vsebinsko ne odreka družbenosti, tako družbenim projektom, ki jih že zdaj uresničuje, kot tudi nosilec družbenih projektov v ZSMS ali ob njej.

● Politična organizacija mora zagotavljati legitimnost praviloma s prostovoljnim članstvom. Največkrat »preštevane« članstva narekuje Zakon o političnih organizacijah (ali o političnem združevanju), ki določa najmanjše potrebno število državljanov za ustanovitev politične organizacije, vendar je članstvo vir legitimnosti zgolj pri ustanovitvi, kasneje si organizacija le-to zagotavlja z (ne)uspehom na volitvah.

ZSMS je danes formalno predstavništvo 320 tisoč mladih v Sloveniji. Z vpeljavo prostovoljnosti članstva, s tem da določi spodnjo starostno mejo in ukinja zgornjo, se ZSMS odreka temu, da bi imela vnaprej določen svoj podmladek (Zveza pionirjev) ali da bi bila sama podmladek katerikoli drugi organizaciji. Svojo identiteto si zagotavlja s trdnim programom. S takšnimi formalnimi rešitvami se ne le zavzemamo za uveljavitev političnega pluralizma, ki ruši kakršne koli generacijske meje, pač pa ga tudi

uresničujemo v praksi. Političnega interesa namreč ni mogoče omejiti v določeno starostno ali stanovsko kategorijo.

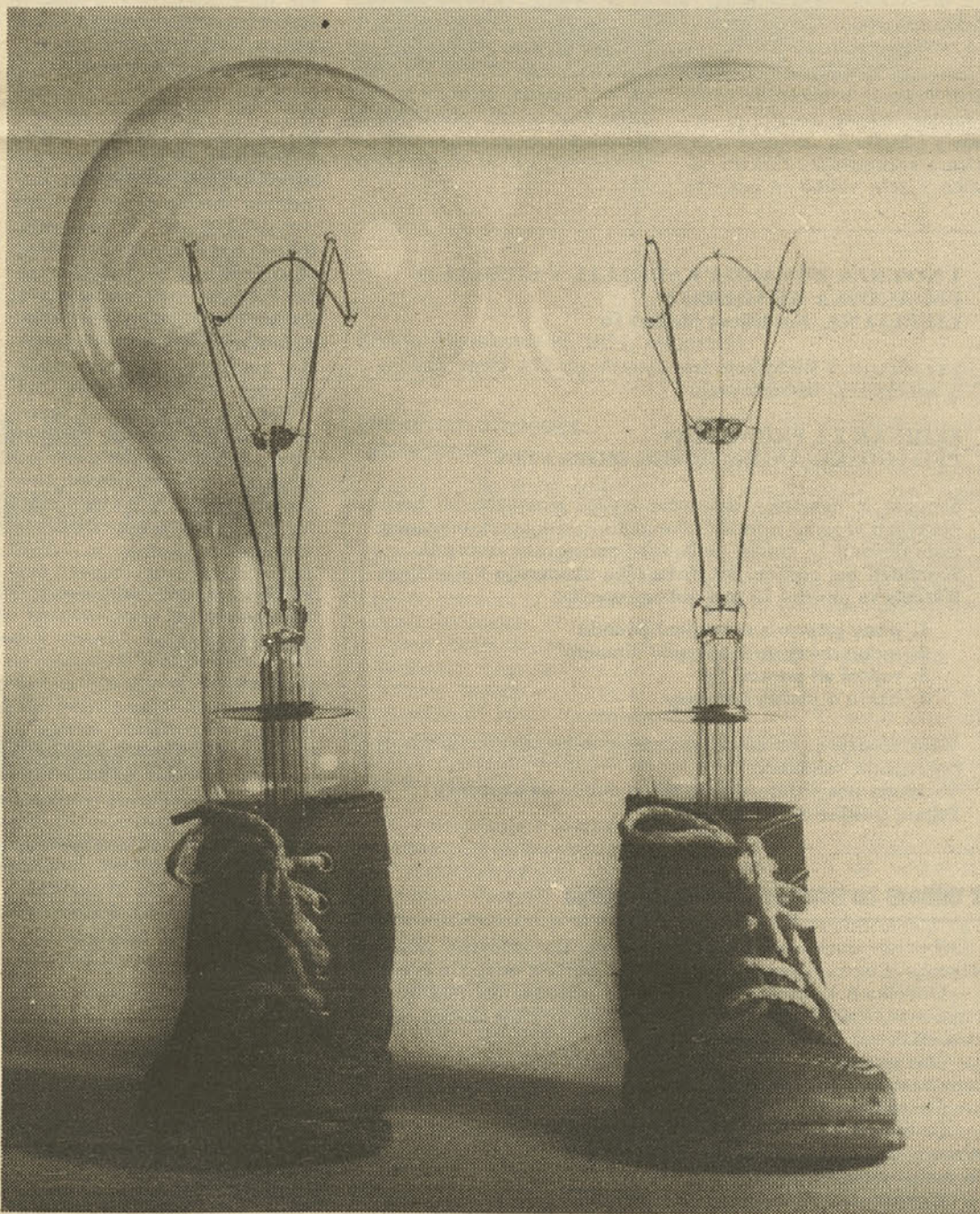
● Članstvo je pomembno ne le pri zagotavljanju legitimnosti politične organizacije, temveč tudi pri sprejemanju odločitev v sami organizaciji. Njegov vpliv je odvisen od notranje hierarhije, od tega, kako sprejema odločitve in kako so razpršena mesta odločanja. Pluralizem organizacijskih oblik, nižje ravni pri uresničevanju svojih političnih projektov ipd. daje članstvu večjo težo kot stroga, trdna in neprožna notranja organizacijska sestava.

Že prej omenjena prožnost organizacijskih oblik, predvsem pri uresničevanju ciljev ZSMS, je dopolnjena tudi s samostojnostjo posameznih organizacijskih oblik pri sprejemanju odločitev (po programu ZSMS). Občinske organizacije po svoji volji določajo tudi kandidate za volitve v občinsko skupščino. Prožnost organizacije se bo prav gotovo najbolj izrazila v temeljnih okoliščinah.

● Državljeni lahko ustanovijo politično organizacijo na programski ali ideološki podlagi. Pri prvi so notranje ideološke razlike ponavadi velike, pri drugi pa zelo majhne. Glede na politično in zgodovinsko neuspešnost velikih, vseobsegajočih in do zadnje celice družbe predpisujočih ideoloških projektov je obetavnejši programski model. Pri slednjem je večja verjetnost za pragmatizem (v dobrem pomenu besede) ali manj dogmatsko vztrajanje pri vzorcih in rešitvah, ki so se izčrpali.

ZSMS je programska organizacija, torej združuje ideološko raznoliko sestavo članstva. Tako imenovana frontnost se kaže v ideološki neekskluzivnosti, v povezovanju vseh, ki se strinjajo s programom ZSMS.

Ob koncu naj zapišemo še tole: V pogovorih s srednješolskimi učitelji, člani ZSMS iz podjetij, mentorji ZSMS v različnih izobraževalnih okoljih je bilo mogoče opaziti nekakšno zmedenost ob prebiranju in razlagi statuta. Ravnatelji domov za učence so bili celo zaskrbljeni, da bodo morali zaradi sprememb statuta ZSMS spreminjati vzgojni program za domove učencev (tem je namreč opredeljena tudi organizacijsko in vsebinsko delovanje aktivov ZSMS v domovini). Zato vsem, ki prebirate Prosvetnega delavca, predvsem pa pedagoškim delavcem, priporočam, naj čim manj posegajo v organiziranje in snovanje programov ZSMS, saj je to zadeva ZSMS, ne pa šol. Tudi za mentorje ZSMS bo v prihodnje treba poiskati manjkajoče ure druge. To pa ni zadeva ZSMS, ampak šolskih oblasti.

Stane Jagodič: Pot v svetlo prihodnost, 1972, fotografija

Kako naj se začne dan drugače kot s sončnim vzhodom. In kolikokrat doslej je sonce všlo na vzhodni strani šmarnih vzpetin okoli Svetega Roka, Tomaža, Miklavža in drugih gričev, ki nosijo na sebi svojega svetnika. Simbole življenja pač, ki hodi tod po svojih zakonitostih, po svojih predpisih stroge preskušnje in zgodovinske trdoživosti. Je polno zemeljske neizprososti in miline, je kruto v podobi belega mrtvaškega prta in mučnosti neozdravljive bolezni, kužnega znamenja, stradanja, je polno sončnih zahodov in mamljivih popoldnevov, ko se svet v tatišju pričakovanja noči in njenih skrivnosti skloni k sebi. Stane Jagodič je otrok vijolične noči skrivnostnih silnic prednikov, ki so klatili z neba zvezde pa tudi tolkli in orali tujo zemljo za majhen kosček kruha pod soncem in nekaj skromne strehe.

Kakšne misli se rojevajo v glavi človeka, ki išče svojo identiteto na način ustvarjalne možnosti, s postavljanjem novih vprašanj in miselnih izzivov? So to misli obrnjene vase ali v zunanji svet, ko je treba najti odgovor na vprašanje: čigav sem, od kod sem, kam grem, kaj hočem storiti, kaj je moje poslanstvo, kaj bom kot človek podpisal na koncu poti, pod katerimi zvezdami hodim, kako bom vplival na svojo usodo, kako bom antično izročilo filozofije in človeške tragičnosti spojil z novimi spoznanji mojega časa, ki ga živim in po svoje oblikujem?

Iz eseja Druga Medveda Umetnikovo otroštvo in zgodnja mladost 1943–1960 v Jagodičevi monografiji, iz katere objavljamo reprodukcije umetniških del.

dogodki
novostiRepubliško tekmovanje
o logiki

V soboto, 21. oktobra, je bilo na Pedagoški akademiji v Ljubljani 4. republiško tekmovanje v logiki. Tekmovanje si je že dobro utrla pot med mlade, saj je letos sodelovalo na izbirnih tekmovanjih že 2100 učencev in 70 dijakov iz Trsta.

Tekmovanje je pripravila Komisija za logiko pri ZOTKS, generalni pokrovitelj pa je že od začetka delovna organizacija Metalka.

Mladi logiki so bili pred tekmovanjem kar sproščeni. Logika je pač logika - pozabiš lahko vse tako stežka ali zlahka naučene formule, pomembno je, da si obrožen s tistim, čemur pravimo zdrav razum. Po začetku pa se je tudi njih polotila nestrpnost. Republiško tekmovanje pač ni od muh, vsak pa se želi uvrstiti čim boljše. Ob odprtju je izrekel dobrodošlico tudi dr. Izidor Hafner, docent na Fakulteti za elektrotehniko in računalništvo v Ljubljani, ki je že ves čas vodja in organizator tekmovanja. Tekmovanje se imenuje po Raymondu Smullyanu, avtorju številnih logičnih ugank in knjig, ki so nekatere prevedene tudi pri nas v zbirki »Z logiko v leto 2000«. Profesorja Smullyana smo povabili na tekmovanje, a žal ni mogel priti. Ob slovesnem začetku se je v njegovem imenu zahvalila Judith Buncher, direktorica Ameriškega kulturnega centra v Ljubljani. Želimo, da bi se tekmovanje razširilo tudi prek meja naše domovine in preraslo v Mednarodno tekmovanje Raymonda Smullyana.

Po slovesnem začetku je sledilo tisto najpomembnejše - ura in pol reševanja nalog. Pa tudi mentorji so prišli na svoj račun. Na srečanju so tudi predstavili knjigo Raymonda Smullyana Dekle ali tiger? Vedno bolj opazimo, da logika ni stvar, ki je »čisto od boga dana«, saj mladi potrebujejo nekoga, ki bi jih vodil in usmerjal. Za zdaj večina poteka vse še bolj na ljubiteljski osnovi, marsikje pa so zagnani mentorji na šolah že ustanovili krožke logike in prvi dosežki so že vidni. Po napornem reševanju nalog so imeli tekmovalci malico v šolski menzi, nato pa so odšli na filmski predstavi v Cankarjev dom. Ta čas pa so imeli popravilni nalogo. Študentje matematike, računalništva in elektrotehnike, polne roke dela s popraviljem več kot 300 testov.

Ob šestnajstih je bil sklepni del tekmovanja in tedaj so tudi podelili nagrade desetim najboljšim v šestih skupinah (7. razred, 8. razred, 1. letnik, 2. letnik, 3. letnik, 4. letnik).

Prireditelji smo v pogovoru razčlenili dosežke razvoja logike in si žadali naloge za prihodnost. Logične naloge so počasi že prodrele v revije, kot so: PIL (ki je tudi začetnik tekmovanja z rubriko Tekmujmo v logiki), Pionir, Ciciban, Moj mikro, Proteus. Naš delavec - Naša Slovenija. Presek... tako da imajo tekmovalci že več možnosti za utrjevanje znanja. Želimo si, da bi družba namenjala temu tekmovanju še več pozornosti pa tudi, da bi si le-to pridobilo status, kot ga imajo tekmovanja iz matematike, fizike, računalništva. Mladi so namreč s svojo številčnostjo in prizadevnostjo (logike se pač učijo v prostem času) pokazali, da si to zaslužijo.

Tekmovanje je tudi priložnost za utrjevanje vezi z zamejci, saj je Vesna Danieli, profesorica matematike in fizike na Znanstvenem liceju France Prešerna iz Trsta, dejala, da so mladi navdušeni nad tekmovanjem, pri njih pa je logika tudi v učnem programu v 1. letniku srednjih šol.

Ne smemo pozabiti, da je logika, kot so povedali številni, zabava in razvedrilo, hkrati pa tudi dobra vadba za možgane. Tega ne bi smeli pozabiti, saj bi lahko marsikje namesto že malce razvitega in dolgočasnega podajanja snovi, vmešali tudi ščepec logike. To pa je, kot vsaka stvar, povezano z novim trudom in s prizadevanji, tega pa nam ne bi smelo biti žal, saj posebno v zadnjem času toliko govorimo o novem, o novi kakovosti življenja, s tem pa tudi o novi kakovosti vzgojno-izobraževalnih programov.

ALEŠA MIŽIGOJ

Ukinili celodnevni osnovni šoli

Zaradi pomanjkanja denarja so v tem šolskem letu ukinili še dve celodnevni osnovni šoli: COŠ Edvarda Kardelja in COŠ Prežihov Voranc v Srednji Bistrici. Tako sta se odločili Izobraževalna skupnost in Skupščina občine Lendava. Otroci bodo poslej več časa preživeli doma - dela jim ne

bo zmanjkalo, saj jih je večina iz kmečkega okolja.

Kaj pa bo z učitelji, ki po ukinitvi celodnevni osnovni šol ostajajo brez dela? Skrb zanje je prevzel Vzgojno-izobraževalni zavod Lendava.

J. Ž.

POZIV DELAVCEM V VZGOJNO-VARSTVENIH
ORGANIZACIJAH, ŠOLAH, NA OBEH UNIVERZAH
IN V RAZISKOVNIH ORGANIZACIJAH!

Ob programskih usmeritvah Neodvisni sindikati Slovenije, ki jih je pripravila Zveza sindikatov Slovenije, dajemo kot vodstvo sindikata dejavnosti v obravnavo hkrati programske usmeritve in osnutek statuta samostojnega sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije. Programske usmeritve konkretizirajo našo dejavnost skupne sindikalne usmeritve, vendar z jasno izraženo zahtevo, da postanemo samostojna in vplivna interesna organizacija za oblikovanje in uveljavljanje interesov zaposlenih v vzgoji, izobraževanju in znanosti v Sloveniji.

Vse zaposlene v vrtcih, šolah, na obeh univerzah in v raziskovalnih organizacijah pozivamo, da v novembru pošljete predloge k osnutkom obeh dokumentov ter tudi h gradivu Neodvisni sindikati Slovenije. Gradivo objavljamo na 12. strani.

Republiški odbor Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije
VLADIMIR TKALEC

Pribitki za velike razrede, odtegljaji za majhne

V tem šolskem letu je v srednjih šolah v SR Sloveniji 92.513 dijakov. Najštevilnejši je 1. letnik z 31.545 učenci, v drugem letniku jih je 26.575, v 3. letniku 21.708 in v 4. letniku 12.685. Šolska statistika zadnja leta navadno ne poroča o učencih ločeno v triletnih in štiriletnih smereh, tudi Izobraževalna skupnost Slovenije - njene podatke povzemamo v tem članku - tokrat ne ločuje učencev triletnih in štiriletnih smeri.

Po regijski razporeditvi so največja šolska območja ljubljansko (29.178 učencev), mariborsko (17.559), celjsko (11.088) in gorjensko (9253). Po panogah pa sta pred vsemi kovinarsko šolstvo s 17.060 učenci in ekonomsko s 14.027, sledijo naravoslovno-matematično z 8314 učenci, elektrotehniško (7935), pedagoško (5084) itn.

Posebej so obravnavani ponavljalci. Skupaj jih je 3468 oziroma 3,7 odstotka med vsemi srednješolci. Med učenci letošnjega 1. letnika je ponavljalcev 6,4 odstotka, med drugošolci 4,2, med tretješolci 1,4, med četrtošolci 0,2 odstotka. Med vsemi srednješolci ljubljanskega območja je ponavljalcev za 4,4 odstotka, samo med prvošolci jih je dobrih 8 odstotkov, med 4439 četrtošolci je 9 ponavljalcev. V mariborski regiji je med vsemi srednješolci 4 odstotke ponavljalcev, med prvošolci 6 odstotkov, med 2305 četrtošolci pa je 6 ponavljalcev. Pogled v srednje šolstvo po panogah kaže, da je pri prvošolcih, na primer, takle odstotek ponavljalcev: naravoslovni program 1,3, strojniški 8,2, družboslovni in kulturni 2,2, elektrotehniški 10,7, ekonomski 6,5, tekstilni 6,3 odstotka itn.

Poročilo Izobraževalne skupnosti Slovenije o letošnjem vpisu v srednje šole se ukvarja predvsem z oddelki in učenci v njih. Namen je predvsem: razkriti oddelke z zelo veliko in oddelke

z zelo malo dijaki. Vseh oddelkov je 3100, od teh 2728 v triletnih in štiriletnih programih srednjega šolstva, 152 v skrajšanih programih in 220 v prilagojenih programih za mladino z motnjami v telesnem in duševnem razvoju ter nadaljevalnih programih. V programih triletnega in štiriletnega srednjega šolanja je po letnikih takole število oddelkov: 1. letnik 834, 2. letnik 757, 3. letnik 718, 4. letnik 419. Povprečno število učencev v oddelku se je od lani povečalo: upošteva vse oddelke od 1. do 4. letnika je bilo v oddelku lani povprečno 29,4 učenca. Letos jih je pa 30. V 1. letniku je pa tako: lani 30,1 učenca, letos 31,2.

V analizi Izobraževalne skupnosti Slovenije sicer tako ne piše, bo pa le držalo, da je pri pogledih na število učencev v razredu nekako prevladalo finančno načelo nad pedagoškim, oziroma: v gradivu izgleda kot dobro, ker se je število učencev v oddelku povečalo. Finančna mera za plačnika je 30 učencev v razredu. Takih oddelkov je pa zelo malo: v 1. letniku, denimo, 20 med vsemi 834 oddelki. Najštevilnejši so v 1. letniku oddelki s 33 do 36 učenci, takih je nekaj nad 500, med njimi pa je največ takih s 34 učenci (212). Včasih je veljalo načelo, da v razredu ne more biti več kot 35 učencev, zdaj je taka mera 36, vendar tudi ta ni trdna, določena je s »praviloma«, kar pomeni, da se oddelki z več kot toliko učenci pravzaprav ne preganjajo. V 57 oddelkih 1. letnika je tako po 37 učencev, 5 oddelkov ima 38 in prav toliko oddelkov po 39 učencev, v dveh jih je po 40. Podobno je tudi z oddelki višjih letnikov, čeravno so sicer v 2. letniku najštevilnejši taki s 33, v 3. letniku pa z 32 učenci, medtem ko v 4. letniku ni opaziti prevladujočih primerov, so pa pogostejši oddelki z več kot 30 učenci (31 do 35).

Z oddelki, ki imajo manj kakor 30 učencev, je pa tako: v 1. letniku je takih razredov malo, skupaj 40, med njimi je v enem 18, v dveh po 22 in dveh po 23 učencev, v drugih pa med 25 in 29. Drugače je pa v 2., 3. in 4. letniku, kjer so oddelki z 29 do 30 učenci kar pogosti, z manj pa redki. V vseh treh višjih letnikih pa sta po eden ali dva primera z manj kot 10 učenci v oddelku (v 2. letniku najmanj 6, v tretjem 9, v četrtem 7 učencev); ne piše, če taki oddelki obstajajo v resnici ali pa samo statistično.

Kombiniranih oddelkov je 138, v 1. letniku so 4, v 2. jih je 57, v tretjem 70 in v četrtem, 7, čeravno menda ni neogibno, da jih je toliko.

O oddelkih, ki po številu učencev odstopajo od normativov, je na zadnji seji govoril odbor za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije in ugotavljal, da se sprejete norme kar lepo kršijo - že leta in leta. Lani je odbor prvič naročil, da se odtegne nekaj plačila oddelkom 1. letnika z manj kot 30 učenci. Tudi letos se je odločil za tak ukrep, odtegnjenega bo pa 10 do 30 odstotkov

od denarja, ki sicer pripada normalnemu oddelku. Prvič pa se ukrepa tudi pri oddelkih 1. letnika z več kakor 30 učenci - tem se denar dodaja, in to 5 do 10 odstotkov. Dodatek sicer ni tolikšen, kakor so ga zahtevali srednješolski učitelji ob spomladanskih protestnih stavkah, je pa, na odboru niso z lahkimi srčcem sprejeli tega dodatka, saj po svoje spodbuja šole k povečevanju števila učencev v razredu, k prevladovanju denarnega gladišča nad pedagoškim. Odbor se je izmotal iz škrincev s salomonsko rešitvijo: da tak dodatek pripada le razredom, kjer so bile zaradi navala otrok ali drugih objektivnih vzrokov šole prisiljene delati tako številne razrede. Kaj pa je »praviloma« in kaj ni, pa niso natančno pojasnili. Zavod za šolstvo bo sicer tudi letos preučil primere z izrazito veliko ali izrazito malo učenci, a najbrž ne kaže veliko pričakovati od tega - lanska analiza je pokazala, da so bile vse izjeme bolj ali manj upravičene. Kaj podobnega se utegne nemara primeriti tudi letos.

J. S.

Povečan vpis na univerzo

V prve letnike višješolskega in visokošolskega študija na Univerzi Edvarda Kardelja v Ljubljani in Univerzi v Mariboru je - po pravkar obdelanih podatkih Centra za razvoj univerze - letos vpisanih 12.448 rednih študentov in 3990 študentov ob delu. Rednih študentov je v 1. letniku 10 odstotkov več, študentov ob delu pa 9 odstotkov več kot lani. Glede na ponujene možnosti je

rednih študentov 1. letnika vpisanih približno za četrtno več, kakor je bilo razpisanih mest, študentov ob delu pa je vpisanih približno četrtno manj, kot je bilo ponujeno mest ob razpisu. Na nekaterih fakultetah je v rednem študiju vpis letos večji tudi zato, ker del fantov ni šel k vojakom - dobili so spet pravico nadaljevati študij takoj po končani srednji šoli.

Srečanje z vrstniki iz
Smederevske Palanke

Pred nedavnim so dvojezično šolo Drago Lugarič v Lendavi obiskali učenci in pedagoški delavci iz pobratene osemletke iz Smederevske Palanke v SR Srbiji. Skupaj so pripravili pionirsko konferenco, športna srečanja, pot pa jih je zanesla tudi v Pomurje. Obiskali so še osnovno šolo v Porabju na Madžarskem in se v sproščenem pogovoru v različnih jezikih med drugim dogovorili, da bo prihodnje jubilejno dvajseto srečanje vrstnikov slovenske in srbske šole v Smederevski Palanki, nanj pa bodo povabili tudi učence iz Porabja.

JOŽE ŽERDIN

Po novem: temelji
obramboslovja

Po sklepu Univerzitetnega sveta (28. 9. 1989) Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani naj v tem študijskem letu študentje prvih letnikov višjih in visokih šol ne bi poslušali predavanj iz predmeta splošna ljudska obramba in družbena samozaščita SFRJ. Predmet se bo preimenoval v temelje obramboslovja, v prihodnjih mesecih pa naj bi pripravili nadrobnejše učne programe. Tako bodo temeljem obramboslovja prisluhnili študentje prvih in drugih letnikov šole v študijskem letu 1990/91, kasneje pa bo predmet uvrščen na urnike le v prvem letu študija.

9. slovenski knjižni sejem

bo od 14. do 20. novembra letos v Cankarjevem domu v Ljubljani. Tone Polenec, direktor sejma, je povedal, da bo na 200 panojih več kot 25 založnikov razstavljalo približno sedem do osem tisoč knjig. Sodelovali bodo vsi že uveljavljeni založniki, nekaj pa bo tudi novejših - npr. zasebna založba Feniks, Slovenska knjiga in celovška založba Wieser.

Letošnji sejem bo za približno desetino večji od prejšnjega in le tisti, ki se še spominjajo sejma pred dvema letoma, bodo zaznali razliko med založbami, ki se še zmeraj tako kot včasih pojavljajo na knjižnem trgu, in tistimi, ki pešajo in močno krčijo svoje programe.

Ponavadi je med obiskovalci knjižnih sejmov veliko šolarjev na zadnjem sejmu jih je bilo približno osemdeset odstotkov. Podoben obisk pričakujejo organizatorji tudi letos, zato večino spremljevalnih sejmskih prireditev namenjajo prav njim. Vsak dan bodo za osnovnošolce po štiri srečanja z ustvarjalci - pisatelji, pesniki in ilustratorji, pa tudi srednješolci in odrasli se bodo lahko udeležili po ene prireditve vsako dopoldne in popoldne.

Med knjižnim sejmom si bo mogoče ogledati tudi razstavo, ki jo pripravljajo naše tiskarne (razstavo knjig, ki jih tiskajo za domači trg in tujino), razstavo knjižnih prvenecv in tokrat prvič razstavo knjižnih novosti naših izseljencev iz zadnjih dveh let, ki jo pripravlja Narodna in univerzitetna knjižnica iz Ljubljane. Organizatorji bodo na letošnjem sejmu posebno pozornost namenili Janezu Vajkardu Valvasorju - obeta se zanimiva razstava, pa tudi druge prireditve bodo obarvane s spominom na tega kranjskega polihistorja, ki je pred 300 leti ustvaril Slavo vojvodine Kranjske, za slovensko kulturo eno najpomembnejših del.

UNIVERZA EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI
PEDAGOŠKA AKADEMJA
LJUBLJANA, Kardeljeva ploščad 16

razpisuje v študijskem letu 1989/90 po 179. členu Zakona o usmerjenem izobraževanju

SEMINAR ZA PRIDOBITEV
PEDAGOŠKO-ANDRAGOŠKE IZOBRAZBE

Seminar je namenjen delavcem z višjo izobrazbo, ki želijo opravljati vzgojno-izobraževalno delo v srednjem usmerjenem izobraževanju in nimajo pedagoško-andragoške izobrazbe. Kandidati naj pošljejo na Pedagoško akademijo v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16 tole dokumentacijo:

1. pisno prijavo z osnovnimi podatki
2. sodno overjeno fotokopijo diplome
3. rojstni ali poročni list
4. izjavo o plačilu kotizacije

Višina kotizacije bo določena kasneje in bo odvisna od števila prijavljenih kandidatov. Vse podrobnejše informacije lahko dobite na akademiji. Prijave pošljite do 1. 12. 1989.

Iz odbora za usmerjeno izobraževanje

Odbor za usmerjeno izobraževanje pri Izobraževalni skupnosti Slovenije je na zadnji seji med drugim sprejel tele sklepe in predloge:

- Oddelkom 1. letnika srednjih šol se odtegne del plačila, če je v njih manj kot 30 učencev, oziroma nekaj denarja dodaja, kjer je v oddelkih več kot 30 učencev.
- Obe srednji šoli, ki se v Sloveniji pripravljata na uvedbo poučevanja za mednarodno maturo, prejmeta letos dodatno po 856 milijonov dinarjev za priprave.
- Če bi se vojaška bolnišnica Mladika v Ljubljani preselila v nove prostore (o čemer se govori), bi bilo umestno, da Mladiko dobi Centralna tehniška knjižnica.
- Astronomski observatorij na Javorniku dobi nekaj denarja za izvedbo naravoslovne noči, ki bi bila v več izmenah namenjena okoli 3000 šolarjem. To društvo naj bi dobilo denarno podporo še za nekatere druge aktivnosti za šolarje.

Sindikata komiteta tudi za delavce otroškega
varstva

Delavci v vzgojno-varstvenih organizacijah v Sloveniji so ustanovili svojo sindikalno konferenco. Delovala bo v okviru Republiškega odbora sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti, pri katerem so se dozda že osnovala podobne konference delavcev osnovnih šol,

srednjih šol, visokega šolstva in raziskovalnih organizacij. Namenjena je vsem članom sindikata vzgojno-varstvenih organizacij v Sloveniji, ukvarjala pa se bo z urejanjem vprašanj, ki zadevajo družbenoekonomski položaj, delovne in življenjske razmere teh delavcev.

NOVE POTI UPRAVLJANJA IN FINANCIRANJA IZOBRAŽEVANJA

Kaj bo nadomestilo svobodno menjavo dela?

Obdobje svobodne menjave dela kot načina uresničevanja integralnega samoupravljanja v družbenih dejavnostih je za nami. Tudi v izobraževanju. Morda se je to zgodilo v izobraževanju še najhitreje in najbolj temeljito.

Preveč preprosto bi bilo odpravljanje svobodne menjave dela razlagati le kot posledico organizacijske zablode. Le kot vprašanje samoupravnih interesnih skupnosti, ki jih je bilo preveč in tudi sicer niso mogle biti kaj drugega kot paradržavni mehanizem za razdeljevanje denarja. Premisliti je treba o izviri svobodne menjave dela – da bi znali najti nove modele upravljanja izobraževanja kot ene najvitalnejših družbenih zadev.

Izobraževanje nedvomno je pomembna družbena zadeva (politicum) – na naših tleh ali tleh v velikem delu Jugoslavije državna zadeva od obdobja prosvetljenega absolutizma, ko so Habsburžani vpeljali šolsko obveznost (1774).

Izobraževanje je v ustavi obravnavano v poglavju o svoboščinah, pravicah in dolžnostih človeka in občana, saj gre predvsem za civilizacijsko pridobitev. Svobodna menjava dela kot izpeljava dogovorne ekonomije na področju družbenih dejavnosti pa v resnici izhaja iz druge podmene. Da je izobraževanje predvsem dejavnost, ki kot del združenega dela ustvarja kadrovske možnosti za delovanje tega združenega dela (zato tudi zamisli o tako imenovanem osrečujočem planiranju, načrtovanju šolskih zmogljivosti in usmerjanju učencev v izobraževanje v skladu z izražnimi potrebami združenega dela). Denar za izobraževanje naj bi določali glede na prispevek izobraževanja k dosežkom proizvodnje. Velicasten, toda povsem neizvedljiv načrt, ki

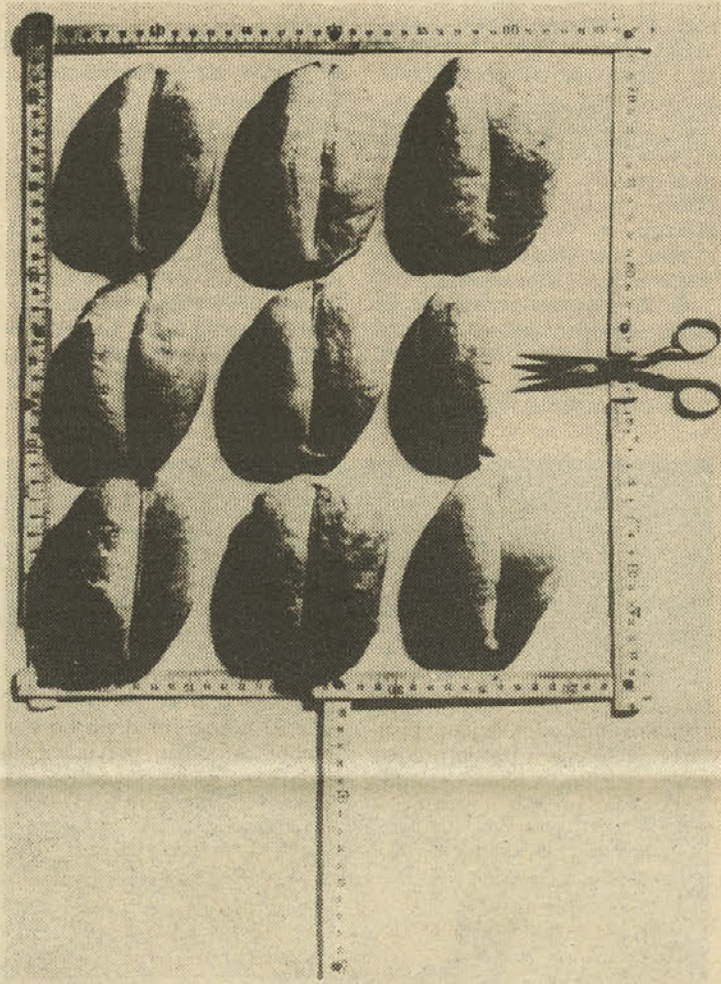
v resnici podreja izobraževanje materialni proizvodnji. Najčistejši izraz te »razvojne filozofije« pa je resolucija 10. kongresa ZKJ in vpeljava usmerjenega izobraževanja.

Vendar, izobraževanje je v prvi vrsti pravica in svoboščina, država pa ni zato, da bi le zapovedovala šolsko obveznost in predpisovala z zakoni enake pogoje za izobraževanje vseh državljanov, ampak mora tudi zagotoviti uresničevanje te pomembne pravice, svoboščine in dolžnosti. Ustanoviti mora javne službe – šole in zagotoviti zanje ustrezne gnotne in kadrovske možnosti. Ne gre torej predvsem za to, da bi se uporabnik storitev izobraževanja kot dela združenega dela dogovoril z izvajalcem o potrebnosti tega početja, o ceni, kakovosti in obsegu, ampak gre za vprašanje, kako zagotoviti državljanom, ki so tudi nosilci gospodarske pobude, da si lahko zagotovijo potrebno izobrazbo za svoj in skupen razvoj. V tej zvezi se nam pokaže izobraževanje kot politikum in kot del civilne družbe. In če razumemo zadeve tako, je mogoče videti zlasti tole pot upravljanja in financiranja izobraževanja:

V skupščini družbenopolitične skupnosti je treba odločiti o tistih izobraževalnih programih, ki so skupnega, celotnega družbenega pomena (npr. o osnovni šoli v obveznem obsegu, o srednji šoli, o visoki šoli). Gre torej za nacionalni program, ki je zagotovljen vsem, na celotnem ozemlju republike. Ta nacionalni program seveda ne obsega vsega, kar se v šoli dogaja, posamezna občina lahko temu glede na svoje potrebe kaj doda – ne sme pa mu odvzeti, prav tako mu lahko dodaja srednja šola, ne sme pa mu odvzeti itn. Pri tem je treba zagotoviti tudi v obveznem delu na vseh ravneh izobraževanja večjo izbirnost za

učence (in za starše) in večjo strokovno samostojnost šol – največjo seveda na univerzi.

Čeprav je jasno, da bo treba opredeliti prihodnjo državo kot bistveni dejavnik pri urejanju izobraževanja, pa je prav tako jasno, da se bo treba izogniti modelom čiste, grobe etatizacije izobraževanja, kakršne ne poznajo niti v najbolj klasičnih centraliziranih državah in ki se danes ponujajo kot nadomestilo za svobodno menjavo dela.

Simbol eksistence III, 1971, fotografija

Povsem nesprejemljivo bi bilo opredeljevati povečane funkcije zvezne države ali federacije. Izobraževanje mora še naprej ostati imanentna nacionalna zadeva, se pravi v pristojnosti republike. Znotraj tega pa je še veliko vprašanj o potrebni delitvi pristojnosti med republiko in občino ali medobčinskim območjem. Poskrbeti je treba za usklajevalne postopke na vmesni ravni upravljanja (med šolo in republiko, med šolo in občino) in zagotoviti

ustrezen vpliv tako imenovane strokovne javnosti in staršev na izobraževanje. Na tem področju so samoupravne interesne skupnosti dokaj dobro odigrale svojo vlogo kot usklajevalke različnih interesov in pobud. Verjetno so družbeni skladi, ki bi se organizirali, npr. za univerzo, za srednje izobraževanje na ravni republike, za osnovno izobraževanje pa v občinah, gospodarnjša oblika upravljanja s šolskim dinarjem in operativnega izvajanja izobraževalne politike, pri katerem bo sodeloval širši krog učiteljev in drugih zainteresiranih za izobraževanje, ne da bi se zaradi tega zmanjšala osrednja odgovornost šolskega ministra za izobraževalno politiko.

Ob iskanju novega modela upravljanja in financiranja izobraževanja bi bilo treba že enkrat priznati, da bi potrebovali samostojne vladne strokovne ustanove – nekakšne agencije za razvoj šolstva in za pomoč šolam in učiteljem. Treba bi bilo razločiti med inšpekcijo kot eminentno državno funkcijo in sa-

mostojno stroko, ki je lahko edina zares kakovostna podlaga za odločitve ministra in za odločitve v skupščini. Samo taka institucija tudi lahko zagotovi ustrezno preverjanje rezultatov od zunaj – v posamezni republiki in v širšem jugoslovanskem prostoru (v sodelovanju z drugimi ustreznimi ustanovami), ob stalni primerjavi z mednarodno doseženimi standardi.

Namesto dogovorne svobodne menjave dela se nam kot mogoč in sodoben model ponujajo samostojna šola kot javna služba, skupščinska odločitve o nacionalnih programih, upravljanje in financiranje šolstva v družbenih skladih, javna opredelitev ministra z odgovornostmi in temu ustreznimi pristojnostmi. Jasen, pregleden, učinkovit model, kjer je mogoče zmeraj izterjati tudi odgovornost, kjer se lahko okrepi tudi učiteljeva pobudnost in ustvarjalnost, to pa vodi v boljšo šolo, kakršno potrebuje sodobna tržno usmerjena jugoslovanska družba.

BOŠTJAN ZGONC

Tiho slovo od pisov

25. oktober bo v slovenski šolski zgodovini zapisan kod dan slovesa od posebnih izobraževalnih skupnosti. Predsedniki njihovih skupščin in izvršnih odborov za plan sešli na povabilo predsednika skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije – tokrat zadnjič. Z 20. januarjem 1990 bodo pisi dokončno ukinjeni, v resnici pa že zdaj ne delujejo, saj se jim je predelana šolska zakonodaja junija letos že odrekla in je njihovo dediščino takrat prenesla na Izobraževalno skupnost Slovenije. Prenovljena slovenska ustava je pa potlej v septembru potegnila črto tudi čez Izobraževalno skupnost Slo-

venije, ki se bo s 1. januarjem 1990 spremenila v nekakšen šolski svetovadni organ za slovensko skupščino oziroma njen izvršni svet. Poslovilno srečanje vodilnih predstavnikov 17 pisov je zato izzvenelo bolj ali manj tu-robnost, saj jih v pripravljanju nove ureditve nihče ne potrebuje več.

Ampak oni se ne dajo: zahtevajo, da se stvari v prihodnje urejajo tako, da bo glas gospodarstva slišati povsod, kjer se bo kaj pomembnega snovalo ali odločalo o strokovnem šolstvu. To mislijo uresničiti v vsakem primeru, tudi če bi jih nemara kdaj nihče ne povabil k mizi.

Se ideologija in s tem politika umikata iz šol?

O tem, da je naš šolski sistem od vrtcev do univerz, in v različnih oblikah izobraževanja odraslih idr. izjemno tesno povezan z našo ideologijo in politiko, ni treba posebej govoriti. Zanimivo je, da se večina udeležencev izobraževanja ter prežetosti izobraževalnih vsebin s politiko niti ne zaveda. Tako pač je. Vsi zakoni, predmetniki, učni načrti, razna navodila in pravilniki, načrti analize in drugo imajo v načelih in smotih jasno zapisano, kakšno samoupravno, socialistično, marksistično, vsestransko razvito šolo in osebnost soustvarjamo v našem enovitom šolskem sistemu. Tem smotom sta podrejena tudi izobraževanje učiteljev in organiziranost mladih zunaj pouka na šolah. Opraviti imamo, mogoče je to nevarna ugotovitev, za zaprtim krogom ideološkega nasilja, ki kakršnokoli drugačno razmišljanje odstrani, včasih tudi prav surovo.

Napisal sem že, da je izobraževanje učiteljev usmerjeno k temu cilju. Mogoče bi bilo bolj pošteno, če bi zapisal, da je bilo, saj smo to razbrali iz predmetne sestave in iz vsebin, da ne pišem o posvetih za pravilno idejno usmerjeno šolo. Pokončnost številnih učiteljev pa je postavljala v ospredje pedagoško in predmetno strokovnost, ki je ohranjala pri tako izobraženih učiteljih v našem šolstvu prvine nevtralnosti in strokovne neoporečnosti. Zato menim, da učiteljsvo in šola na Slovenskem nista bila nikoli zagrizeno režimska, državna, kot to zmotno menijo slovenski izobraženci. S kancem samozadovoljstva lahko celo zapišem, da je prav pri teh prizadevanjih učiteljev odločilno, kolikšne so možnosti za razmah demokracije in pluralizma na Slovenskem.

Da bi podvojili vpliv države in njene avantgarde v šolstvu je bila temu cilju podrejena tudi zunajšolska organiziranost mladih. Ne

bomo opisovali bombastičnih ciljev in nalog pionirske in mladinske organizacije, ki jih ne razume nihče, tudi tisti ne, ki jih pišejo (sicer so jih pa tako prepisovali iz leta v leto!), niti ne, zakaj je bila ukinjena študentska organizacija in kakšno vlogo imata Zveza komunistov in Zveza sindikatov. Zapisati pa moram, in na to se velikokrat pozablja, da so s temi cilji še zmeraj prežete še druge oblike dela na šoli, tako kulturno in športno društvo, zgodovinski krožki. Rdeči križ, sestavine splošne ljudske obrambe itd. Nič boljše ni s samoupravo odraslih.

Posebno poglavje bi lahko posvetili komiteju za splošno ljudsko obrambo.

Skico lahko končam z ugotovitvijo, da je naša šola, vsaj formalno, v celoti organizacijsko in vsebinsko prepletena z ideologijo dnevnih politik. Vsak javni upor je bil vnaprej obsojen na neuspeh.

Pluralizem omogoča ustvarjalnost

Letos je bilo nekaj posvetov, še več razprav in zapisov o skromni ustvarjalnosti v šoli. Ugotovitve so resnične, čeprav je tudi v teh zapisih namenjeno premalo prostora in časa ustvarjalnosti (izvirnosti), ki v naši šoli je – med učenci-štolenti in učitelji-profesorji. Tega ne more zanikati nihče. Dosežke ustvarjalnosti (izvirnosti) lahko opazujemo in presojamo na številnih tekmovaljih in najrazličnejšega znanja, taborih, nastopih idr.

Pri ocenjevanju ustvarjalnosti (izvirnosti) pa se žal večina razprav osredotoči na delo učiteljev pri pouku. Premalo in le malokdo (izjema je mogoče B. Novak) pa razpravlja, ker je mogoče to še vedno ideološki tabu, o blokadi ustvarjalne energije, ki smo jo dosegli z ideološko in organizacijsko uveljavitvijo dnevnih politik. Odkrit bom. Kako naj se ustvarjalna energija (pedagoška in kakšna druga) razvija, če ima o vsem vedno nekdo (ta je natanko določen) prav? Poskus drugačnega razmišljanja smo lahko opredelili tudi z absurdom »kontrarevolucije«. Opraviti smo imeli, in še skoraj imamo s pravim monizmom, ki je v našem šolstvu vsebinsko in organizacijsko tako razpredalčkan in hierarhično skonstruiran kot satovje. Ta uklesčenost in nepreboidnost sta po mojem bistveni razlog skromne ustvarjalnosti v naših šolah. Strinjam pa se seveda še s številnimi drugimi (negativna kadrovska politika, slabo znanje, slabi učni načrti itd.), ki jih avtorji omenjajo.

Sam pluralizem seveda še ne bo odpravil vseh slabosti. Zlasti ne čez noč. Že samo to, da ne bo

napačno, če razmišljaš drugače, pa bo omogočalo več sproščenosti, več razpravljanj, več zagona, več prizadevnosti, več razmišljanj itn. Vse to je temelj za razvoj ustvarjalne pedagoške dejavnosti in same ustvarjalnosti. Odprava ideološkega monopola v šolstvu je izredno pomembna.

Konkretno ni preprosto

Do sem, to je do presoje stanja, je bila še dokaj preprosta pot. Veliko bolj zapleteno in oteženo pa je oblikovanje konkretne poti v pluralizem, v umiku politike iz šol.

Konkretnost bi lahko v obliki tez, razmišljanj idr. opisali nekako takole.

Najbolj normalno bi bilo, če bi najprej uredili šolsko zakonodajo. Ker pa vemo, da zakoni še ne spreminjajo ljudi in da za spremembo ali popravek zakona potrebujemo še zmeraj (teze – osnutek – predlog) najmanj dve leti, šolska zakonodaja še ne bo hitro spremenjena. To bi se zgodilo le, če bi zakone, ki zdaj veljajo v šolstvu, poenostavili, skrčili in odpravili celotno pravno samoupravno nabuhlost. Potrebovali bi nekaj vmesnega, mogoče navodila med novimi dopolnili Ustave SRS in prihodnjo zakonodajo. Če tega nadomestka ne bo, bo v prihodnjem – »praznem času« naše šolstvo še bolj nazadovalo.

Še veliko obsežnejše – predvsem strokovno delo – bo potrebno pri oblikovanju predmetnikov (mogoče odpravo državnih predmetov s kraticami) in predelavi učnih načrtov. Na to, kako skoraj nečloveško politični so nekateri predmeti že v osnovnih šolah, so opozarjali v zadnjih letih številni ocenjevalci. Pa,

kaj? Imamo program ZKJ, resolucije ZKJ in ZKS, ustave, zakone, posvete in sklepe. Pa tudi statute vseh vrst. Zakonska zacementiranost je popolna. In na to se opirajo vsi, ki bi morali kar koli spremeniti. Bojim se, da bo sprememba učnih načrtov s smotri in cilji formalno najtežja.

Marsikje bodo delali mimo njih po svoje. Še bolj prav. Veliko pa jih bo omahovalo. Brez odločnega reza tu ne bo šlo. Tudi ne brez pokončnosti.

Še najlažje bo – pa tudi tu ne brez glavobola – pri izobraževanju pedagoškega osebja in spremembi vsebin organizacij učencev in delavcev. Pri prvem bo potrebno predvsem neprenehno izobraževanje, ki ne bo več ozko strokovno, ampak interdisciplinarno, usmerjeno v prihodnost; pri drugem pa verjetno ne bo šlo kar za ukinjanje organizacij, mogoče pravno formalno še, ampak bolj za nove, vsebine, ki bodo spodbudile širšo dejavnost, – ta pa se zdaj ob vsesplošni pasivnosti ni mogla razviti.

Sam spadam k tistim, ki menijo, naj bodo pionirska, mladinska in komunistična organizacija zunaj šole. To je interesna in ljubiteljska dejavnost terena. Dozdajšnja in zdajšnja hierarhična in poklicna organiziranost teh organizacij z odtujenimi programi je oblikovala bolj obvezni – manifestativni kot čustveni in vzgojni delovni okvir. Nekaj, kar je treba in ne nekaj, kar je moje. Obliko namesto vsebine. Organizacija ljubiteljskega dela pa je nekaj popolnoma drugega kot organizacija dogovorjeno – vsiljenega. Temu številni dozdajšnji delavci ne bodo več kos, zato bodo spremembam na tem področju najbolj nasprotovali.

Ovire pri nas

Že večkrat sem napisal, da znamo pri nas odlično oblikovati zamisli, izredno šibko smo si pri operativizaciji, pri izpeljavi akcij pa prav katastrofalno nerodni. Bojim se, da bomo še nekaj let politizirali in spolitizirali vse, tudi najbolj preproste zadeve. In to je prvo, kar ovira prenovo političnega sistema in šolstva z njim.

Nekateri bodo videli ovire v »sovražni alternativi«, ki bi rada napolnila »naš prostor« po umiku iz šol. Ne znajo si predstavljati dela brez ZKS in ZSMS idr. Vase zaverovani politik bo celo dejal, kako smo »nori«, ko zapuščamo prizorišče našega monopola.

Ovir bi lahko naštel še več, zame pa je žal – ob številnih namišljenih ovirah – zdaleč najpomembnejša in najmočnejša ovira v nas samih. To je naša samoupravno zabetonirana miselnost, ki v svoji negibnosti preprečuje samosvoje in ovira različno razmišljanje drugih. Naskok na ta beton ima seveda prednost.

JOŽE ZUPANČIČ

doma
drugje

Še nekaj o vrtcih za našo in avstrijsko mejo

Oktobra lani sem bila na prijetnem praznovanju 10. obletnice slovenskega dvojezičnega vrtca v Celovcu, ki deluje pri Mohorjevi družbi. Zasluge za njegovo ustanovitev ima Marija Šikoronja. Ob sodelovanju ter podpori staršev in društva Naš otrok, mimo vseh strank, z občasno denarno pomočjo nekaterih društev in zvez, so ga za jubilej obnovili in funkcionalno opremili tako lepo, da bi v njem rada delala vsaka vzgojiteljica.

Letos maja pa je našo VVO Anice Černejeve v Celju obiskalo nekaj predstavnikov društva Naš otrok, vzgojiteljice slovenskih dvojezičnih vrtcev ter njihova avstrijska inšpektorica Martha Stelzer. Sodelovanje in stiki se nadaljujejo. Tako smo se junija trije predstavniki celjskih vrtcev in Skupnosti otroškega varstva udeležili praznovanja jubileja, 40-letnice predšolske vzgoje in vzgojiteljske šole v Celovcu – s skupnim delovnim naslovom strokovnih posvetov Vrtci se spreminjajo – šola se spreminja. V Avstriji so nas srčno sprejeli – strokovnjaki in politiki. Na našem dvodnevem obisku smo si ogledali Izobraževalni center v Celovcu, v katerem je tudi vzgojiteljska šola, ki ima svoj vrtec »po meri otrok«, kakršnega si želimo povsod. Še do letos so se avstrijske vzgojiteljice šolale štiri leta, z novim šolskim letom pa so prešli na petletno izobraževanje. Pri nas smo, kar zadeva trajanje izobraževanja, po dolgoletnih prizadevanjih, korak naprej, ker imamo višjo vzgojiteljsko šolo. Prednost njihove šole pa vidimo v učnem načrtu, po katerem se učenke od 1. letnika sistematično praktično usposablja v vadicah. Tako je poskrbljeno, da se teorija in praksa bolje in bolj povezuje. Vzgojiteljice, ki delajo v dvojezičnih vrtcih, so imele pouk v nemščini, ob tem pa so obiskovale tečaj slovenskega jezika.

Ko smo si ogledali nekaj vrtcev, smo ugotovili, da so zelo

različno organizirani in financirani. V deželi Koroški jih obiskuje približno 30 odstotkov vseh predšolskih otrok. Na posvetu so posebej opozorili, da dobivajo vrtci premalo denarja, da bi lahko zadostili vsestranskim razvojnim potrebam predšolskih otrok. Zato delujejo vrtci v Avstriji v različnih razmerah in ob raznih standardih, povsod pa imajo otroci na voljo precej več prostora kot pri nas, tako v vrtcu kot zunaj njega. V skupini največ 30 otrok, ki imajo na voljo dve igralnici, delata dve vzgojiteljici. Prehrana in počitek otrok nista organizirana tako kot pri nas. Ker imajo starši drugačen delovni čas, lahko jutraj zajtrkujejo skupaj z otrokom. Otroci prinesejo s seboj svojo malico. V nekaterih vrtcih imajo organizirano kosilo, v nekatere pa pridejo starši po otroka po štirih ali petih urah, ker jim gre predvsem zato, da se otrok v vrtcu vzgaja in socializira, skratka pridobi to, kar bo potreboval za nadaljnji razvoj.

Naše sodelovanje se je nadaljevalo prve dni septembra na seminarju, ki ga je pripravila Krščanska kulturna zveza iz Celovca v Mladinskem centru na Reberci. Udeležile so se ga vzgojiteljice, ki delajo v slovenskih dvojezičnih vrtcih. Izmed naših predlaganih tem so izbrale temi Igra in dobre igrice ter Estetska – likovna vzgoja predšolskega otroka, ki smo ju popestrili še s predstavitev dobrih igrac – izdelkov nekaterih naših drobnih proizvajalcev in z razstavo likovne ustvarjalnosti predšolskih otrok iz vrtca Anice Černejeve. Z videokasetami na temo o družbenoorganizirani skrbi za predšolske otroke, ki jih je financiral Zdravstveni center – Tozd zavod za socialno medicino in higieno, smo udeleženkam seminarja ponazorili, kako žive otroci v naših vrtcih.

Obljubili smo si, da se bodo naša srečanja še nadaljevala.

ANA ČETKOVIČ
VODOVNIK

Kako usposablja ravnatelje po svetu

V organizaciji UNESCO-CO-DIESE (program raziskovalne in inovacijske dejavnosti v vzgoji in izobraževanju v južni in jugovzhodni Evropi) je bila od 2. do 5. oktobra letos v Skopju mednarodna konferenca o usposabljanju ravnateljev, šol in pedagoških svetovalcev v južni in jugovzhodni Evropi. Konferenca so se udeležili predstavniki Maite, Portugalske, Španije, Italije, Cipra, Turčije, Izraela, Bolgarije, Poljske in Jugoslavije. Predvidena je bila tudi udeležba strokovnjakov z Madžarske in Češkoslovaške, vendar ti na konferenco niso prišli. Udeleženci so bili v večini vodje in zastopniki inštitutov za izobraževanje ali ministrstev za izobraževanje v svojih deželah. Skupina 18 strokovnjakov, od teh štirje iz Jugoslavije, smo v »pedagoški delavnici« razpravljali zlasti o ravnateljih šol, in sicer o vlogi, nalogah in liku vodstvenih delavcev v šolah, o njihovi izbiri in usposabljanju. Skoraj zanemarili smo razpravo o pedagoških svetovalcih in ob koncu sklenili, da bo treba o teh govoriti kdaj drugič.

Sklepni dokument konference govori sicer o mnogih vprašanjih, ki zadevajo vodstvene delavce v osnovnih in srednjih šolah, vendar želim nadrobneje predstaviti le usposabljanje ravnateljev. Menim, da bo zdaj, ko tudi v Sloveniji skušamo boljše

organizirati usposabljanje vodstvenih delavcev v šolah, zanimivo zvedeti, kako se usposablja ravnatelji drugje po svetu.

Ravnateljevo delo zajema veliko področij. Ravnatelj je pedagoški in administrativni vodja šole, usklajevalec vseh dejavnosti v njej in zunaj nje, pobudnik za spremembe in navsezadnje – ima tudi odločilno vlogo v ustanovi.

Za vse te naloge se mora usposabljaati, saj v večini dežel, podobno kot pri nas, prihajajo na vodilna mesta v šolah učitelji. V dneh konference so udeleženci predstavili med drugim tudi organizacijo in programe usposabljanja ravnateljev v svoji deželi. Spoznali smo podobnosti v usposabljanju, pa tudi mnoge razlike. V večini držav imajo kandidati za ravnateljska mesta visoko izobrazbo. Le-ti se ponekod usposabljaajo za svojo prihodnjo vlogo že pred imenovanjem, v večini dežel prvo leto, ko so imenovani za ravnatelja. Usposabljanje traja 100 ur in več, v nekaterih državah pa se lahko ravnatelji usposabljaajo v posebnem dvehletnem podiplomskem študiju. Na Poljskem ima npr. od 60.000 ravnateljev kar 16.000 ravnateljev končan tak podiplomski študij.

V večini držav pa se ravnatelji usposabljaajo v prvem letu svoje dejavnosti. Temeljne vsebine ve-

DOPOLNILNI POUK V SLOVENSKEM JEZIKU Z OTROKI NAŠIH DRŽAVLJANOV V TUJINI

Zahtevnost ne pozna meja

Gospodarske razmere so v sedemdesetih letih v Jugoslaviji povzročile migracijske tokove delovne sile proti severu in zahodu Evrope. Najmočnejši val iz naše države se je usmeril proti ZRN, Avstriji, Švici, Švedski, Nizozemski in Franciji. Delavce so spremljali družinski člani. V omenjenih državah so mnogi našli začasno domovino in te začasnosti se dobro zavedajo. Tudi otroci in mladina, ki je še rojena v Jugoslaviji, čutijo svoje vezi z domovino močnejše, čeprav obiskujejo šole dežele gostiteljice.

Z leti pa so se tej armadi migrantov pridružili otroci, ki so se rodili na tujem. Slednji so pod močnim asimilacijskim pritiskom in ta se iz leta v leto stopnjuje.

V naši družbi namenjam o denar tudi za vzgojo in izobraževanje naših otrok v tujini. Organiziran je dopolnilni pouk v materinščini. V oddelkih dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku poučujejo slovenski učitelji, ki si prizadevajo pritegniti k pouku čim več otrok. Oddelki so zelo raznoliki, tako po znanju slovenskega jezika kakor tudi po starosti otrok, vse to pa postavlja pred učitelja zelo zahtevne naloge. Dopolnilni pouk v slovenskem jeziku je popoldne (po rednem pouku), zanj se odločajo otroci prostovoljno. Težav pri zbiranju in vključevanju otrok v pouk materinščine ni malo. Naj naštajem najpogostejše:

- Za ustanovitev oddelka je treba zbrati najmanj 8 do 12 otrok. (Za toliko otrok se dobi prostor v tuji šoli.)

- Slovenske družine so zelo

razpršene, zato težko dobe prostor za otroke v šoli, ki bi po oddaljenosti ustrezala vsem. Mnogi starši jih vozijo tudi po 20 kilometrov do slovenske šole. Če so zaposleni, tega ne zmorejo in otrok ne more obiskovati pouka. Nekateri starši dobijo v službi prosto, da lahko peljajo otroka v šolo.

Dopolnilni pouk materinščine je enkrat na teden popoldne, 3 do 4 šolske ure; učitelj poučuje vsak dan v drugem oddelku, v drugi šoli ali celo mestu.

- Nekateri starši zavračajo dopolnilni pouk v materinščini, ker menijo, da bo njihov otrok ob vrnitvi v domovino jezikovni primanjkljaj lahko premostil. Razveseljivo je, da je med našimi ljudmi na tujem veliko staršev, ki mislijo drugače; ti se veliko žrtvujejo in si vsestransko prizadevajo, da bi otroku omo-

gočili prihod v slovenko dopolnilno šolo in tudi sami otroka vzgajajo v domovinskem duhu.

- Najdejo se tudi takšni, katerim se zdi dopolnilni pouk povsem nepotreben in celo sami v družini uporabljajo tuji jezik, da bi čimprej postali »enaki« okolici in svojemu otroku »pomagali« obvladovati jezik okoli. Nekateri razmišljajo, da bi se stalno naselili v deželi gostiteljici, zato »ne potrebujejo« materinščine.

- Urnik v redni šoli ovira otroka, da bi se udeležil dopolnilnega pouka v materinščini. Nekateri šole so to sistematično uredile, druge pa ne. V »urejenih« šolah so tuji otroci naslednji dan v redni šoli opravičeni naloge.

- Nenaklonjenost tujih učiteljev do pouka v materinščini. Le-ti (od)svetujejo obiskovanje pouka.

- In navsezadnje: veliko pomeni tudi privlačnost pouka v materinščini. Nekateri učitelji znajo odlično pritegniti otroka, drugemu pa se to ne posreči najbolje. Ker pa je vse prostovoljno, se to lahko zrcali v množičnosti obiska.

Kako odstraniti ovire

Rešujemo ali odpravljamo jih po dveh poteh. Na nekatere vplivamo kot družba, in sicer tako, da našega učitelja ustrezno usposobimo, mu omogočimo sprotno izobraževanje, ga seznanjamo s sodobnim didaktično-metodičnim in drugim strokovnim zna-

njem, da bo kos nalogam, ki mu jih postavlja pouk, da bo enakopraven in enakovreden tujemu učitelju v redni šoli, da bo lažje opravljal tudi različne dejavnosti v slovenskih klubih in društvih na tujem.

Kakšen naj bo učitelj, ki dela z našimi otroki na tujem? Biti mora predvsem narodno zaveden, dober strokovnjak in metodik, dobro mora poznati psihologijo otrok in mladostnikov ter odraslih, saj velik del njegovega časa odpade na delo z društvenimi delavci, imeti mora čut za delo z različno populacijo, veselje do dela v različnih obolskih dejavnostih in navsezadnje veliko telesnih moči, da je lahko kos nalogam, ki mu jih nalaga delo. Le tako bo lahko celosten kulturni animator okolja etnične skupnosti, ki bo med našimi ljudmi usmerjal iskanje kulturne samobitnosti.

Ta cilj poskušamo med drugim doseči na seminarjih, ki jih enkrat na leto pripravlja Zavod SRS za šolstvo, za vzgojitelje in učitelje dopolnilnega pouka v slovenskem jeziku v tujini.

Drugi del težav nam lahko pomagajo odpravljati tudi sodelavci na ustreznih izobraževalnih ustanovah v tujini, ki se ukvarjajo z vzgojo in izobraževanjem otrok migrantov. Države migracije (ZR Nemčija, Švica, Švedska, Avstrija) pripravljajo tudi same seminarje za tuje učitelje, vendar praviloma za vse učitelje skupaj (Italijane, Turke, Jugoslovane).

DRAGICA MOTIK

Spoznavanje in spoštovanje skupnega in različnega

Poznamo se, zato se spoštujemo. To je bilo vodilo enega seminarjev, ki so ga v šolskem letu 1986/87 za učitelje dopolnilnega pouka v materinščini, pripravili v Švici (kanton Zürich).

S poznavanjem skupnih lastnosti in razlik v kulturi naj bi učitelje in učence usposobili za sprejemanje in pravilno vrednotenje drugih, tujih in manj znanih kultur. Kultura dežel, od koder so migranti, naj v švicarskih rednih šolah dobi večjo veljavo in spoštovanje. Švicarski učitelji naj bodo zgled učencem v redni šoli, pripomorejo naj, da bosta kultura in jezik migrantov dobila pravo veljavo: otrokom migrantov naj omogočijo, da se bodo razvili v bikulturne osebe – brez notranjih konfliktov. Na seminar so povabili sodelavce in strokovnjake iz ZR Nemčije. Zvrstile so se teme s poudarkom na nacionalno mešanih razredih, didaktično-metodični prijem v starostno kombiniranih oddelkih ter dvojezičnost s pospeševanjem razvoja materinščine.

Zasnova, po kateri se rešujejo težave pri vzgoji in izobraževanju otrok migrantov in jim skušajo pomagati pri ozivljanju v okolje, kaže, da sledijo potrebi po večjem sodelovanju med njihovimi učitelji in učitelji otrok tujcev. Korakoma si utira prostor med seminarskim gradivom za redno spopolnjevanje domačih učiteljev tudi tematika, ki se nanaša na metode in oblike dela z otroki tujcev. Čim boljše naj bi spoznali delo, od koder so doma priseljenci, in poglobili sodelovanje z učitelji dopolnilnega pouka. Vsaka država migracije se tega loteva po svoje. Poskušala bom na kratko predstaviti, kako skušajo v Švici reševati in obvladovati različnosti. Švica sama je jezikovno heterogena država, in to heterogenost želi izrabiti sebi v prid tako, kot pravi J. Tishman: »Kulturo manjšin potrebujemo vsi, ker bogati naše življenje.«

V nekaterih kantonih so zabeležili celo 62-odstotni delež tujih otrok pri rednem pouku in sama številka je dovolj zgovorna ter opozarja na konkretne ukrepe

v prid obeh strani.

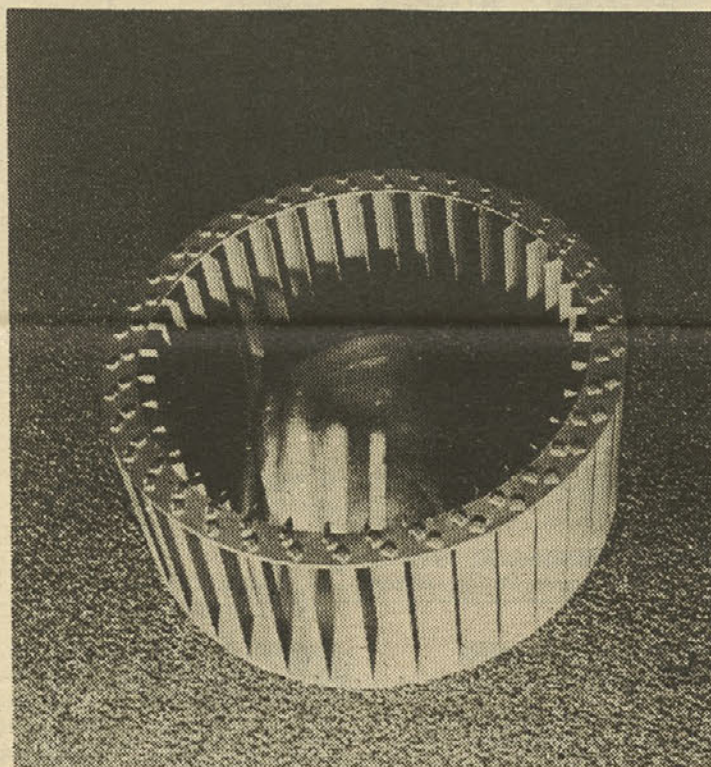
V redno spopolnjevanje učiteljev vključujejo tudi strokovne ekskurzije in študijsko bivanje v deželah, od koder so migranti. Od 23. januarja do 10. februarja 1989 smo bili gostitelji 15-članske skupine učiteljev razredne stopnje in vzgojiteljev. Program omenjenega študijskega bivanja je seminar za strokovno spopolnjevanje učiteljev v kantonu Luzern pomagal pripraviti Zavod SRS za šolstvo. V 12-tedenske usposabljanju so bili trije tedni namenjeni bivanju v Sloveniji. Za ves čas, ko so bili na seminarju, so udeleženci dobili nadomestilo in prejeli osebni dohodek; s tem so financirali tudi študijsko bivanje v Sloveniji.

Zakaj so se odločili za to obliko izobraževanja? Že želijo učitelji spoznati in tudi enakopravno vrednotiti kulturo dežele, od koder so otroci, morajo spoznati in doživeti vsaj »delček« te kulture, to pa je mogoče le z bivanjem v izvirnem okolju. To morajo prenesti na švicarske otroke in starše ter jih pridobiti za strpnost in spoštovanje tujega in drugega.

Učitelji so želeli stanovati pri slovenskih družinah (po možnosti brez znanja nemščine, da bi začutili nemoč človeka v tujem, zičnem okolju) in hospitirati v šolah in vrtcih.

To smo jim omogočili. V prvem tednu so jim veliko pomagali v Pomurju (družine in vrtci), drugi teden pa so jim omogočili izvajanje programa na Koprskem (družine, osnovne in srednje šole ter Pedagoška akademija). Zadnji teden so preživeli v Ljubljani, spoznali delo celodnevne osnovne šole, organizacijo vzgoje in izobraževanja z različno prizadetimi otroki, bolnišnične oddelke in skrb za otroke, ki so se prešolali iz tujine v domovino. Ob različnih stikih so lahko spoznali veliko nadrobno, ki so del vzgojno-izobraževalnega dela. Sami so dejali, da so pripravljani ustreči tudi nam pri podobnih oblikah spopolnjevanja.

DRAGICA MOTIK

Iz cikla Srebrni horizont, 1983, asen blaž

7. Šolska zakonodaja. Vsebine in zakonodajni prostopki v upravni funkciji.
8. Izobraževalna politika in administracija. Struktura in administrativni modeli. Jezik in šola.
9. Vodenje projektov. Raziskave v izobraževanju. Spremljanje in vodenje dela učitelja in šole.

Celoten program traja 120 ur, v njem se teoretične vsebine povezujejo s praktičnimi vajami in nalogami. Ob koncu študija dobi ravnatelj potrdilo o opravljenem izobraževanju.

Tako nadrobno izdelan program izobraževanja ravnateljev so predstavile še nekatere druge države. Jugoslovanski predstavniki se na tem področju žal nismo mogli pohvaliti. Slovenci smo predstavili model pedagoške delavnice o spremljanju pouka, to je seminar, ki smo ga za ravnatelje osnovnih šol imeli v preteklem šolskem letu. Udeležence konference je tak prijem, ki zahteva nenehno dejavnost sodelujočih, zelo zanimal.

Na konferenci smo spoznali veliko novosti in praktičnih rešitev pri usposabljanju ravnateljev, ki nam bodo pomagale pri načrtovanju izobraževanja ravnateljev doma.

MARIJA VELIKONJA

PRIZNANA DEVINSKA ŠOLA V GOSTEH PRI NAS

Za svet sporazumevanja, strpnosti in sodelovanja

»Kako naj bo mir, ne da bi se ljudje razumeli, in kako naj se, ne da bi se med seboj poznali?«

LESTER B. PEARSON
Nobelov nagajenec za mir leta 1957

Med 20. in 22. oktobrom letos se je v Ljubljani mudilo približno dvesto študentov iz 58 držav sveta, ki se šolajo v Zavodu združenega sveta Jadrana iz Devina v sosednji Italiji – večina Slovencev ga pozna pod imenom Mednarodna devinska šola. Slavnostni pohod mladih z zastavami po mestnih ulicah od Magistrata do Prešernovega trga, po Čopovi, Cankarjevi in Župančičevi, do Cankarjevega doma, je pozivil sobotno dopoldne, ki ga ponavadi zaznamujejo le opoldanske sirene. V Cankarjevem domu so mladi skupaj z delavci šole, gostitelji iz Ljubljane in drugimi gosti slovesno začeli osmo akademsko leto šole v Devinu.

Uvod v slovesnost ob odprtju je bil že 13. oktober, t.i. dan mednarodne mature, ko je bilo pod pokroviteljstvom Zavoda SRS za šolstvo in v sodelovanju z Zavodom združenega sveta v Devinu ter

Ponosni na svoje korenine

Ravnatelj mednarodne devinske šole gospod David B. Sutcliffe ob slovesnem začetku osmega akademskega leta

... Življenje v Zavodu, kakršen je naš, ima svoje posebnosti. Pri nas ne gre le za učenje, ampak se ukvarjamo tudi z vsakdanjimi opravili. Na »dnevem redu« je tudi domotožje, ki ga drug pred drugim skrivamo. Toda: kakšen mednarodni zavod bi bili, če ne bi poznali domotožja? Saj drugače tudi biti ne more z mladimi 56 različnih narodnosti, ki imajo v učnem na-

črtu vsega 26 jezikov in se vsi trudijo doseči nekaj skupnega – mednarodno maturo. Ta je zelo zahtevna in zanjo je potrebno veliko vztrajnosti, odločnosti in sposobnosti za organiziranje.

V ospredju je disciplina študija, poudarek pa je tudi na socialnih dejavnostih. Tako mladi npr. pomagajo starejšim, pa tudi telesno in drugače prizadetim okoliča-

Srednjo naravoslovno šolo iz Ljubljane in Srednjo naravoslovno šolo Miloš Zidanšek iz Maribora prva uvodna predstavitev programa mednarodne mature (International Baccalaureate – IB) v Sloveniji.

Prva leta so bile uvodne slovesnosti v Rimu, zadnja tri leta pa potekajo v Budimpešti, na Dunaju in pri nas, da bi gibanje mednarodne mature – njeno diplomu priznava že 650 univerz v 60 državah – približal tudi temu delu Evrope. Po programu mednarodne mature se že nekaj let šolajo tudi nekateri naši učenci, vendar smo doslej kot gibanje premalo poznali. Več pozornosti mu namenimo šele zadnja leta, ko se tudi pri nas pripravljamo na vpeljava mednarodne mature. Seveda ta še zdaleč ne bo potekala na Zavodu, kakršen je devinski.

Za zdaj naj bi po tem programu delovali le posamezni razredi na ljubljanski in mariborski srednji naravoslovni šoli.

Seznam šol z mednarodno maturo je že kar obsežen, saj je takšnih šol po svetu že več kot štiristo. Zavzemajo se za podobne cilje kot Zavodi združenega sveta: mlade naučiti učiti se, jim omogočiti boljše povezovanje s svetom in spodbujati mednarodno razumevanje.

V tem tonu pa je simbolično izzvenela tudi Zdravljica, ki so jo v Cankarjevem domu ubrano zapeli mladi najrazličnejših narodnosti.

nom pri vsakdanjem delu in pri njihovih težavah. Torej si ne pridobivajo le novega znanja, temveč tudi, in to je nemalo kratko še pomembnejše, razvijajo razumevanje in posluš za druge ljudi.

S tako imenovanimi socialnimi dejavnostmi skušamo narediti vsaj malo tudi za tiste, ki so manj srečni od nas. Mnogi mladi šele pri nas spoznajo, da ljudje potrebujejo pomoč tudi tukaj, in ne le v deželah tretjega sveta. Študentje iz razvitih dežel so nemalo kratko pretreseni in prizadeti ob slabih socialnih razmerah, v kakršnih živijo nekateri starejši, tisti iz dežel v razvoju pa marsikdaj kar verjeti ne morejo, kaj vse je mogoče tudi v razvitem svetu.

Pri nas se učimo razumevati različne navade in poglede, jih spoštovati in živeti z njimi. Kaj vse doživljamo v naši raznoliki skupnosti...

Zadnje čase zelo radi govorimo o letu 1992 in pričakujemo, kaj se bo takrat zgodilo. Imamo študenta, ki ga veliko bolj zanima leto 1997; le kaj bo tedaj v Hong Kongu?

Med nami sta kitajska študenta, ki sta že maja končala študij. Po črnih kitajskih dogodkih se ne upata vrniti v domovino in iščeta politično zatočišče.

Zapleta se tudi ob zastavah: dekle iz Južne Afrike se sprašuje, ali naj jo sploh nosi? Palestinci vztrajajo pri svoji zastavi, črtni škotskim beguncem pa svet ne more ponuditi nobene zastave. Spoznavamo, da celo vera zmeraj ne združuje. Pred leti smo imeli študentko iz Južne Afrike. Poprejše nikdar ni bila v družbi s črnimi ljudmi, v Devinu pa je delila sobo s črno deklico iz Swazilanda. Neverjetno – takoj sta postali neločljivi prijateljici in ob koncu sta se zelo težko poslovili. Si predstavljate, kako je bilo pri srcu biti mladenki, ko se je morala vrniti v domače okolje?

Spominjam se tudi etiopskega

študenta. Bil je iz družine z desetimi otroki, starši pa niso znali niti brati niti pisati. Dve leti ni imel z domačimi nobenih stikov. Po opravljeni maturi si je pridobil štipendijo za študij v Ameriki. Ni vedel, kako naj sporoči domačim, da ga še ne bo. Prosil je kolega Japonca, naj se oglasi pri njegovih domačih in jim prenese novico in pozdrave.

Že od leta 1982 se želimo čim bolj približati stvarnosti, kulturam, problemom – vzhodne in osrednje Evrope, socialističnemu svetu, Sredozemlju. Ob današnji prireditvi lahko vidite, koliko smo to že storili. Med nami so Poljaki, Madžari, Bolgari, radi bi pridobili še študente iz Sovjetske zveze in Albanije.

Tisti, ki ne poznajo dovolj našega Zavoda in sistema mednarodne mature, me velikokrat sprašujejo, ali s takšnim šolanjem študentje ne zgubljajo identitete s svojim narodom, ljubezni do domovine in njene kulture. Po sedemletnih izkušnjah moram odgovoriti nasprotno. Naši študentje se veliko naučijo drug o drugem, o kulturah, civilizacijah, deželah. Slišali ste lahko, kako je naš zbor zapel vašo Zdravljico. Vadili smo jo osem mesecev. Zelo redko se zgodi, da se kdo odreče svojim koreninam, ponavadi se jih v tej mešani skupnosti narodov mladi začno še bolj zavedati in so ponosni nanje. Morda bolj, kot pa če bi ostali doma in ne bi imeli te mednarodne izkušnje.

Radi imamo naš zavod. Zelo veseli pa smo tudi vaše odločitve o mednarodni maturi, ki pomeni za mlade veliko novih možnosti, obenem pa bo omogočila primerjavo s šolami po svetu in učiteljem več stikov s kolegi v drugih deželah.

Vemo, da preživlja Jugoslavija zdaj težavno obdobje, pa vendar: ali ne bi bilo lepo, če bi kmalu tudi pri vas imeli podoben zavod, kot je naš?

doma
drugje

Znanje, oplemenitenost s sožitjem in prijateljstvom

Iz dobrodošlice Cirila Zlobca devinskim gostom

... Najbrž ni nikogar med nami, ki bi menil drugače: mednarodna devinska šola in njej sorodne po svetu so eden tistih dragocenih poskusov, pri katerih je uspešnost že na samem začetku, že v sami zamisli: gre za ustoličenje največje kakovosti in za preskus, ki se je povsem obnesel; za preskus sožitja in prijateljstva med mladimi z vsega sveta. Že samo merilo izbire, ki izvira iz zahteve po visoki ravni znanja in socialni prilagodljivosti kandidatov, temelji na podmeni, da je šele znanje, oplemenitenost z najvišjo kakovostjo, lahko zgled in hkrati spodbuda na pogosto brezizhodni poti sodobne civilizacije, v kateri je znanje pogosto tragično odtrgano od človekovih značajskih in duhovnih vrednot, tako kot tudi za njegovo etično razsežnost pogosto družba ne more vplivati, pa naj gre za življenje znotraj lastnega naroda, kulture, ali širše – v mednarodnih ali celo medkontinentalnih razmerjih...

V teh mladih prijateljstvih se dogaja tisto, za kar si etablirani

Z mednarodno maturo do boljše srednje šole

Mnoge skrbi, da bo vpeljava mednarodne mature pri učencih vplivala na slabše znanje slovenskega jezika, da jim bo materni jezik preveč odtujila. So te bojzani upravičene? Kako gledajo na slovenski jezik v mednarodni šoli v Devinu? Kaj pravzaprav pomeni za nas mednarodna maturo? O tem smo povprašali ANDREJO DUHOVNIK-ANTONI, ki poučuje slovenščino na devinski šoli in je lektorica slovenskega jezika na videmski univerzi. Takole razmišlja in pripoveduje:

»Le redki vedo, da je v Devinu slovenščina enakovredna drugim petim svetovnim jezikom. Zavodu se je zdelo potrebno, da se ob angleščini, nemščini, francoščini, španščini in italijanščini redno poučuje tudi slovenščino, saj je jezik tukajšnjega okolja. To je za slovenščino lepo priznanje. Program dela in življenja je zasnovan tako, da noben otrok ne more zgubiti stika z maternim jezikom, čeprav za splošno sporazumevanje uporablja drugi jezik. Najprej zmeraj obvlada svoj jezik in v njem razmišlja ter se izraža. Kasneje, ko uporablja drugi jezik, pa je vzgojen tako, da še naprej svoje znanje in razmišljanje usmerja s svojim maternim jezikom, književnostjo in kulturo. Morda je res malce ne navadno, da bo z mednarodno maturo pri nas slovenski učitelj s slovenskim učencem govoril angleško. Toda kako naj bo drugače? Učenci se vendar morajo pripraviti na mednarodno maturo, ki bo potekala v tem tujem jeziku.

Program mednarodne mature pa prinaša za naše srednje šole še nekaj pomembnega, in sicer krčenje predmetov v zadnjih letni-

svet odraslih in vplivnih zaman prizadeva: za svet sporazumevanja, strpnosti in sodelovanja, ki ni porojeno samo iz računa, ampak je tudi in predvsem intimna človeška etična potreba. Z nekoliko optimizma bi lahko rekli: porojeno iz nove filozofije prihodnosti, ko bo svet mogoč samo na pozitivnih premisah, če se hočemo enkrat za vselej otrestiti vsega zla, ki že ves čas tako zvesto spremlja človeka, narode, človeštvo in ga v njegovih skrajnih posledicah občutimo in spoznavamo kot nenaravno omejevanje svobode, kot represijo, nasilje, kot brezumje številnih nepotrebnih smrti od vojn z umetno ustvarjenimi sovraženiki do krvavega zavrtja drugače mislečih znotraj iste družbe, v okviru lastnega naroda. In takšnih primerov je veliko, od – če ostanemo v našem času – tragičnih vojnih spopadov na Srednjem in Bližnjem vzhodu, do nemirov, revolucij in kontrarevolucij v Južni Ameriki, Afriki, pa tudi v Evropi, vse do še pred nedavnim krvavega Trga nebeškega miru v Pekingu...

kih srednje šole. Prehod s srednje šole na univerzo je bil zmeraj težaven. Zadnji dve leti pred univerzitetnim študijem gre večinom za ponavljanje snovi, ki jo učenci že poznajo. Zato se mi zdi zelo dobro, da bomo v naše šole z mednarodno maturo vpeljali skrčen predmetnik in drugačne načine dela, ki bodo navajali učence k samostojnemu študiju in jim pomagali odkriti mehanizme, kako se ukvarjati s snovjo.

Smiselno bi bilo, če bi tako imenovano mednarodno maturo kot model izobraževanja v zadnjih dveh letih srednje šole razširili. Seveda bi morali oblikovati manjše razrede in skupine, najbrž pa bi mnogi učitelji morali spremeniti tudi svoje zakoreninjene poglede in navade.

Vpeljava mednarodne mature lahko pomeni za nas dvojce: zgled, kako našo srednjo šolo spremeniti in izboljšati ali pa morda korak bliže k ustanovitvi Zahoda združenega sveta. Mislim, da smo dovolj pedagoško in strokovno usposobljeni, da bi mogli speljati eno in drugo.

Pripravila
LUČKA LEŠNIK

IZ RAZMIŠLJANJ MLADENKE Z DVOJEZIČNEA OBMOČJA NA JUŽNEM KOROŠKEM

Nekje se moraš počutiti doma

Človek je celota: njegovo mišljenje, čutenje in bivanje so neločljivo povezani med seboj. V svojem življenju ne more biti svoboden, če ni tudi čustveno osvobojen. Toda vedno bomo ujetniki svojih občutkov, svojih hrepenenj in strahov, ne da bi se jih kdajkoli lahko znebili.

Kot pripadnica slovenske narodne manjšine sem primorana opazovati okrog sebe in razmišljati o svojem položaju. Že kot otrok sem se seznanila z narodnostno problematiko, z nasprotji in njihovimi posledicami in jih pogosto čutila tudi na svoji koži. Psovke kot »čuš« niso redkost. Kot otrok tega še nisem mogla razumeti, pa tudi

danes še ne razumem. Le navedila sem se že na zbudljaje. Sprva sem se odzivala z ogorčenjem, z jezo. Sčasoma ostaneta le še žalost in resignacija, dokler – vsaj na zunaj – ne otopiš. Toda: nočem izgubljati svoje občutljivosti. Samo dokler človek občuti, je človek...

...Ni enostavno niti ne samo po sebi umestno, da sem na Koroškem Slovenka, čeprav bi moralo biti. Pogosto napadajo moj jezik in s tem tudi mojo osebnost. Mnogi menijo, da je raba slovenščine v javnosti izživljanje, ne pa nemščini enakovredno komunikacijsko sredstvo. Če pa bi jo govorili samo še doma med

štirimi stenami, bi jo ponižali. Za to pa je vsak jezik, tudi moj, predragocen! Nikoli mi ni bilo jasno, zakaj se nekateri bojijo nekega jezika in čutijo, da jih ogroža. Če bi bili trdne osebnosti, bolj samozavestni in bi bolj zaupali vase, bi zanje ne smelo biti težavno živeti z drugo narodno skupino, posebno še tedaj ne, če so v večkratni številčni premoči. Spoštovali bi to posebnost, to enkratnost dežele in bi jo brez dvoma celo varovali in podpirali! ...Že zgodaj sem se naučila biti ponosna na svoj materni jezik, in odgovorna zanj. Vsak posameznik mora prispevati svoj delež, da jezik ne izumre, saj je nenehno v stanju

med biti in ne biti. S tem pa je tudi človek v nenehnem boju za obstanek svojega jezika – svojega jaza.

...Človek je po naravi kulturno bitje. Če mlad človek izgubi duhovno dediščino kulture, v kateri je odrasel, je razdedinjen, dvomi vase in se zmeraj znova sprašuje: »Kdo pravzaprav sem?« Vprašanje po identiteti je eno najpomembnejših vprašanj med mladimi. Razmišljanje o sebi je pomemben dejavnik v razvoju osebnosti in v socializaciji. Pomembno si je ustvariti podobo o sebi in se soočiti s seboj. Večkrat se vprašujem, katero vlogo imam v naši družbi, katero mesto v njej zavzemam?

Človek, pa, ki živi v dveh kulturah, se mora toliko pogostejše spraševati: »Kam spadam zdaj?« Kje se počutim dobro, kje doma?« Logičen odgovor bi bil, da se je mogoče sočasno identificirati z obema kulturama. V resnici pa ni tako. Mladenka iz moje domače vasi, ki slovenščino obvlada le pasivno, se je zanimala za kulturo obeh narodov. Hotela je sodelovati pri obeh kulturnih društvih. Ni bilo mogoče, ker je vsako društvo zahtevalo njeno popolno predanost in dokončno odločitev: ali eno ali drugo, ne pa oboje. ...Narodna skupnost ima osrednjo vlogo v mojem življenju. Z njo sem zelo čustveno povezana, daje mi občutek pripadnosti, morda celo upanje in hrepe-

nenje po varnosti. Nekje se moraš počutiti doma... Živim pa z obema jezika, četudi na različne načine. V slovenskem jeziku so moji čustveni spomini, slovenščina je jezik mojega otroštva, v nemščini pa se gibljem zgolj na razumski ravni. S to svojo razcepljenostjo se že dalj časa ukvarjam.

...V družbi nemško govorečih prijateljev se počutim dobro. Občutim pa tudi, da tam nisem doma – manjka mi domačnost jezika in nekaj, kar z besedami ne morem izraziti. Niham med dvema kulturama, razpeta sem med dvema svetovoma, ki jih doslej še nisem mogla uspešno povezati.

TAMARA

kultura

FILMI ZA OTROKE - NEKOLIKO DRUGAČE

Nihče nima pravice poneumljati otrok

Končal se je 15. frankfurtski festival filmov za otroke. S pomočjo filmskega muzeja v Frankfurtu (kinoteka ZRN) ga je ustanovila skupina zanesenjakov, ki deluje v zahodnonemškem središču za otroški in mladinski film. Danes ga uvrščamo med najzanimivejše v svetu. Sloves si je pridobil zato, ker so se filma za otroke lotili drugače. Izogibajo se stereotipnim vsebinam in oblikovnim rešitvam, ki so v navadi pri izdelavi filmov za otroke.

Frankfurtski festival filmov za otroke je znan tudi po tem, da je pretrgal vezi s tisto kinematografijo, ki je otrokom ponujala naivne teme, preveč preproste oblikovne rešitve. Odklanja velike filmske spektakle, nenamerno otroke, ki so v zadnjem času posebno popularni med gledalci - otroci in starši. Menijo, da je otrokova sposobnost dojemanja filma večja, kot domnevajo, da nimamo pravice poneumljati otrok. Zato tudi je pri odbiru programa očito iskanje drugačnega filma za otroke. Selekcijška komisija je imela dokaj stroga merila: od petinštiridesetih prijavljenih filmov jih je za predvajanje izbrala le dvanajst. Izbrani filmi obravnavajo otroškega gledalca kot osebnost, ki ima svoje potrebe in zahteve. Vendar pa je načelo atraktivnosti še zmeraj živo.

Posebnost festivala je tudi žirija ocenjevalcev, ki jo sestavljajo odrasli in otroci. Tudi drugi festivali filmov za otroke vpeljujejo žirije otrok, vendar te delujejo posebej. Frankfurtska pa zaseda in odloča skupaj z otroki in ti so pri razpravljanju enakovredni. Nagrade podeljujejo soglasno, obrazložitev pa pišejo posebej odrasli in posebej otroci.

Predstavljena proizvodnja 1988/89 kaže, da so zastopane vse smeri tradicionalne kinematografije, vendar pa je v teh filmih čutiti korak naprej. Najpogostejše ekranizirajo pravljice, ki v zadnjih letih iščejo novo vsebino. Vse več je filmov, ki obravnavajo sodobnost, pretkano s prvimi pravljicami. Takšnih hotenja pa ni bilo v norveškem filmu *Sigurd - ubijalec zmaja*, ki ga je režiral Knut Jorfaeld. To je spektakularni film o bojevitih Vikingih in kneževem sinu, ki se upira nasilju. Morala je jasna in skoraj nekoliko preveč očitna. Filmi iz DR Nemčije Jüngerja Brauna *Piratovalo srce*, iz Kanade Jurijev otok Paula Donovana in *Venus Peter Britanica* lana Sollaria prepletajo resničnost s pravljicnostjo. Otroka spodbujajo k domišljiskemu nadgrajevanju realnosti. V ospredju vseh teh filmov je literarno izročilo pravljice, v simbozi z neuresničeni željami sodobnega otroka.

Med izbranimi so bili tudi filmi, ki odkrivajo naravo in človekov odnos do nje. Filmi *Človek z drevesi* iz DR Nemčije, *Bolnišnica za živali* iz Idrije in *Volkec med ljudmi* iz Sovjetske zveze vsak po svoje opozarjajo na soodvisnost človeka in narave ter na porušeno ravnotežje v tem razmerju.

Filmi iz sodobnega sveta govorijo predvsem o pobegih in željah po pobegu. V tem sklopu sta bila najboljša filma *Trda pot* (Hard Road) Angleža Colina Finebowa in *Konec vojne* (Apres la guerre). Prvi prikazuje pobeg dveh trinajstletnikov, ki sta sama v svetu materialnih dobrin. Na obegu doženeta, da je pravi smisel življenja v življenju z drugimi. Manifestativno zažgata rdeči ferrari, ki ga je trinajstletnemu dečku podaril oče. Ta je v filmu simbol zapuščeniosti, razlog za pobeg in predvsem gnotna dobrina, ki se ne more meriti z duhovnimi. Režiser, ki je bil dolga leta učitelj,

je bil v prikazovanju vseh teh zapletenih odnosov nevsipljiv in diskreten opazovalec, to je festivalski žiriji in publiki veliko pomnilo.

Beg je tudi tema drugega filma, ki so mu podarili priznanje. V filmu *Vojne je konec* Jean-Loup Hoberta je avtor na poseben francoski način prepletal komično s tragičnim. Prijateljstvo francoskih dečkov z nemškim ranjencem je filmu popolnoma samoumevna zadeva. Zato je prizor v cerkvi, kjer so Nemci tik pred prihodom zaveznikov pomorili vsa vasa, postal povsem nesmiselno dejanje. Absurd nakazuje drugačne možnosti za življenje brez sovražstva.

Nemogoče je v tem sklopu zamolčati peruanski film *Julijana*, ki svoje akcije ne zasnuje na preskušenem modelu bega, temveč na prikazovanju brezupnega življenja desetletnih otrok, ki so prisiljeni skrbeti za svoj obstoj. Film je posnela skupina Chaski, ki se nasproh ukvarja s socialnimi problemi Južne Amerike. Iz evropske perspektive se zde gledalcu ti desetletniki, ki služijo in so izrabljeni, kot moreče sanje. In vendar je ta film bil skoraj naturalistično prikazana prava resničnost. Narejen je bil v aventičnem okolju in z igralci, ki kljub vsem deklaracijam o zaščiti otroka žive takšno pasje življenje.

Vse filme pa povezuje rdeča nitka - odsotnost enega od staršev. Registrirani problem pa postane v tej zvezi festivala tragičen pojav našega časa.

Študijska ciklusa *Pravljica in Otroci v drugi svetovni vojni* sta bili zanimivi retrospektivi. Dvestoletnica rojstva bratov Grimm in veliko koprodukcijških pravljic v zadnjem desetletju - vse to je prav gotovo spodbudilo pravo tega ciklusa. Grimmovim pravljicam je bilo dodanih še nekaj Andersenovih. Prijemi so bili različni. Večini filmov je bila literarna predloga le za izhodišče zgodbe, ta pa je bila največkrat zelo svobodno obdelana. Najdlje je pri tem šla znamenita madžarska režiserka Marta Meszaro, ki je v koprodukciji s Kanado posnela film *Bye, bye Rdeča kapica*. Film si je sposobil pri pravljici deklico, mater, babico in govorečega volka, da bi spregovoril o odrasčanju. Kljub dokaj posrečeni zamisli pa gledalstvo filma ni sprejelo.

Ciklus o otrocih v drugi svetovni vojni je vseboval najboljše, kar se da dobiti na to temo. Med njimi so bili tudi film *Pridi in pogledj* Elema Klimova, *Na svidenje, otroci* Louisa Mallea in film Franceta Stiglica *Dolina miru*. Prez ni bil zgolj pogled na otroka v vojni, ki je bil vanjo bolj vključen, kot pa so odrasli to registrirali. Tudi ni bil zgolj izjemno filmsko doživetje. Bil je human poziv človeku in njegovi odgovornosti do otrok, ki jim je podaril življenje.

Festival pa je bil zasnovan na tistih filmih za otroke, ki ne špekulirajo z vzgojnostjo in atraktivnostjo. Ponujal je zanimiv pogled v drugačno pojmovanje filmov za otroke, tistih, ki ne ustvarjajo uniformnih gledalcev.

MIRJANA BORČIČ

Vztrajni iskalec in humanist

Ob monografiji Staneta Jagodiča

Malo je umetnikov slikarjev, ki se lahko pohvalijo, da so že - sredi najintenzivnejšega ustvarjanja, sredi življenjske poti - dobili celostno podobo svojega življenjskega dela, izjemnih stvaritev. Tako lahko upravičeno imenujemo monografijo Staneta Jagodiča, čudovito publikacijo, ki je izšla pred nedavnim v založbi Globus, Zagreb, grafično pa so jo izdelali v ČGP Delo v Ljubljani. Monografija - nastajala je tri leta - zajema na 400 straneh

povečini črno-bele in barvne reprodukcije slikarjevih del iz različnih vrst umetnosti, dopolnjena je še s številnimi drugimi informativnimi podatki in z dokumentiranimi posnetki. Je skupno delo številnih strokovnih sodelavcev in slikarja samega. Bogatita pa uvodna beseda dr. Leva Menašaja in esej Draga Medveda.

Predstaviti tako vsestranskega umetnika, kot je Stane Jagodič, je težka in zahtevna naloga, saj za-

jema njegov opus četrto stoletje izredno plodnega ustvarjalnega dela. Ni ga mogoče označiti zgolj kot slikarja, saj je hkrati tudi grafik, kipar, likovni satirik, karikaturist, umetniški fotograf, pa še pisec in organizator in še bi lahko naštevali. V vseh svojih delih je enako prepričljiv in iskren v iskanju in ponazarjanju resnice. Gledalca vabi k sodelovanju, ga izživa in sili k razmišljanju. Da bi mu lahko sledili in ga razumeli, se moramo s pretanjeno občutljivi-

družbi, ki kritizira z vedrim spet s črnim humorjem. Zmet znoza drami človekovo zaspal vest in kaže pot iz stisk in zmed.

Filozof, ki nas včasih pretresa da bi nas spametoval, se zmet odziva na imperativ humanosti njegove stvaritve se pojavlja tudi v časopisih in na televiziji zato da bi razširil svojo sporočnost med ljudi. Fotografija mera v njegovih rokah ustavi človeka poveže sedanost in preteklo, fotografija pa se spremeni v g-

Umetnik, 1974, tuš

Slovenski knjigi ne gre samo slabo

Ivan Bizjak, glavni urednik in upravnik Prešernove družbe: »Najzahtevnejša je pot knjige do bralca.«

Bogata knjižna dejavnost oznamuje letošnjo jesen, saj se knjižni sejmi, kar vrstijo: sredi oktobra v Frankfurtu, po nekaj dneh premora v Beogradu, te dni pa lahko v Ljubljani obiščemo Frankfurt po Frankfurtu, največjo prodajno razstavo tuje strokovne literature pri nas, ki s pet tisoč najzanimivejšimi naslovi skuša pričarati ozračje pravega sejma; čez teden dni bo na ogled že deveti Slovenski knjižni sejem. Nekateri boljših poznavalcev razmer v domačem založništvu in na knjižnem trgu pa ta bežni zunanji videz ne more preslepiti - resničnost je pač drugačna. V splošni gospodarski krizi se dogaja, da založbe krčijo svoje programe do skrajne možnosti in da ljudje namenljajo vse manj denarja za knjigo, ki se ne more vzporejati z življenje nepogrešljivimi gnotnimi dobrinami.

»Slovenska knjiga se že od nekdaj otepa s težavami, mora se prebijati v ospredju in težko je reči, v katerem obdobju ji je bilo slabše. To, kar jo danes zares pesti in je še nikoli ni, je t.i. hiperinflacija.« ugotavlja Ivan Bizjak, ki se že dvaindvajset let ukvarja z založništvom in kako se spoprijeti s pojavom, ki zne-nada tako zelo kroji naše življenje. Pravi, da se hiperinflaciji lahko postavimo po robu le zares oboroženi z znanjem. Samo to pa ne zadošča. Ali se nam bo to posrečilo, je veliko odvisno tudi od naše intuicije - na tem področju smo namreč brez kakršnihkoli izkušenj.

»Vem, da smo kos temu zastrašujočemu pojavu in težavam, ki ga spremljajo, četudi je včasih vse videti brezupno. Toda - mar je bilo Trubarju v razmerah, ko je bila knjiga preganjana, lažje? In če je primorskemu rojaku Bevku pod fašizmom uspelo pisati slovenske knjige, jih izdajati in širiti med ljudi, pa bi mi dandanes omagali?« Spodbudne so takšne misli, ker dajejo voljo in neverjetno moč imajo. Zakaj?

Naš sogovornik, ki je 17 let uspešno deloval v Mladinski knjigi, je že od 1983 glavni urednik in upravnik Prešernove družbe - ta doživlja v zadnjih letih tolikšen razcvet, da ga ni mogoče prezreti.

Oglejmo si, kaj vse izhaja pri Prešernovi družbi. Najbolj je poznana redna letna zbirka. Anketa, ki so jo med bralci opravili poverjeniki Prešernove družbe, pa dokazuje, da je ta zbirka tudi čedalje bolj priljubljena: 1987 ni bilo z njo zadovoljnih 3.1 odstotka anketiranih, letos pa samo še 0.2 odstotka. Razveseljuje tudi podatek, da skoraj vsi redni

člani nameravajo ostati povezani s Prešernovo družbo še naprej. Redna letna zbirka obsega ob Prešernovem koledarju, ki ima značilnosti almanaha, še pet knjig domačih avtorjev, med njimi vsako leto po eno iz niza Sto slovenskih - nazadnje je bila to Skobernetova Sto naravnih znamenitosti Slovenije, decembra pa bo izšla Sedejeva Sto najlepših kmečkih hiš na Slovenskem. Te knjige doživljajo lep odmev pri strokovnjakih in članih Prešernove družbe, ki so tudi sami predlagali, kaj vse bi se morali obravnavati podobno. Morda bosta v prihodnje v zbirki izhajali celo po dve knjigi iz tega niza. Z izhajanjem redne letne zbirke Prešernove družbe pa je tesno povezana tudi Ljubljanska banka. Združena banka Ljubljana, ki zbirko že štirinajst let gnotno podpira. V vsej zgodovini slovenskega naroda ni doslej še nobena ustanova tako močno in trajno podpirala literarne ustvarjalnosti za tolikšno število bralcev.

Dolgoletno tradicijo ima tudi zbirka *Ljudska knjiga*, v kateri izhajajo povečini prevedena dela. Revija *Obzorik* pa so letos pri Prešernovi družbi pomembno vsebinsko in oblikovno prenovili in jo preimenovali v *Srce in oko*. Izhaja enajstkrat na leto, obsega izbrane domače in prevedene ertice in novele, poezijo, zanimive potopise, eseje, članke in spomine. Da je ta založniška poteza pravilna kaže: tudi vse več novih naročnikov revije.

In katere so še novosti? Že peto leto izhaja *založnica uspešnic Prešernove družbe*, edina zbirka na Slovenskem, ki jo oblikujejo bralci sami. Vanjo uvrščajo knjige, ki so jim v preteklih letih najbolj uga-jale. Omeniti je treba še zbirko *Za lahko noč* s prevedenimi deli in pa zbirko *Vrba*, ki prinaša sodobno domače

vostjo zazreti vase, v okolje in v družbena dogajanja.

Umetnik, rojen kot vodja, ki si vztrajno prizadeva za boljšo prihodnost človeštva, obenem pa je sodobni Don Kihot, ki v svojem vztrajanju nikoli ne omaga. Skozi zrcalo časa se njegova notranja podoba spreminja, z njegovim zorenjem pa se spreminjajo in rastejo njegove likovne stvaritve.

Dela iz mladosti predstavljajo Staneta Jagodiča kot pesnika rojstnih šmarskih gričev, risbe s poudarjeno socialno noto pa kot realista, v abstrakcijah se nam spet pokaže kot mistik, ki prodira v mikro in makro materijo; ponovno se rojeva kot likovni satirik, ki brezobzirno snema masko posamezniku in

boko umetniško sporočilo in p-stane umetniška fotografika.

Staneta Jagodiča bi lahko označili kot vztrajnega raziskovalca, ki je odprl meje tradicionalne likovne umetnosti, da lahko svobodno zaživela v neskončnih možnostih novega govornega izražanja; hkrati je oprejel nacionalne, geografske, ideološke, estetske in slogovne pregrade, da bi združil sodobno umetniški svet: umetnike seve in juga, vzhoda in zahoda v Grupo Junij.

Stane Jagodič je že dolgo znani umetnik, njegova likovna dela vseh vrst so objavljena v številnih revijah, časnikih, antologijah in katalogih v domovini in vsem svetu.

TEA DOMINKO

izvirno leposlovje, pa tudi znanstveno misel, povedano preprosto in poljudno. V zbirki je izšlo že več kot trideset del.

Knjige Prešernove družbe so namenjene bralcem vseh starosti, še zlasti zdaj, ko čedalje večjo pozornost namenljajo tudi mladinski književnosti. Nekatera dela izhajajo v naštetih zbirkah ali pa zunaj njih. Najzanimivejše letošnje knjige za mladino so Ajša Najša Ferija Laniška. Mančine lovske dogodivščine Franca Šetina in Školjka Svetega Sebastijana Vitana Mala. Prijetna oživitve Prešernove družbe pa so *Poezije dr. Franceta Prešerna v besedi in sliki*. Doslej so izdali Povodnega moža, Krst pri Savici, Sonetni venec, Zmerom svojo goni slavček, Pesem od Lepe Vide in Dohtar, ti jezični

lovske dogodivščine - tokrat ne bo izmišljene... Omenjene knjižice kasete so tudi dobrodošlo didaktično pomagalo in učne ure bodo z njihovo pomočjo zagotovo bogatejše.

Glavni urednik in upravnik Prešernove družbe Ivan Bizjak pravi, je »proizvodnja le slaba polovica založniškega dela, veliko bolj zahtevna je pot knjige iz skladišča do bralca. Kako jo premagujejo pri Prešernovi družbi, kjer le poldrugi odstotek svojih knjižnih izdaj prodajo v knjigarnah?

Menijo, da Prešernova družba bi več obstajala, če ne bi imela tako bogato razpredene poverjenosti mreže. Zdaj imajo približno šest poverjenikov, ki se že pripravljajo prednovoletne obiske pri družini raznašali bodo novo redno zbir-

Pred šestimi leti je Prešernova družba izdala vsak petdeseti izvod slovenske knjige, to je približno 12 knjig na leto, zdaj že vsak šesti izvod, to je 30 do 40 knjig. Kar potrjujejo so torej število naslovov, naklada pa je osemkrat večja (leta 1983 101 tisoč izvodov knjig, zdaj 800 tisoč). Včasih je bilo med njihovimi naslovi le tretjino slovenskih izvirnih besedil, zdaj jih je več kot polovico. Temeljna značilnost Prešernove družbe je, da ne izdaja - razen izjemoma - knjig z nizko nakladjo. Povprečna naklada je 15 do 20 tisoč izvodov.

V 36 letih je bilo rekordno število članov Prešernove družbe 80 tisoč, leta 1983 jih je bilo le osem tisoč, zdaj je članov spet več; med 45 in 55 tisoč.

dohtar, kmalu pa bo na knjižnem trgu še Zdravilo ljubezni z ilustracijami Rudija Škofarja, ki je v Sarajevu prejel prvo nagrado za pet razstavljenih ilustracij iz te knjige. Najbrž je največja vrednost zbirke, ki so jo tudi kritiki lepo sprejeli, da so Prešernove pesmi z bogato likovno opremo primerne tudi za najmlajše. Po dozdajšnjih izkušnjah so bili navdušeni otroci in vrtci. Zbirko gnotno podpira podjetje Lesnina, ki vsako leto obdari svoje delavce in prijatelje z eno od Prešernovih slikanic in tako veliko pripomore k razvoju bralne kulture na Slovenskem.

Pri Prešernovi družbi so udeleženi še eno zanimivo zamisel: izdali so knjižico in kaseto *Petje naših ptic*. Posnetki ptičjih glasov, fotografije in opisi posameznih ptic združajo, da jih prepoznamo tudi v naravi. Zdaj pripravljajo še knjižico in kaseto o živalih, ki jih srečujejo lovci v naših gozdovih. Ob glasovih, opisih in fotografijah pa ne bodo manjkale niti

Zmeraj so pri Prešernovi družbi sli seli tudi novih zagnancev, le ljube do knjig jim ne sme manjkati, če želijo s poverjeniškim delom priti žiti, še trinajsto, štirinajsto ali petnajsto plačo...

Včasih je bilo poverjenikov še v celotno 1500. Med njimi je bilo najučiteljev, mnogi od njih so zdaj upokojeni. In prav njim namre Ivan Bizjak posebno zahvalo: učitelji poverjeniki so pomagali Prešernovi družbi pri njenih prvih korakih. Koliko je bilo idealistov, ki z zaslužkom za poverjeniško delo povali knjige otrokom iz revne družin. Še enkrat se jim bi radi zahvalili za nesebično pomoč in zavnanje.

Če presojamo po izkušnjah Prešernove družbe, potem se knjigi ne p-slabo. Morda tudi zaradi optimizma, ki ji ga kljub težavnim časom zmanjkuje? Da bi se ga vsaj še navzel...

LUČKA LEŠNIK

Otroci naših državljanov, začasno zaposlenih v tujini, se vračajo v domovino

Kako jim pomagamo premagovati težave

Vsako leto se, kljub gospodarskim, družbenim in političnim težavam, nekaj naših državljanov, začasno zaposlenih v tujini, odloča za vrnitev v domovino. Z njimi pridejo tudi otroci, ki začenjajo ali nadaljujejo šolanje v naših šolah. Te so postavljene pred pedagoško in organizacijsko pomembno nalogo: kako kar najprimerneje vključiti otroka v naš vzgojno-izobraževalni sistem. Poleg splošnih težav, ki jih imajo otroci in mladostniki ob vrnitvi v domovino, so tu še težave posameznikov, ki izhajajo iz posebnega okolja in življenjskih razmer v domovini.

Zdaj prihajajo v domovino le otroci, ki so se rodili v tujini. (Izjeme so otroci naših predstavnikov, ki v tujini preživljajo le štiri leta). Mnogi od njih so obiskovali le šole s tujim učnim jezikom, saj iz različnih vzrokov niso obiskovali dopolnilnega pouka v materinščini, ker v njihovem kraju ni bilo tovrstnega pouka ali pa ga iz različnih vzrokov niso mogli obiskovati (oddaljenost, obveznosti v redni šoli idr.). Izkušnje kažejo, da je ponovno vživljanje manj boleče in uspeh učencev v domovini boljši, če je otrok v tujini lahko obiskoval dopolnilni pouk v materinščini. Ob vrnitvi v domovino postane materinščina njegov učni jezik. V tem jeziku pa slabše obvlada izrazje pri posameznih predmetih; to je zanj velika ovira pri vključevanju in napredovanju v šoli.

Zaradi tega morajo vzgojno-izobraževalne organizacije spremljati vključevanje in napredovanje teh otrok ter omogočiti tudi individualno pomoč učencem, da bi vse potekalo manj boleče. Učitelji se morajo temeljito pogovoriti s starši otrok in tako zbrati čim več informacij, saj le tako lahko pomagajo otroku. Morajo mu dati občutek, da je doma zaželen in da šola zanj skrbi.

ODMEV

Učiteljica ni ravnala pedagoško

Prebrala sem sestavek Dušice Kunaver Razred pade in vstane z učiteljem, objavljen v prejšnji številki Prosvetnega delavca, in ker se mi zde nekatere zadeve v njem vredne pozornosti, bi rada »pripisala« svoje mnenje.

Popravila je oceno učenca, ki je priznal, da je prepisoval od sosed, ima pa slabšo oceno v nalogi kot ona. Mislim, da ni pedagoško, da mu je učiteljica oceno popravila, češ, saj ga nisem videla, da je prepisoval, lahko pa sem mu jaz iz nemarnosti nalogo preveč slabo ocenila. On je priznal, da je prepisoval in prepisovanje ni dovoljeno.

Mislim, da bi bilo mnogo bolj vzgojno, da bi mu učiteljica dala ali pustila oceno dobro. Če je prepisoval, še tega ne zasluži, ker učenec, ki zna snov, ne prepisuje. Morda pa bi učiteljica lahko upoštevala njegovo priznanje in nalogo z oceno razveljavila ter zahtevala od učenca, da nalogo (z drugačnimi podatki) ponovno piše.

Ni pa prav, da mu za prepisovanje podari oceno, ki jo ima učenka, od katere je prepisoval. Naj tovarišica Kunaverjeva nikar ne misli, da jo je njena popustljivost dvignila v oči učencev!

Mislilo si: Zakaj ne bi prepisovali? Saj to ni kaznivo! Če priznaš, da si prepisoval, ti le štejejo v dobro. Nič se ti ne more zgoditi; pomembno je le, da te ne dobijo pri prepisovanju. Nikar se ne delajmo predobrih! Učenci ne marajo popustljivih učiteljev. Bodimo strogi, a pravični! Prepisovati pa jim ne pustimo. Povejmo jim, da je to neke vrste kraja in zajedalstvo, ko hočejo živeti na račun boljših učencev. (Naj to ne raste z njimi, saj vidimo, kam so nas pripeljale te stvari v našem

Na uspešno vživljanje otrok močno vpliva tudi socialno okolje, v katerem otrok živi v domovini. Pomembno je vedeti, kdo se je z otrokom vrnil v domovino, ali je to vsa družina ali mogoče le oče ali mati, ali otrok živi pri sorodnikih ali drugih skrbnikih. Šola naj otroka pritegne v različne skupinske in individualne dejavnosti, da se čim prej začne identificirati z novim okoljem in postane enakopraven sošolcem.

Načrtovanje in organizacija didaktične pomoči učencu-povratniku

Če se pri učenca pokažejo težave katerekoli vrste (učne, socialne ali druge) mora vzgojno-izobraževalna organizacija poskrbeti pomoč pri pedagoškem svetovalcu za ustrezno področje, socialnem delavcu ali drugje. Šole morajo načrtovati dodatno pomoč učencem, še posebno pri premagovanju težav pri materinem jeziku. Dodatnega pouka iz materinščine ne sme učenec razumeti kot kazen. Oblike pomoči so lahko:

- notranja diferenciacija kot individualizacija pouka
 - redni dopolnilni pouk z drugimi učenci
 - delo v krožkih
 - posebna individualna pomoč - instrukcije za enega učenca
 - pomoč skupini učencev z enakimi učnimi težavami
 - pomoč sošolcev ali staršev
- Te oblike dejavnosti morajo šole uvrstiti v svoje letne delovne načrte.

Kako takšne učence ocenjujemo?

Ocena naj bo za učenca motivacija in spodbuda za nadaljnje delo. Učitelj mora biti seznanjen z obliko ocenjevanja, ki ga je bil otrok navajen v tujem vzgojno-izobraževalnem sistemu in hkrati naj učenca navaja na naš sistem

ocenjevanja.

Ocenjevanje mora biti objektivno, glede na učenčeve sposobnosti, prizadevnost in znanje.

Učitelj naj (to še posebno velja za materinščino) učenca primerja z njim samim, in ne z drugimi učenci. Pri drugih predmetih je treba misliti na to, da mogoče učenec snov bolje obvlada, je pa njegovo izražanje slabše zaradi slabšega poznavanja materinega jezika.

Vključevanje učencev povratnikov v srednje šole usmerjenega izobraževanja

Vključevanje učencev v srednje šole usmerjenega izobraževanja je praviloma enako kot v osnovne šole, čeprav na tej stopnji izobraževanje ni obvezno, vendar ne sme biti ovira za nadaljevanje šolanja ob vrnitvi v domovino.

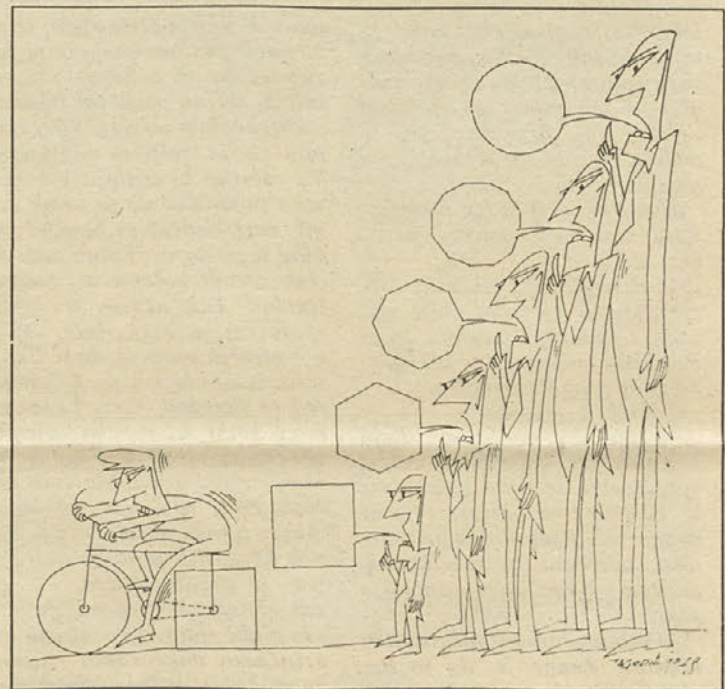
Vrnitev v domovino ne sme biti vzrok za prenehanje izobraževanja! Če učenca hudo pri-manjkuje znanja v materinem jeziku, mora šola organizirati dopolnilni pouk in individualno učenje, da učenec lahko spremlja redni pouk. To je lahko individualni ali skupinski pouk (če je

takšnih učencev več). Šola organizira ta pouk s svojimi učitelji. Denar za to zagotovi šola Izobraževalna skupnost Slovenije. Od leta 1987 vse srednje šole usmerjenega izobraževanja lahko na podlagi programa za dodatno pomoč in poročila o realizaciji letnega dobijo denar, ki ga zagotavlja Izobraževalna skupnost Slovenije. Če se pri učencih kažejo učne težave tudi pri drugih predmetih, šola s tem seznanjena starša ali skrbnike, saj je v tem primeru potreben prispevek staršev.

Dopolnilni pouk (pomoč) naj poteka vzporedno z rednim poukom. V tem času učenca ne bi ocenjevali, ker je to začasna pomoč in le-ta traja, dokler učitelj mentor ne ugotovi, da ni več potrebna. Vse težave, ki jih ima učenec pri rednem pouku, rešujejo učitelji vzporedno po načelu diferenciacije in individualizacije, za vsak predmet posebej.

Nostrifikacijo spričeval opravlja Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo.

DRAGICA MOTIK
Zavod SRS za šolstvo

Samoupravljanje, 1978, tuš

Pretrgana zveza

Prva govorilna ura v šolskem letu.

Pred vrati se je nabralo precej mam. Tudi kakšen oče je vmes.

Nestrpnost se stopnjuje. Glasno komentiranje na eni strani vrat, pritažen pogovor na drugi. Tu in tam zgovoren udarec na vrata: »Dovolj je, čakamo!»

Čas hiti. Tista določena urica je že zdavnaj minila, tudi druga in tretja...

Pogovarjam se z eno od mam. Pravzaprav bolj poslušam, mama govori. In prav je tako. Andreja sem hotela bolje spoznati z vseh strani, saj se mi zdi tako zelo drugačen od drugih učencev. Vse se je premaknilo v meni ob maminih besedah: »Veste, Andrej bi bil zelo zadovoljen, če bi ga imela tovarišica malo raje!»

»Če bi ga imela malo raje,« mi je udarjalo v ušesih.

»Malo raje?« sem polglasno spravila iz sebe.

Mama pa: »Ljubezen pogreša!»

Kaj naj odgovorim? Naj sploh odgovorim?

Mama je očitno čakala odgovor, saj me ni pustila kaj veliko razmišljati.

»Veste, sedemindvajset jih imam v razredu in poskušam eno ljubezen deliti na sedemindvajset enakih delov.«

Poskušam.

Mi uspeva? Včasih si domišljam, da.

Na, zdaj pa se naenkrat eden mojih učencev čuti prikrajsnega. Za svoj aelček? Slutim, da hoče ukrasti sosedov košček.

Je mami potožil učenec sam? Odgovora ni.

»Povejte, ob kateri priložnosti

se vam zdi, da sem ga polomila. Andreja ogoljufala, mu storila krivico!»

Mama gladko, naučeno pove:

»Zgodilo se je med eno zadnjih ur pri spoznavanju narave. Dogovorili ste se z učenci, naj prinesejo v šolo liste, vejice, plodove gozdnih dreves. Andrej se je tako zelo potrudil. Vse prejšnje popoldne je hodil po gozdu in nabiral, doma pa odbral, da bi vam ustregel. Prinesel je tudi liste drevesa, za katerega niste verjeli, da je jesen. Dvakrat ste ga vprašali, ali je to res, ali je prepričan, da se drevo res tako imenuje.« (Napačno je razumel besedno igro jesen, jesen). Zaslužil je pohvalo, vi pa ga niste pohvalili. Naj se branim, naj ji razlagam, naj ji samo pojasnim? Zadržje.

»Nisem kdovekako radodarna s pohvalami. Rada in od srca pa jih izrečem vselej in vsakomur, ko mislim, da je zaslužil, da mu bo v spodbudo in zadoščenje, da ne bom prizadela drugega.

Mami sem rekla: »Da, k spoznavanju narave so prinesli veliko in vsi. Vsi. Tudi pohvalila sem jih. Vse.«

Mama pa: »Ampak pohvalili bi ga pa vseeno lahko, saj se je tako prizadeval in naravo ima tako rad. Če bi to storili, gotovo ne bi rekel: »Saj se ne splača truditi, sploh se ne splača hoditi v šolo.«

Mama je vstala in šla, njene besede pa so v meni zbudile zelo mešane občutke. Še zdaj jih nisem čisto uredila.

Andrejeva starša sta se ločila. Andrejeva mama je odpeljala Andreja in njegovo sestro v svoj rojstni kraj.

Andrej pričakuje ljubezen.

STANKA PUCKO

odprta
šola

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

**SVETOVALNI
CENTER ZA
OTROKE,
MLADOSTNIKE IN
STARŠE**

Mentorji res preveč po svoje

Odgovor na zapis o bralni znački (Prosvetni delavec, št. 14)

Strah in groza! Branje za bralno značko ne more biti nikjer končano v prvem polletju! Rok branja je uokvirjen med 17. septembra in 2. aprila (Bevkov rojstni in smrtni dan – mednarodni dan knjige), v 1. razredu pa traja vse leto. Da je bralna značka na nekaterih šolah postala zaviralni dejavnik branja, je znano. Morala pa bi biti vse prej kot to. Učitelji – mentorji branja za značko si pri vsej odprtosti gibanja toliko svobode le ne bi smeli privoščiti, da bi bralcem skrajševali bralni rok in jim po vrhu še predpisovali, katere knjige in koliko knjig naj preberejo. Dovolj je, to je bilo že kdaj poudarjeno, da otrok, ki ima kakršnekoli resne težave z branjem, prebere za značko tri, dve ali eno samo (!) knjigo.

Kot članica sveta Zveze bralnih značk Slovenije bi učiteljem in staršem toplo priporočila v branje zapise o bralni znački, objavljene v Vzgoji in izobraževanju (1986 št. 11), Jeziku in slovstvu (1988/89 št. 1-2), Otroku in knjigi (1985 št. 22), Otroku in družini (1989, oktober), brošuro Kulturno izročilo bralnih značk, poglavja iz Kotnikove knjige Presoje in knjigo dr. Mete Grosman Bralc in književnost.

BERTA GOLOB

Glasba in glasbena teorija

Moj sin Aleš je učenec sedmega razreda. Dosega dober uspeh, a se mora pri tem pošteno truditi. »Težave« ima pri glasbeni vzgoji: letos obravnavajo zgodovino glasbe in učitelj jim podaja veliko teoretičnega znanja, vendar zahteva tudi od učencev, da si ga pridobijo. Aleš se nerad uči, saj pravi, da mu to »vzame preveč časa« za predmet, ki je samo opisno ocenjen. Tako ima najnižjo oceno. Zanima me, ali je res potrebno, da učenci pridobivajo tako nadrobno znanje pri vsebinah, ki jih (vsaj večina) v življenju ne bodo potrebovali. Čas, ki ga »tratijo« ob temah, kot so Kako se je rodilo večglasje, bi raje uporabili za učenje »pomembnejših« predmetov. Seveda vem, da je za splošno izobrazbo potrebno tudi to, zato pa bi učitelj moral bolj upoštevati diferenciacijo. Ali res Aleš, ki sicer lepo in rad prepeva, zasluži tako oceno?

Aleševa mama

Kot specialna pedagoginja sem precej let preživela v osnovni šoli s prilagojenim programom. Dobro mi je ostal v spominu dogodek, povezan z glasbo.

Na hodniku sva se srečala s prof. Jankom Gregorcem. Povabil me je, naj stopim z njim v 8. razred, kjer je imel ravno takrat glasbeno vzgojo. Nič ni povedal, čemu me vabi, samo rekel je, naj grem poslušat. Takoj ko je prišel v razred, je raztegnil harmoniko in otroci, bili so skoraj sami fantje, so začeli na ves glas sproščeno prepevati. Po končani pesmi jim je z besedami izrazil svoje navdušenje in fantje so žareli od zadovoljstva. Tudi jaz sem jim rekla, da se je zelo dobro slišalo. Pred vrati pa sem profesorju le povedala svoje mnenje: zazdelo se mi je, da eden ali dva malo »fušata«.

»Tovarišica Tereza, ne eden, vsi fušajo«, pa še kako. Toda fantje pojejo z veseljem! Ste videli, kako so zadovoljni?»

Res sem opazila, kako zanosno so peli, natančneje povedano: zanosno so se drli. Profesor Gregorc mi je povedal, da ti isti fantje pred kratkim še ust niso hoteli odpreti, in to je bilo tisto, kar mi je hotel pokazati.

Takrat sem v živo spoznala in začutila, kaj nekomu lahko pomeni, da poje, da si upa peti, da se sprosti, da je srečen, ker si upa in se lahko sprosti. Za človeka je zelo pomembno, da si da duška, da izlije svoja čustva. Spoznala sem, kako izredno pomembni so lahko vzgojni predmeti, če z njimi povzdignemo otrokov boljši del. In kako zelo lahko škodujejo, če z njimi še dodatno ranimo otrokova občutljiva mesta; če že močno obremenjenega otroka z njimi še dodatno obremenimo. Glasba, risanje, praktično delo in telovadba so področja, kjer ima otrok lahko boljše naravne danosti, kot jih ima za teoretično izobraževanje. Zato jim tega ne bi smeli odvzeti. Vsak človek se mora vsaj neke potrjevati. Če se ne bo mogel v dobrem, se bo začel potrjevati v slabem.

Naj otrok poje in dajmo mu vedeti, da poje dobro. Teorija nastanka večglasja pa naj bo prihranjena za učence, ki se lažje učijo, ki dobro pomnijo in se z besedami lažje izražajo kot s petjem.

Takšno naj bi bilo izhodišče, kadar hočemo poiskati dobre strani, poiskati znanje. Kadar hočemo iskati neznanje, pa bomo od nepismenega zahtevali, da piše roman, in od muca, da prepeva in recitira.

TEREZA ŽERDIN

Se tudi vi jezite na šolo? Morda dvomite, ali ste ravnali prav? Pišite na uredništvo: pričakujemo vaša vprašanja in pobude. Odgovorili vam bodo strokovnjaki Svetovalnega centra za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani.

iz prakse za prakso

Možnosti in prednosti ustvarjalnih tehnik učenja in mišljenja

Osnovnošolske učiteljice tretjih razredov iz Domžal
obiskale Osnovno šolo Grm v Novem mestu

Za obisk se ponavadi odločimo, da bi spet videli stare prijatelje ali pa obiščemo nekoga kar tako – iz radovednosti. Naš razlog je bil tokrat dober glas o šoli, učiteljicah (učiteljih), ki si že nekaj let prizadevajo osvežiti pouk tako, da pri tem zavzeto sodelujejo tudi učenci. In kako se jim to posreči, smo si želeli ogledati v osnovni šoli Grm v Novem mestu. Na povabilo naše svetovalke zavoda SRS za šolstvo so se odzvali tudi ravnatelj in svetovalni delavci.

Na Osnovni šoli Grm smo spremljali pouk v dveh skupinah: učiteljice uro slovenščine v 3. razredu, drugi pa uro spoznavanja družbe. Posebnost obeh ur je bila vnaprej dogovorjena uporaba miselnih vzorcev pri pouku, zaradi katerih smo pravzaprav organizirali ta obisk.

Za šolsko uro sem bila z drugimi kolegi gostja 4. razreda oziroma sem prevzela vlogo učenke pri spoznavanju družbe, natančneje značilnost našega morja in morske vode nasploh. Zame je to še danes eno najtežjih poglobljaj zemljepisa, ker se veže na pojave zemeljskega in medplanetarnega gibanja. In ker ni »pravega« učenja in pameti brez razumevanja, se še danes zalotim z nepozabnim slabim občutkom nerazumevanja in zakaja, ki ni mogel dobiti za odgovor svojega zato na številne neznane naravnih pojavov, kot je plimovanje morske vode. Toliko o vsebini učne ure.

Da se vrnem na našo osrednjo temo, t.j. na prikaz miselnih vzorcev, ki so jih učenci pri tej uri, kljub ne najbolj hvaležni snovi za demonstracijo, nadvse spretno samostojno sestavili in uporabili, tako rekoč brez učiteljske pomoči. Na prvi pogled preprosta, nezahtevna, predvsem pa uspešna raba miselnih vzorcev, katere učence smo lahko delno preverili in ocenili pri tisti uri. Nekateri učenci so namreč s pomočjo nastalih miselnih vzorcev učno snov ob koncu ure na kratko tudi ustno obnovili ali ponovili.

Kaj se je pomembnega med to uro zgodilo za vse navzoče? Lahko ugibam in zapišem osebna doživljanja in vtise.

Naj najprej omenim presenetljivo in dragoceno sproščenost učencev. Učiteljice je bilo malo manj, in to je tudi povsem razumljivo, saj je imela najmanj za pol razreda učencev več, in to odraslih, za katere je znano, da so zelo zahtevno občinstvo.

Spominjam se učenca, ki je vztrajno ponavljal, da je morje koristno, ker se v njem naučimo plavati, čeprav ni povedal tiste velike besede turizem in tudi tega ne, zakaj je v morski vodi lažje plavati kot v sladki. Pravzaprav nam je učenec s tem pokazal pot ali začetek iskanja značilnosti morske vode. Učiteljica je učenec spretno vodila mimo takih izkušenj – spominov ali čer d o bistva stvari, do katerega se mora v natančno odmerjenem času dokopati. Učencem je utrla in nakazala pot za nastajanje miselnih vzorcev. Je že tako, da učenci pri tej starosti težje presojajo, kaj je pomembnejše in kaj manj, ali pa ostanejo njihova osebna doživljanja za drugo priložnost ustvarjalne izpovedi. Po učiteljski razlagi in v sodelovanju z učenci, je sledilo že omenjeno samostojno delo učencev s sestavljanjem miselnih vzorcev manjših skupin. Žal nimam nobenega za ponazoritev, veliko pa jih je izdanih v literaturi Marije Gabrijelečičeve, avtorice knjig o miselnih vzorcih.

Kaj lahko povzamem za konec? Učenci so mi potrdili znano dejstvo, ki ga lahko spozna vsak s svojo udeležbo in javnim nastopanjem, in to čaka naše učence v razredu vsak dan, da pri uporabi naučenega, že preskušena, učenec in primerne za vse učence, doživljanje neuspeha, zadrege itd. izgubi svojo zaviralno vlogo. Z drugimi besedami, da dojemanje novega načina oziroma metode učenja, npr. z miselnimi vzorci, je poleg znanja potrebno, da se nauče uporabljati to znanje, in to velja tako za učence kot za učitelje.

Ce sprejemamo to dejstvo, potem ne vidim ovir za učenje z miselnimi vzorci – Vid Pečjak jih je v svoji knjigi Poti do idej uvrstil celo med tehnike ustvarjalnega mišljenja; prav zaradi individualne narave in izvirnosti nastajanja različnih miselnih vzorcev za isti problem ali razlikovanje le-teh pri istem avtorju, ter možnosti, ki jo dajejo vsakemu sestavljalcu, da sproti odkriva nove asociacije – miselne zveze, ter vpleta v nastajajoči miselni vzorec nove vidike, ki lahko predstavljajo že središče – bistvo za nove miselne vzorce.

BRANKA ŠPENDE

Veliko poti do znanja

»Praktiki se težko odločamo za prispevke v pedagoški strokovni literaturi predvsem zaradi strahu pred strokovnimi sestavki na visoki ravni, s katerimi se naše pisanje ne more meriti.«

To je dejal na IV. strokovnem srečanju Slovenskega društva pedagogov tovarš Vladimir Milešič.

Ne le zaradi teh besed, tudi zaradi mnogih spodbud, sem se le odločila predstaviti svoj način dela v 1. razredu.

Najprej o organizaciji pouka in nekaterih načelih.

Pouk – igra v 1. razredu je prilagojen otrokovim sposobnostim, interesom, spodbuja ustvarjalne otroke in tudi otroke z različnimi težavami.

Razred – prostor je igralnica in učilnica, sestavljen iz klasičnega šolskega pohištva in otroškega pohištva

(AJDA NOVOLES). Pohištvo pogosto premikamo.

V razredni knjižnici je 30 do 50 knjižic s pravljicami in strokovna literatura: Moj prvi leksikon, Mala enciklopedija narave, Mladi vedež, Slovenski pravopis, Slovar tujk, Otroci kuhajo in pečejo, nekaj letnikov Cicibana, stari Vsevedi, Pili...

PISMO NA NAŠ NASLOV

Zmeda v izrazju

Spoštovani!

Na osnovno šolo smo razredniki dobili vprašalnike, ki jih različno rešujemo, skratka jih ne znamo reševati. Nekaterim kolegicam je vseeno, češ, napiši nekaj kot že tolikokrat, meni pa se zdi, da tako rezultati ankete ne bodo pravilni. Naj povem primer: V zvezi s slušno prizadetostjo je vprašanje, ali imamo v razredu gluhe ali gluhe učence. Po učevalu sem že naglušnega učenca in vem, kako pomembna je razlika med naglušnim in gluhim. Na hospitaciji v Centru za usposabljanje slušno prizadetih so nas opozorili, da gluhe učence ne moremo poučevati v redni šoli. V zbornici smo se malo spili, zato vas prosim, da bi nam pomagali pri presoji.

Hvala vnaprej in lep pozdrav! Vaša naročnica razredna učiteljica M. F.

Vprašanje smo poslali dr. Mariji Lipužič, ki se že dolgo ukvarja s slušno prizadetimi in na Pedagoški akademiji v Ljubljani predava surdopedagogiko.

Takole je odgovorila: Najprej naj pohvalim mlado kolegico, ki odgovorno rešuje vprašalnike in tako pripomore k boljšim rezultatom. Njene dvome, ali glede slušne prizadetosti zadoščata dve rubriki, kar potrdim: Nista dovolj in nista pravi.

Manjka skupina »naglušnih« učencev. Znano je, da so naglušni učenci – posebno tisti z blaznimi izgubami sluha – praviloma zajeti v redne oblike vzgajanja in izobraževanja. V osnovni šoli se morajo za manjše uspehe mnogo bolj truditi in se zato tudi hitreje utrudijo, saj je naprežanje pri »slabšem sluhu« učiteljskega govora dovolj naporno. Tako so torej morda na boljšem učenci z večjimi izgubami sluha, ker je učitelj nanje opozorjen, največkrat pa si učenec pomaga še s slušnim aparatom. Naj takoj opozorim: Tudi pri uporabi aparata moramo upoštevati pravila o govoru iz bližine in o potrebni pomoči, ki jo pomeni »ogledovanje« ali razumevanje govora z ust, mimike obraza. Torej mora biti učitelj – ko govori – z obrazom obrnjen proti naglušnemu učencu.

V resni anketi pojem »naglušnih« obsega preširoko skupino učencev, ki so različno slušno prizadeti in zato nimajo enakih težav.

V rednem osnovnem šolanju srečujemo v zadnjih desetih, petnajstih letih tudi »gluhe« učence. Vključeni so le taki šolarji, ki zanje skupina strokovnjakov meni, da imajo tolikšne sposobnosti, da bodo kljub slušni prizadetosti kos težavam, kakršne neenaka tekma s sošolci, ki slišijo, nedvomno prinaša. V šoli bi obnemogli, če ne bi imeli posebne pomoči in razumevanja pri pedagoških in sošolcih, da ne pozabim izjemno postrtovalnih staršev: V tej skupini so na boljšem »oglušeli«. Ta rubrika bi avtorju vprašalnika povedala, da je otrok dobi, razvil govor in besedni zaklad še po naravnih poti, nato pa sluh zaradi bolezni ali nesreče izgubil. Tak učenec se lahko sporazumeva vsaj pisno, saj je kot otroček spoznal, da se ljudje sporazumevamo s pomočjo besed in besednih zvez. Tega namreč gluhi od rojstva ali zelo zgodnjega otroštva dolgo ne ve in se vrašča v materinščino počasi. Zdaj opisujemo »gluhonemega« otroka. Gluhonem je človek, ki ne sliši in ne govori. Pojem je problematičen, ker ga mnogi nepoučeni uporabljajo za vse gluhe ljudi, zato utegne nekritičnega anketirana izjemno zapeljati. V redni osnovni šoli gluhega otroka ni. Tudi otroke, ki so gluhi od rojstva, naučijo strokovnjaki govoriti s pomočjo posebnih metod, takrat pa otrok preneha biti »nem« in je samo še gluha. Zato je najbrž rubrika »gluhonem« za osnovno šolo odveč.

Naj strnem: Učence, ki slabše slišijo in se izobražujejo v redni osnovni šoli, bi delili na: – naglušne – gluhe – oglušele. Avtor vprašalnika se je preučevanja nedvomno lotil s človekoljubnimi nameni. Če utegne, naj vprašalnik popravi, dobil bo objektivnejšo sliko o integriranem učencu s slušnimi primanjkljaji.

Upam, da sem zmedo malo razvozlala in vas lepo pozdravljam.

MARIJA LIPUŽIČ

nekaj sto »Domačih« zgodbic in izrezkov z zgodbami.

Skrinja z igrami ponuja večino didaktičnih iger, ki jih lahko kupimo doma narejene igre človek, ne jezi se, črni Peter, domine (s temami iz spoznavanja narave in družbe, matematike, slovenskega jezika, glasbe), zbirke križank, ugank, rebusov, besednih iger...

Vsak otrok ima v šoli tudi svojo knjigo (tisto, ki jo rad gleda, bere) in svojo igračo (ta mu pomaga, z njo se predstavlja, se igra z njim...).

Sedežni red (tudi pri klasični opremi) ni določen in se spreminja glede na položaje, interese, trenutno razpoloženje. Otrok sedi, počepne (na tla, na stol, na pručko, na blazino) k sošolcu, s katerim se igra, uči, raziskuje ali le klepete.

Torbi ne potebujemo, ker vse, kar spada v zvečke, naredimo v šoli. Klasične domače naloge ni.

Učiteljevo delo: priprava nalog, izpostavljanje problemov (za otroke, ali skupine otrok). Delo je večinoma individualizirano ali vsaj diferencirano.

Otroci niso »klasificirani«, izbirajo naloge, za katere menijo, da jih bo mogoče dobro reševati (Abeceda npr.).

Ker je najpomembnejša naloga 1. razreda otroka opismeniti, mora otrok seveda spoznati abecedo.

V razredu si lahko vsak, ki to želi, naredi slikovno abecedo sam. Iz ponujenega gradiva in tehnik si izbere svojo različico. (Na primer: za »C« si lahko nariše, izbere iz starih revij ali poišče iz kupa sličic, ki jih pripravi učitelj.) Letos si je večina otrok sama izdelala stavnico (ob tem temeljito spoznala glasove in mimogrede seveda tudi črke).

Ob koncu septembra vsi otroci poznajo vse črke, ob iskanju primerne sličice za črko so »vlekli« glasove in si tako pripravili »teren« za branje.

(Vse gradivo za abecede je odpadno: akril, les, karton. Rezanje in žaganje je opravil učitelj tehnične vzgoje s svojo skupino otrok.)

Od vsega začetka tudi »beremo«. Uporabljamo napise na tabli, plakatih, s pomočjo grafoskopa, z individualnimi lističi, z ovitki različnih embalaž.

Otroci radi uporabljajo slikovne bralne table, saj si jih izberejo po zanimanju in sposobnosti.

Otroci, ki se hitro nauče brati, se igrajo z abecedami, ki jim jih ponudim (živalska, komplicirana, abeceda krajev, osebnih imen, poklica...). Na hrbtni strani slik je razlaga pojmov, npr. EMU E – DOMA IZ AVSTRALIJE, PTICA, KI HODI. NOJEV STRIC. Ves čas si otroci pri iskanju želenih (ali naročenih) informacij pomagajo s strokovno literaturo. Moj prvi leksikon uporablja že kar kmalu veliko otrok (ob listanju se mimogrede nauče abecede, številke...).

Slovenski pravopis je lani imela na klopi večina otrok.

Pravopisna zgodba

Pred leti sem začela pisati pravopis za svoje prveke. Prenašala sem pravi pravopis in zveček sem in tja, ga pozabljala vsepovsod. Otroci so seveda kmalu začeli spraševati, kaj imam v tisti knjigi in zvečku, ki ju vedno vidijo skupaj. Povedala sem, kaj nameravam narediti in govorila, za kaj se uporablja prva knjiga. »Pa pokaži vsaj pravi pravopis, če tistega še nisi napisala.« mi reče eden od glasnejših in bolj zvedavih. In prav kmalu ugotovim: Otroci, ki jih slovenski jezik privlači, tisti, ki radi »iščejo« in oni, ki se radi s čim postavijo (morda pred sestro iz 7. razreda, ki

Pravopisa najbrž niti ne sme imeti na klopi), so prav hitro znali poiskati besedo, za katero niti »tovarišica« ni vedela, kako se napiše prav. Na kratko: »Moj« pravopis se je končal pri D, na mizicah pa se je pojavljala čedalje več pravih Pravopisov. Ob koncu šolskega leta so uporabljali Pravopis skoraj vsi otroci. In kmalu imajo moji učenci to srečo, da jkoto tovarišica 2. razreda tudi sama zelo ustvarjalna, so si otroci Slovenske pravopise položili na klopi v 2. razredu in jih veselo posojajo tudi otrokom 4. razreda.

Ker se v življenju poleg vsemogočih neznank pojavljajo (vse prevedeno tudi tukaj, imamo tudi slovar tujk – tudi ta pride večkrat prav).

V igralnem kotičku imajo kuharji otroško »Kuharico«, pa zbirko svojih receptov in recepte iz različnih revij. Te recepte berejo, jih prepisujejo, si jih narekujejo.

V Gledališču pišejo spored, »predajajo« vstopnice, ustvarjajo nepovnljive priredbe besedil in položajev. Gledalci smo hvaležno, prijazno in kulturno občinstvo.

Prihodnji inženirji in zidarji pa »studirajo« načrte, sestavljajo nase, stavbe, izdelujejo domine, prometna vozlišča, lutke, popravljajo pokvarjene ure itn.

Izdajamo razredno glasilo HAČIM (mesečnik – program dela = učni načrt, križanke, rebusi, novice, sestavki otrok, šale, nekakšna enajsta šola pod mostom).

Nekatera načela

Vsaka otrokova spodbuda, vsak izdelek in predlog poslušamo in vsaj je pohvaljen.

Kazni ni (morebitna in najhujša je POČIVANJE – toda ne v – kotu).

V zvezkih ni popravkov (napake popravljamo skupaj z otrokom in z enakim pisalom, kot ga ima otrok).

Otroci lahko pri vseh predmetih uporabljajo vse leto najrazličnejše ponazorila.

Otroci spet pišejo na tablice. Z njih lahko hitro izginajo »grde« črke in »čudne« besede.

Vsaka zgodbica, ki jo otrok bere, je nova. (Uporabljamo »doma narejene« zgodbe, stare zgodbe iz Cicibana nov...).

Zvečki so polni slikovnega gradiva: rebusov, ugank, križank, vprašanj, miselnih vzorcev.

Nobenih tabujev in skrivanj informacij.

Otroci uporabljajo stenčes (novice, šale, učna snov).

Nadarjeni so »režiserji«, »glavni kuharji«, »frizerji«, »aranžerji«, »knjižničarji«, v razred prinašajo potrebno gradivo iz kabinetov, ravnaajo z aparati (radio, pisalni stroj, računski stroj, diaprojektor, grafoskop), urejajo razstave, ustvarjajo šolski časopis, iščejo po strokovni literaturi (Ni nujno, da vsi o vsem poročajo!).

Vse šolsko leto se trudim spodbujati samostojnost, ustvarjalnost, otrokovo zanimanje.

Otrok se tako kot mu je najbolj všeč, »prebije«, preigra (ali prestudira) učne načrte (in seveda kmalu tudi po svoje).

V učno snov 2. razreda ne posegamo predaleč (menim, da otroci tudi fizično ne zmore »preskakovati«).

Pri vseh predmetih izhajamo iz narave in naših okoliščin.

Imamo urnik, vendar se snov povezuje iz ure v uro. Otroci pogosto ne slišijo zvonca.

Naše delo že nekaj let spremlja pedagoginja – psihologinja Ana Naltigal in naš »projekt« podpira.

ALENKA KNEZ

Raba vprašalnih zaimkov kdo in kaj

VPRAŠANJE:

Včasih smo se v šoli spraševali po živem z zaimkom *kdo*, po neživem pa s *kaj*: *Kdo leži v uti? Pes Sultan*. Moja hči, ki hodi v četrty razred osnovne šole, pa se tudi po živalih sprašuje s *kaj*: *Kaj se plazi? Lisica*. Najprej sem mislila, da je punčka kaj pomešala, vendar sem ugotovila, da je tudi v delovnem zvezku predvideno za živali vprašanje *kaj*. Meni se zdi ta slovničarska novost neupravičena. Kaj menite vi?

ODGOVOR:

Čeprav najbrž želite, da bi vam pritrtil, moram priznati, da imam bolj tak jezikovni občutek kot vaša hči. Če bi slišal vprašanje *Kdo leži v uti*, bi pričakoval odgovore: *Janko*, *Mojca*. Če bi kdo vprašal: *Kaj se plazi*, bi pa pričakoval odgovore: *Kača*, *Mačka*, *Lisica*.

Z vprašalnico *kdo* se ne sprašujemo po vsem živem, ampak samo po ljudeh (človeškem), s *kaj* pa po drugem (nečloveškem). To ni kakšen nov slovničarski izmislek. Že v prejšnji slovnici, ki so jo napisali Bajec, Kolarič, Rupel in Šolar, je pisalo: *Kdo je prišel? Neke ženska*. *Kaj je skočilo čez cesto? Maček*. Podobno piše tudi v novi Toporišičevi slovnici: *Kdo je bil na vrtu? Tine in Tone*. *Kaj je bilo? Maček*.

Ce sem odkrit, ne zaupam brez pridržkov našim slovničarjem, ne starim in ne novim. Večkrat opazujem, kako se vedejo v vsakdanjem življenju navadni slovenski ljudje. Zadnjič smo sedeli v družbi, pa so se nenadoma razmaknili vrata. Eden iz družbe je vprašal: *Kdo je*

prišel? Potem so se vsi zasmeli: *Nihče, samo muca*. Imel sem občutek, da smo vsi mislili, da je prišel nekdo (človek), potem pa smo se smejali, ko smo ugotovili, da je prišlo samo nekaj.

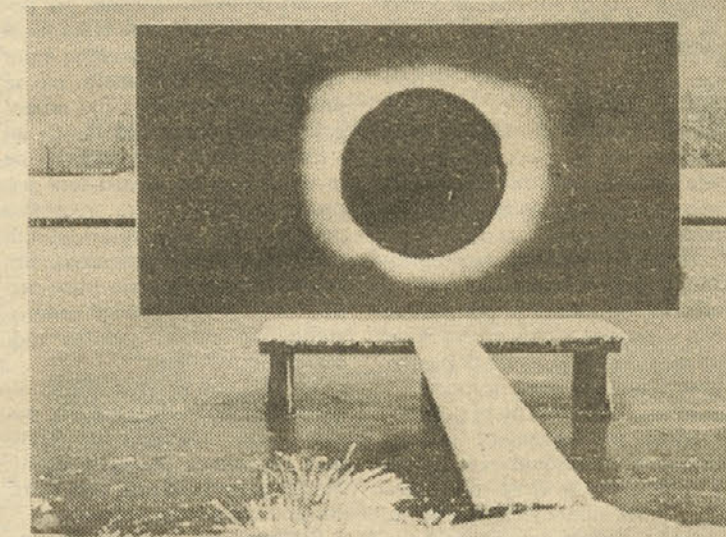
Ne bi si upal postaviti strogega pravila, da se po živalih z zmeraj sprašujemo s *kaj*. Zlasti v basnih in živalskih pravljicah so živali počlovečene. Tedaj je umestno spraševanje z zaimkom *kdo*: *Kdo je prosil lisico za stanovanje? Premražen jež*. (Morda je tudi vaša posplošitev, da se po vsem živem sprašuje s *kaj*, le spomin na kakšne davne šolske pogovore o živalih v basnih.)

Dodatna negotovost nastopa tudi, ker včasih *kdo* rabimo celo za stvari: *S kom pa pišeš? A s kulijem? Na koga si pa stopil? A na katran?* Vendar je v tem primeru pri odraslih ljudeh zelo močan občutek, da gre za napako. Vašo hčer učite zlasti, da se bo tej napaki izogibala.

Poskusil sem vam kar najbolj izčrpno odgovoriti, kdaj se rabi *kdo* in kdaj *kaj*, vendar se bojim, da v kakšnih primerih še zmeraj ne boste vedeli, kateri zaimek naj izberete. Vzemimo tale zgled: *Kdo je prišel? Sosedova Marjanca*. Morda pa boste hoteli izraziti vaše zavedanje, da gre za žensko, in boste rekli: *Katera je prišla?*

Pri spraševanju, kako se oglašajo živali, vam najbrž ne bo hotelo iti iz ust ne *Kdo muka* in ne *Kaj muka*. Potem recite: *Katera žival muka?* Kako preprosto vprašanje, pa koliko razmišljanja je sprožilo! Na koncu niti nisem prepričan, da sem vam čisto dobro odgovoril. Vprašajte še druge: vaše sodelavce v službi, sorodnike, goste.

FRANCE ŽAGAR

Kozmična idila, 1978, fotomontaža

Popravek

Na avtoričino željo objavljamo predzadnji odstavek v prispevku Model diferenciranega pouka v 1. in 2. razredu, objavljen

v Prosvetnem delavcu dne 23. 10. 1989, nepopravljeno, tako kot je v izvirniku: »Omenili so tudi možnost intenzivnejšega dela z razredom v času odsotnosti posameznih otrok.«

Kako je zaživel projekt Miška

V VVO H. CH. ANDERSEN

Raziskovalci in njihovih osm dni

V preteklem šolskem letu sem sodelovala pri inovaciji MIŠKA kot vzgojiteljica pet- in sedemletnih otrok v Vzgojno-varstveni organizaciji H. Ch. Andersen. Poudariti želim nekatere bistvene spremembe, ki so (in upam da bodo tudi v prihodnje) vzhodniše našega dela) vplivale na delo s predšolskimi otroki.

Sodelovala sem v pedagoški delavnici, ki jo je vodila pedagoginja svetovalka Zmaga Glogovec. Predlagala nam je, naj bi naša skupina izbrala temo, ki bi se z njeno »od otroka« to pomeni, naj bi sledili otrokovim zamislim in jih kar najbolj uresničili.

Ker sem naslednji dan opazovala otroke pri spontanem igranju, me je sprva zdelo, da predlagane teme skoraj ni mogoče uresničiti. Opazila sem, da imajo otroci sicer veliko zamisli, vendar prave teme za nadaljnje delo nisem mogla izbrati toliko časa. Dokler mi ni Igor omenil, da je »keraj doma« gledal pod mikroskopom. Menila sem, da bi bila to zelo dobra tema, ki bi zanimala večino otrok.

Delo sem si zamislila kot raziskovanje, pri tem sem želela zanimali predvsem vsebino iz spoznavanja otrokovega okolja. Vendar je celoten projekt, zato ker so bile upoštevane zamisli otrok, potekal v popolnoma drugi smeri. Prvi dan: Igorju sem brez pojasnil ponudila povečevalno steklo. Ker ga je že poznal, je takoj pritegnil k opazovanju še nekaj deklic. Opazovali so najrazličnejše predmete, ki so jih našli v igralnici in na igrišču. Prišli so do pomembnih ugotovitev: koža vzgojiteljice je drugačne kot koža otrok, posušen list na rastlini je drugačen od svežega, opazovali so mravljo in jo primerjali z mravljo v leksikonu, in še in še. Njihove ugotovitve so zaživele tudi na risbah. Ugotovili so, da povečevalno steklo uporabljajo starejši ljudje pri branju in uranju pri svojem delu. Takoj so se nekateri otroci ponudili, da imajo doma stare ure in, da jih bodo prinesli v vrtec. Postalni bomo urari in ure popravili.

Drugi dan: Dogovorjena sem bila z Igorjevo mamo, da nam predstavi mikroskop. Prinesla ga je s seboj in nam pokazala različne preprete, ki jih je mogoče opazovati pod mikroskopom. Zanimanje je bilo sprva zelo veliko, vendar sem kasneje ugotovila, da je bilo povečevalno steklo privlačnejše, saj so z njim že opazovali predmete (mikroskop je statičen, povečevalno steklo pa lahko odnesejo tudi naravo).

Tretji dan: Otroci so prinesli stare ure. Takoj so jih začeli »popravljati« in so jih povsem razstavili. Le en deček se je odločil, da bo iz stare ure napravil novo. Ob tem mi je razložil celoten mehanizem delovanja njegove ure, ki bo jutri natančno ob sedmih zazvonila, da bo vstal in si umil zobe. Ko so bile vse ure razstavljene, sem otrokom predlagala, naj bi sestavili nove. Z mojim predlogom se niso strinjali. Predlagali so, da iz njih naredimo robote.

Četrty dan: se je naša igralnica preimenovala v Robotarnico. Otroci so sami od doma prinesli nekaj materiala (žico, kovinske škatle, stare zvočnike, klešče, meter in podobno).

Robota sta nastajala v dveh skupinah. V prvi so otroci sami proti uporabljali gradivo in različno orodje, moje pomoči sploh niso potrebovali. V drugi skupini so sodelovali fantje, ki so imeli zelo dobre zamisli, vendar teh niso znali uresničiti. Z mojo pomočjo je tudi ta skupina naredila robota.

Peti in šesti dan: smo bili še zmeraj v Robotarnici. Izdelovali so papirnate in plastične robote. Pri tem delu so se pridružile tudi deklice. Vsi roboti so dobili imena: Čips, Sips, Piki, Tiki, Filip in Jakob. Nastajale pa so tudi

zgodbe in pesmice o robotih. **Sedmi dan:** predlagam, naj bi roboti fotografirali. Fotografске aparate smo naredili sami iz kartonskih škatlic, za film pa uporabili računski trak. S fotoaparati smo poslikali vse robote, nato vse otroke v skupini in tudi mene, pozabili niso niti na igrišče in vrtec »od zunaj«. Ko so otroci vse »poslikali«, so hoteli razvijati filme. »Film« so razrezali, naredili večji obris poslikanega filma s flomastri, sliko pomočili v vodo in odtisnili. Odtis je bil zelo slab, zato sem jim predlagala drugačno tehniko. Obrise smo naredili z belo tempero barvo, jo prebarvali s tušem, nato pa sprali z vodo. Ta tehnika je uspela, dobili smo krasne črno-bele, pa tudi barvne »fotografije«. Barvne fotografije so dobili tako, da so obrise risali z voščenkami.

Osmi dan: smo projekt končali, izdelali smo album, ki je vseboval slike in otroške komentarje ob nastalih fotografijah.

Ob koncu bi rada poudarila tudi to, da sem zadovoljna, da sem lahko sodelovala pri tej inovaciji. Lahko rečem, da sem si pridobila nove izkušnje pri delu s predšolskimi otroki. Več možnosti sem imela za opazovanje otrok, lahko sem jim prisluhnila in jih spodbujala pri delu tako, da so otroci sami razmišljali in svoje želje-interese tudi uresničili. Sprva sem imela pomisleke, da bodo otroci, ki ves čas niso dejavno sodelovali, nezadovoljni, vendar sem na koncu ugotovila, da so prav vsi spremljali dogajanje v igralnici.

Želim si (in mislim, da si tega želijo vse vzgojiteljice, ki so sodelovale pri inovaciji), da bomo naše delo lahko nadaljevale v tej obliki, saj so nekatere dozdajšnje oblike dela v vrtcih že zastarele.

Vendar pa ob vključevanju novih oblik nikakor ne smemo pozabiti na preštevilčne skupine, prostorske stiske in nestrokovno osebje pri delu z našimi najmlajšimi.

Ko bodo te težave odpravljene, bomo našim otrokom v vrtcih lahko olepšali otroštvo ter zadostili njihovim željam in potrebam.

IDA TRČEK

V VVO ANTON MEDVED KAMNIK

Iskanje informacij o letenju

Ob velikem projektu MIŠKA sem se tudi sama odzvala namenu ali želji narediti nekaj več za nadarjene otroke v vzgojno-varstvenih organizacijah in se potruditi, da bi te otroke vsaj »zaslutili«, če že ne odkrili.

V podprojektni skupini sem delovala kot vzgojiteljica, ki naj sama zbudi zanimanje za novo temo ali dejavnost. Ta posebni program sem izpeljala v Vzgojno-varstveni organizaciji Anton Medved Kamnik, in sicer v skupini priprave na šolo (z otroki, starimi od 5 do 7 let). Vsebinsko sporočila je bila LETENJE. Tema ni bila izbrana naključno, marveč zato, ker menim, da je dovolj široka, lahko pa nudi obilo informacij z različnih področij. Vsebovala bi lahko letenje kot fizikalni pojav, letalstvo, modelarstvo, več športov, povezanih z letenjem, potovanja in navsezadnje tudi živali, ki letajo.

Najpomembnejši cilj tega mojega projekta se mi je zdela samostojnost otrok pri iskanju novih informacij, ugotovitev kako znajo otroci to informacijo uporabiti v praksi in pa ponuditi samo informacijo – toda drugače.

Otrokom nisem hotela vsiliti smeri poteka dejavnosti, zato sem v zasnovi uporabila metodo miselnega vzorca. Ta miselni vzorec smo oblikovali skupaj z otroki na zelo velik papir. Tako je bilo otrokom omogo-

čeno, da so lahko izpovedali in tudi likovno izrazili, kar jih zanima. Ob tej dejavnosti sem ugotovila, kako poglobljeno informacijo želijo. Pri tem sem mislila predvsem na tiste otroke, za katere sem iz izkušenj spoznala, da pričakujejo od mene zmeraj še nekaj več, a jim glede na ustaljeno prakso, metode dela in vzgojni načrt v vrtcu tega »več« nisem mogla nuditi.

Načrtovala sem poseben program za iskanje bolj nadarjenih otrok, ki naj bi trajal deset dni.

V tem času so otroci iskali nove informacije. Dobili so jih od staršev, z medsebojno komunikacijo, našli so jih sami in ob moji pomoči ter ob obisku knjižnice. Posebno neposredno infor-

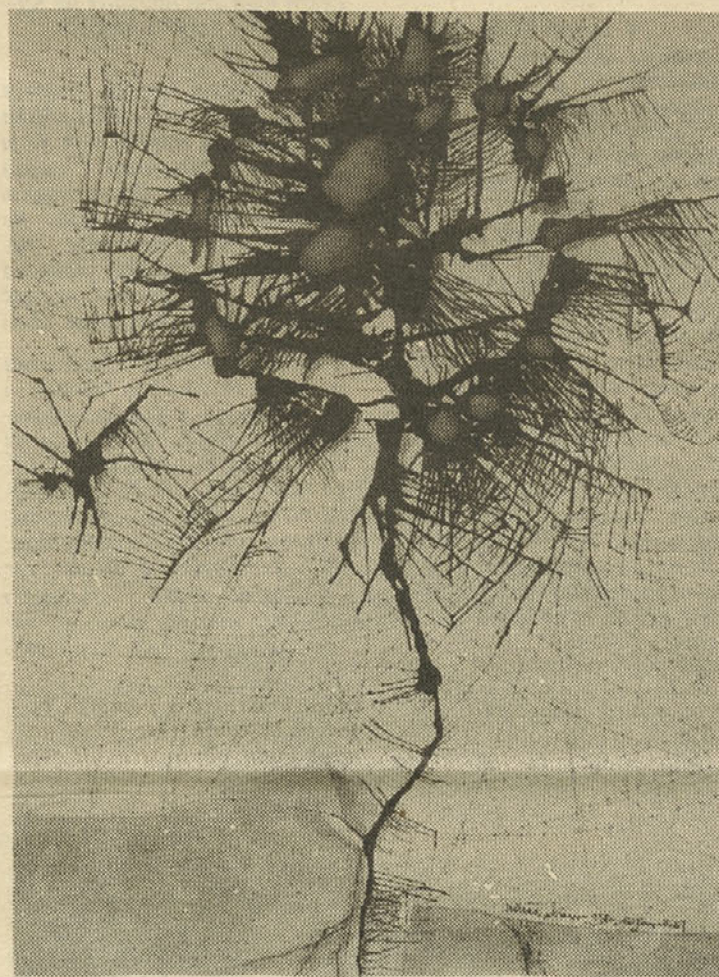
doželjnost do tam, kamor njihove sposobnosti različnega mišljenja sežejo glede na posameznika.

MOJCA SVETE

V VRTCU PRI OSNOVNI ŠOLI 7. MAJA DOBROVA

Otroci odkrivajo stare predmete

Metode in načini dela v vrtcih nam v preteklosti niso omogočale, da bi dovolj razvijali sposobnosti posameznih otrok, zato smo iskali nove. Pedagoška svetovalka Zmaga Glogovec je izdelala inovacijo MIŠKA, ki je

Rdeče drevo, 1970, akvarel – svinčnik

macijo so dobili ob obisku stevalnice in pilota v skupini ter ob sočasni igri z vlogami. Na večjo uspešnost projekta je vplivalo tudi opazovanje zmajev, balonov in padala ter pogovor ob opazovanju modelov in slik letal z modelarjem.

Po nekaj dneh se je pozornost skoraj vseh otrok osredotočila na letala, najbrž zato, ker je blizu vrtca brniško letališče, kamor hodijo otroci skupaj s starši na nedeljske izlete.

Ob tej množici različnih informacij, se je sama po sebi oddelila skupinica otrok, ki je razmišljala globlje. Iskala in našla je poglobljene odgovore na to, kaj je zrak, privlačnost zemlje, povezava med težo, površino predmetov in padanjem, vetrovih in sami tehniki letenja zračnih plovil. Manj zahtevni ali bolj rečeno tišči, ki ji tovrstne dejavnosti niso zanimale, so se z drugo vzgojiteljico in občasno tudi varuhinjo zaposlili na drugih vzgojnih področjih. Iz različnega odpadnega gradiva so oblikovali letala, padala, papirnate zmaje, prisluškovali raznim zvokom, si izmišljali pesmice, sodelovali so v igri z vlogami »letališče« in tako dopolnjevali svoje znanje iz likovne, glasbene vzgoje, socialne govora in športa.

Otroci so se v svoji različnosti različno odzivali na projekt in ga s svojo povečano dejavnostjo oblikovali in dopolnjevali ves čas.

Po končanem projektu sem veliko razmišljala o tem, kaj je taka oblika dela pokazala meni in kaj je dala otrokom. Ugotavljam, da mi je ta program pokazal tisto novo, drugačno smer, ki si je lahko postavlja za cilj samostojnega, bolj inovativnega človeka. Otrokom je dal možnost divergentnega razmišljanja o stvareh in potešil njihovo ve-

pisali in risali s sodobnimi in gosijskimi peresi. Sami so si izdelali preprosta pisala iz lesa. To jih je spodbudilo k pisanju.

K projektu smo pritegnili tudi učence fotografskega krožka naše šole in ti so fotografirali naš muzej starin. Projekt smo končali s povabilom staršem, naj se udeležijo razstave zbranega gradiva.

Pri uresničevanju projekta sva s tovarišico spremljali ustvarjalnost otrok, željo po raziskovanju, odkrivanju in iskanju novega.

Menim, da je projekt uspel in bi ga priporočala kot metodo dela v vzgojno-varstvenih organizacijah.

Moje delo pri projektu MIŠKA sem predstavila udeležencem na posvetu pedagogov Slovenije v Mariboru v pedagoški delavnici.

TONKA BOZOVIČAR

Inovator

O Tilnu, iz oddelka, ki je sodeloval pri inovaciji MIŠKA

Tilen je začel hoditi v vrtec šele s petim letom. Sprejet je bil v skupino priprave na šolo, čeprav po starosti ni bil še niti »pogojno« mali šolar. Vse leto je bil zelo plah in osamljen, slabo se je počutil v veliki množici otrok. Takratna vzgojiteljica še danes pravi o njem: »Bil je zelo otročji, delo v vrtcu ga ni pritegnilo, bil je socialno nezrel, pri starših je zmeraj iskal kakšne izgovore, da mu ne bi bilo treba v vrtec, doma pa ga zanima marsikaj in je zelo inovativen.«

Naslednje leto je bil že uvrščen med otroke, ki so živeli s svojo vzgojiteljico že četrto leto, v skupino malih šolarjev v SOBI št. 6. Vzgojiteljica se mu je zelo prilagajala. Najprej in predvsem pa mu je podarjala človeško toplino, ob kateri je dobil občutek varnosti in se je sprostil. Veliko je je zahteval zase. Zmeraj znova jo je presenečal s svojimi interesi, znanjem, zamislimi, sklepi... Z otroki se še ni družil, sledil pa je dejavnostim, ki jih je predlagala in vodila vzgojiteljica in jih bogatil ter preusmerjal s svojimi domislicami.

Na primer: Pogovarjali so se o letnih časih (značilnosti), pomenovanje... jih risali), Tilen pa je med tem napisal vse masece po vrsti, kot so v koledarju, nato pa jih je v trenutku imenoval še po svoje, jih napisal in na hitro skiciral njihove bistvene značilnosti. Gotovo so se mu koledar-

predšolska vzgoja

ski meseci zdeli pusti in nesmiselni, njegovi pa so bili logično povezani z dogajanjem v življenju in lepo so zveneli. Vzgojiteljica je bila presenečena in jih je prevzeto prebrala otrokom. Takoj so jih sprejeli za svoje, Tilna pa medse-

Tistega jutra je nevihta presenila otroke kot še nikoli. Iz varnega zavetja igralnice so pritisnili svoje vzhajajoče in radovedne noske na premočene šipe in strmeli v grozeče temno nebo, po katerem so švigali ognjeni bliski. Med pretresenimi »Ooh!« in »Ah!« se je zaiskrila še marsikatera domislja. Najzanimivejša in privlačna pa je bila velika luža, v katero se je v trenutku spremenilo igrišče. Bila je kot morje, ki jih je preplavilo z nešteto željami in zamislimi za igre in čofotanje v njem.

»Bojim se, da se boste prehladili, luža je mrzla...«, je skrbelo vzgojiteljico.

»Izdelal bom stroj za ogrevanje luže,« se je spomnil Tilen in takoj naredil popis potrebnega materiala in načrt zanj.

»Bila sem postavljena pred dejstvo!« nam je pozneje pojasnjevala vzgojiteljica. Na hitro sem zrosila vse mogoče in nemogoče stvari od vsepovsod. Mudilo se je! Ustvarjalni duh je bil v kulminaciji navdahnjenja pa tudi potreba po inovaciji je bila.

In res, še isti dopoldan je bil stroj za ogrevanje luže izdelan. Gotovo edinstven na svetu! Med tem, ko ga je Tilen z malce nerodnimi prsti, z veliko vneto sestavljal, so ga drugi otroci z navdušenim zanimanjem opazovali in še sami dobili veliko iskrih zamisli, kaj vse bi kdo rad sestavil, izdelal... Samo, kje dobiti toliko materiala? Tilen je takoj našel rešitev. Izdelal je oglas, ki so ga pritrčili na vrata IGRALNICE 6.

Že naslednji dan so nas starši in otroci obsipali z vsemogočim odpadnim materialom. Otroci so še več tednov zelo domiselno in vedno bolj spretno izdelovali vse mogoče in skoraj nemogoče, največ zanimanja je bilo za robote »na baterije«. Ob njih so si izmišljali zgodbe, pesmice, jih gibljivo ritmično uprizorjali, se igrali z njimi. Tokrat je bil Tilen le bolj opazovalec in občudovalec dosežkov svojih prijateljev. Gotovo ga je posrečeni stroj za ogrevanje luže zelo izčrpal. Ali pa je zbiral moč in zamisli za naslednjo inovacijo?

MAJDA OŽBOLT

PEDENJPED V NOVIH PROSTORIH

Obveščamo vas, da se je oddelek za opremo vrtcev preselil v nove prostore

v pritličju dvoriščne zgradbe v Wolfovi 12 v Ljubljani,

medtem ko so izbrane igrače in knjige še naprej napredaj v papirnici v Natorjevi 1 in v drugih prodajalnah Mladinske knjige.

Pedenjpied v novih prostorih

Obiščite nas!

V ponedeljek, sredo, četrtek in petek imamo odprto od 8. do 15. ure, ob torkih pa do 17. ure.

Oglasite se nam lahko tudi po telefonu: 061/214-617.

nove
knjige»Znameniti Slovenec«
Simon Gregorčič

Avtor pričujoče prve poljudne upodobitve življenja in dela »goriškega slavčka« ali »pevca po milosti božji«, kakor je Simona Gregorčiča imenoval Cankar, je profesor Janez Dolenc, ugledni primorski kulturni delavec. Rojen sicer na drugi strani hribovja, na severnem robu Poljanske doline, je že pred tolikimi leti odšel v Tolmin in tam tudi ostal, da je na bregovih Soče pognal prav tako globoke korenine kot mnogi domačini. Še več, tamkajšnjih krajev in njihovih prebivalcev ni le sprejel za svoje, temveč se jim je približal tudi kot zavzet raziskovalec njihovega ljudskega izročila in druge kulturne dediščine, ne da bi pri tem pozabil na narodopisno bogastvo v rojstni Poljanski dolini in hribovju, ki jo obroblija. Svoja zanimiva dognanja je zato objavljala tako v Loških razgledih kot v Goriškem letniku; med drugim je uredil Tolminski zbornik in prav pred nedavnim še Tolminske pravljice, po drugi strani pa je vzporedno zbiral in objavljati tudi raznovrstno pripovedno gradivo o Blegošu, iz Loškega pogorja in od drugod.

Spričo vsega tega se Jože Dolenc po pravici lahko vsaj napol počuti tudi Gregorčičevega rojaka. Zato je razumljivo, da se je prikaz pesnikovega življenja in orisa njegovega pesniškega dela lotil s prav posebno naklonjenostjo in spoštljivostjo. Kakor se spominja, ga je Gregorčič očaral

že v četrtem razredu ljudske šole. In ko ga je poklic kmalu po vojni pripeljal na Tolminsko, je spoznal, kako je ta pesnik še po smrti povezan z bitjem in življenjem svojih rojakov, »da je še vedno ljubljeneček našega ljudstva in da se njegova povečini otožna pesem zelo prilega našemu narodnemu značaju. Kljub temu da so ga poznejše vodilne struje v pesništvu občasno odrivale na obrobje, je njegova ganljiva in melodična poezija živela naprej v širokih ljudskih množicah, najsi bo povedani ali uglasbeni besedi. Vse izdaje njegovih poezij so vedno razprodane, kar se dogaja samo še s Prešernovimi poezijami.«

Faktografsko bogato besedilo spremlja nekaj dokumentarnih fotografij, medtem ko je za časovno-prostorsko orientacijo zelo dobrodošel pregled dogodkov z vzporednim nizanjem pomembnih postaj na Gregorčičevi življenjski poti na levi in sočasnih kulturnih oziroma političnih mejnikov na desni strani razpredelnice. To je posebna odlika »Znamenitih Slovencev«, zbirke založbe Partizanska knjiga, ki že vrsto let na poljuben način predstavlja naše najzaslužnejše rojake. Ob koncu je besedilo dodana še izbrana bibliografija za obdobje po letu 1961. Oprema izdaje je delo Julijana Miklavčiča.

I. ILICH

To zmorem tudi jaz

Genija Lipar Kadunc, DZS, Ljubljana 1989.

Kako ustvariti drobne izdelke, takšne za okras, nemalokrat umetniške ali pa celo uporabne? V priročniku je zbranih 65 izvirnih zamisli Genije Lipar Kadunc, ki bodo v pomoč otrokom in tudi odraslim.

Avtorica želi spodbujati otroke k samostojnemu ustvarjanju, predvsem tiste, ki imajo skromno domišljijo in ne zapajo v svoje sposobnosti, imajo pa voljo, željo in čas, da bi tudi sami kaj ustvarili. Zamisli je razvrstila v štiri sklope: izdelke iz papirja, usnja, tekstila in volne ter izdelke iz drugih odpadnih materialov. Opremila jih je z natančnimi navodili (gradivo, orodje, potek dela s skicami), ki zagotavljajo uspeh in usmerjajo k samozavestnemu ustvarjanju. In ker je uspeh najboljša spodbuda za nadaljnje raziskovanje in odkrivanje novih zamisli, prijemov in rešitev, naj bi knjiga razvijala potrebo po samostojni ustvarjalnosti in privzajala delovne navade. Ob navodilih otrok spozna, da so njegove zmožnosti veliko večje, kot si misli, zato se mu zdi včasih celo neverjetno, kaj vse zmore.

Za uresničitev teh zamisli ne potrebujemo veliko denarja, ampak le čas in dobro voljo, zato bodo dobrodošle predvsem pri urah usmerjenega prostega časa

v osnovni šoli, popestrile bodo enoličen pouk, še posebno likovno in tehnično vzgojo in dejavnosti v krožkih. Priročnik je namenjen tudi terapevtom – psihologom in pedagogom, pri delu z učenci, ki imajo težave s fino motoriko, saj pri izdelovanju teh drobnih predmetov otroci zboljšujejo svoje ročne spretnosti. Nekatere zamisli so uporabne že tudi za predšolske otroke.

In še nekaj: priročnik To zmorem tudi jaz je nastajal ob praktičnih izkušnjah pri delu s starejšimi solarji, ki so se zdravili na Univerzitetni pediatrični kliniki v Ljubljani, kjer dela Genija Lipar Kadunc kot specialna pedagoginja. Otrokom je želela popestriti in izpolniti praznino dneva, ko se z njimi ne ukvarjajo zdravniki in ne pedagogi, popoldneve in večere, ki so v bolnišnici še posebno dolgi. Iskala je zamisli, jih zbirala, preskušala in v sedemdesetih letih službenih letih na kliniki se jih je nakopičilo veliko.

V omenjenem priročniku predstavlja tiste, ki so jih imeli otroci najrajši. Morda je zato, ker je tako dolgo nastajal, ob delu, polnem ljubezni in dobrih želja bolnim otrokom, sistematično urejeni, skrbno pripravljeni in vabljivo opremljeni priročnik še dragocenejši.

LUČKA LEŠNIK

OBVESTILO

Na zalogi je še nekaj Zbornika, ki je izšel po posvetu ob 30-letnici enotne osnovne šole. Naročite ga lahko pri Zvezi društev pedagoških delavcev Slovenije, stane pa 300.000 dinarjev.

Novosti pri Državni založbi Slovenije

Carl G. Jung, Spomini, sanje, misli – Gregor Strniša, Rhombos – Niko Grafenauer, Izbrisi – Dimitrij Rupel, Levji delež

V prevodu Božidarja Kanteta smo dobili v slovenščini Spomine, sanje, misli, eno izmed nadvse dobrodošli knjig, delo Carla G. Junga, psihiatra iz Freudovega kroga, teoretika, ki se je razvijal v novofreudovski alternativni in v zadnjem času na Slovenskem spet zbuja zanimanje. Vsebinsko zasnovano kot samodejna pripoved je besedilo videti precej kot improvizacija, poglavja le površinsko osvetljujejo zunanje Jungovo življenje in delo, so predvsem vpogled v njegov duhovni svet in doživljanje človeka.

»... V mojem življenju je vse zunanje, akcidentalno, za substancionalno in določeno velja le notranje. Zategadelj so zbledeli vsi spomini na zunanje dogodke, najbrž pa tudi zunanji dogodki nikoli niso bili tisto pravo, ali pa so bili le toliko, kolikor so se ujemali z notranjimi razvojnimi fazami,« piše Jung v svoji knjigi. In tako nam ostajajo njegovi zapisi o razkrivanju nezavednega, ki se prepletajo s sanjami in fantazijo in so le tu in tam avtobiografska podoba v klasičnem pomenu te besede. Besedilo se le poredko dotakne kakšnega stvarnega življenjskega podatka, sicer pa je zgolj podoba duševnega sveta, zapisano z veliko širino zaznavanja in zmožnostjo preseči dano; pripovedni lok sega od otroštva do mladeniških in študijskih let, dotika se Jungove psihiatrične dejavnosti in njegovega dela, seže v njegovo središče – ukvarjanje z nezavednim in v čas, ko je deloval v Freudovem krogu in potem, ko je začel s svojim učiteljem v spor. V svoji pre-

teh listih od začetka do konca. To je fragmentarno delo v dveh »knjigah«, ki je kljub svoji tekstovni nedokončanosti izoblikovano v izrazu; ta je povsem samosvoji, strniševski in sugestivni, prežet z epskimi prvini in ekspresivnostjo. Drugo besedilo je literarnoteoretične narave in prav tako ostaja fragmentarno. Relativnostna pesnitev je teoretična razprava o pesništvu, ki odpira premišljevanje o avtopoetiki in splošno veljaven pogled evropskega intelektualca na pesniško snovanje. Obema besediloma sta pridružena avtorjevo besedilo Learn land and literature ter njegov prevod pesmi Lullaby.

Pri Državni založbi Slovenije je izšla tudi pesniška zbirka Nika Grafenauerja Izbrisi, ki je šesta avtorjeva zbirka pesmi, v katerih se čedalje bolj značilno oblikujeta njegova pesniška izraznost pa tudi formalno-vsebinsko razmerje njegove poetike; vsaka od njegovih zbirk pomeni namreč novo fazo radikalizacije stila.

Tako je ustvarjen že v Škaturah paradoks med najbolj klasično in najzahtevnejšo obliko in modernizmom v izrazu; Palimpsesti, ki so nastajali od sedemdesetih let, so napisani v znamenju postmodernizma, hkrati pa se tehnopoetsko stopnjujejo v klasični obliki. V sonet in elegijo – le da tu ne gre za klasično obliko v ustaljenem pomenu, marveč za lirichen odnos, za razmerje do minljivosti.

Zbirka Izbrisi, v kateri je zapisanih deset elegij, pa razvije že nakazano oblikovno-vsebinsko dvojnost: je sinteza klasične ele-

Levji delež, romaneskno delo Dimitrija Rupla, je nekakšno nadaljevanje knjig Maks in Povabljeni pozabljeni, saj so literarne osebe tudi v tej knjigi iste, pa tudi tematika ostaja enaka: ukvarja se z zgodovino in njeno vlogo in tako zaznamuje roman s svojo sporočilno razsežnostjo in angažiranostjo. Vprašanje zgodovine pa je postavljeno v fabulativni simbolni voz: zgodovina je varno spravljena in jo je treba dešifrirati, da lahko odkrijemo resnico. Preinterpretirati se mora bolj v literaturo (skriti za basen), da preživi, in njeno pričevanje je lahko smrtno nevarno; to kaže

tudi fabulativni konec, sumljiva smrt memoarista. Za besedilo značilna ne le pomenska večplastnost, temveč tudi kombinacija različnih literarnih zvrstev – basni, pisem, člankov, dokumentov in romaneskne pripovedi. Zvrsti so skombinirane tako, da vsaka trenutna zastranitev skriva svoj pomen. V takšni kombinaciji slogovne in zvrstne večplastnosti besedilo značilno zaznamujejo avtorjevi ironični, sarkastični podtoni. S tem besedilom posega Rupel v slovenski intelektualni prostor in aktualno dogajanje v njem.

VLASTA KUNEJ

Pesmi Branka Hofmana

Branko Hofman – Ne kliči, tu ni škrtatov, Obzorja 1989

Branka Hofmana pozna širši krog bralcev, zlasti po romanu Noč do jutra (1984), čeprav so ga pesniške zbirke najprej opredelile kot svojevrsnega nadaljevalca tradicionalne pesniške besede. Zbirka Ne kliči, tu ni škrtatov je antologijski izbor iz njegovih dozdajšnjih zbirk z nekaj novimi pesmimi, doslej še neobjavljenimi v knjigi. Gre torej za skoraj štiri desetletja pesniške poti poeta, ki je bil v bistvu zmeraj nekako sam zase. Njegova poezija ni bila v osredju domačega pesniškega dogajanja, vendar si je pridobil svoj krog bralcev.

V antologiji Ne kliči, tu ni škrtatov sledimo Hofmanovemu ustvarjalnemu loku od knjižnih začetkov Pred jutrom (1951) prek zbirke In večno življenje mesa (1972) do Loka (1977), ki že ima prvi antologijski nastavek ob novih pesmih. Čeprav je vsaka antologija le podoba osebnih pogledov na pesniški izbor, pa je zdajšnja zelo blizu optimalne ponudbe: morda pogrešamo to ali ono pesem iz motivnih krogov, ki so sicer smiselno zastopani in poudarjeni.

Morda še najprikladneje opredelimo Hofmanovo specifično senzualno mediativnost, kjer se povezuje erotično z vitalističnim in miselnim; seveda taka opredelitev nujno privede do pomenstavitve, vendar pa tisto, kar širše zaznamuje Hofmanovo Liriko, ostane v tem območju. Hofman se je zgodaj odmaknil od impresivne razpoloženske pesmi, njegov razvojni lok je ob vsej navezanosti na moderno tradicijo očiten v lastni življenjski izkušnji, ki prerašča poenostavljena stanja in čustveno-miselne ponovitve. Ob tem da hoče biti neposreden izpovedovalec in odkrit do sebe in do drugih, odseva njegova erotična pesem precej več kot površinsko ugotovitev; ljubezenska pesem se vije od nagovorne pesmi (Odgovor neznanke) do trpkih, vase pomaknjenih spoznanj (npr. Ne vem), od erotične radoživosti (Trenutek pozabe) do grenčice dvoma in nemoči harmoničnega sozvočja (Odkrijte trideset let, Volčja žalost); tudi anekdotičnosti se ne brani (Prevarana žena). Prehod od čustvene vznesenosti k spolnosti je za Hofmana spontano odzivanje, ki se ne sprašuje za etično ozadje, ampak mut je prvinska naravna vitalistična sila, ki se ji prepusti s hedonizmom – in negotovostjo, z upanjem na možnost nečesa trajnega; zato ostane spraševanje o naravi ljubezni brez končnega odgovora. Hofman se ne brani pripovednih prvin v pesmi, te so v današnjem času posebnost njegove lirike, se pa ne zaustavlja pri tem, ampak jih razširi v miselno refleksijo in šele v tej intonira izpovedno vsebino.

Hofmanova pesem ni brez vedrine, življenjskega zaupanja, vendar to čedalje bolj načen dvom. Pesnikova misel se opira na svet in izkušnjo o njem v prigorih povojnih let. Je eden tistih poetov, ki želi ohraniti svojo individualnost, ta pa je skladna s pesniško. Njegov pogled zunaj intime je lahko opazujoč, z nerednim socialnim čutom (Globoje na trgu, Oranža), ki pozna deklarativnost. Druga pesem obarvati s humorjem ali celo z ironičnim pridihom (Samosevec), z obsojanjem solizma, videza in neprizadetosti osamljenosti ni zgolj intimno občutje, je poteza človekove nemoči v širšem delovanju in navezanosti, navsezadnje kot podobnost časa in odtujenosti. Odtod pesnikova zahvala dvomu, celo obup in samotni, vendar se želi okleniti hrepenenja; to ga še dviga klen daljna slutnja (Zahvala). Tu ga tam seže njegov dvom tako gladko boko, da mu edinole odhoda ostaja kot svobodna izbira. Vseprdar se ne zaustavlja pri črnih mislih, oklene se blagega upanja.

Želja po drugačnem ne kliče parolarski kulisi in tudi ne ponuja rešitve, iskreno pa izraža težnjo začeti nanovo (Punktska). Nasploh se Hofmanu utrjuje ironija, kadar se loteva žgoče problematike sedanjega (Vrvohe dec, Politik, Slon), ne trpi konvencionalnosti, navideznega napredka in (novo)meščanske sprave nevedavosti. Nekaj tega, kar prinašajo njegove tovrstne pesni govori, da je Hofman tedaj – poleg Menarta, Fritza, in morda s koga – predstavil žgočo problematiko sprašujoče in kritično jasno (Prizanesljiva prošnja), nekdanjega idealizma se mu o kritičnem dvomu prevesi pogled na svet v resignacijo, ki pa nikoli dokončna (Homo sapiens), izgorovanje življenja pa o nekdanje »temperamentne« v umirjene miselne kroge in spoznanje o izgorovanju življenja (Vigilija).

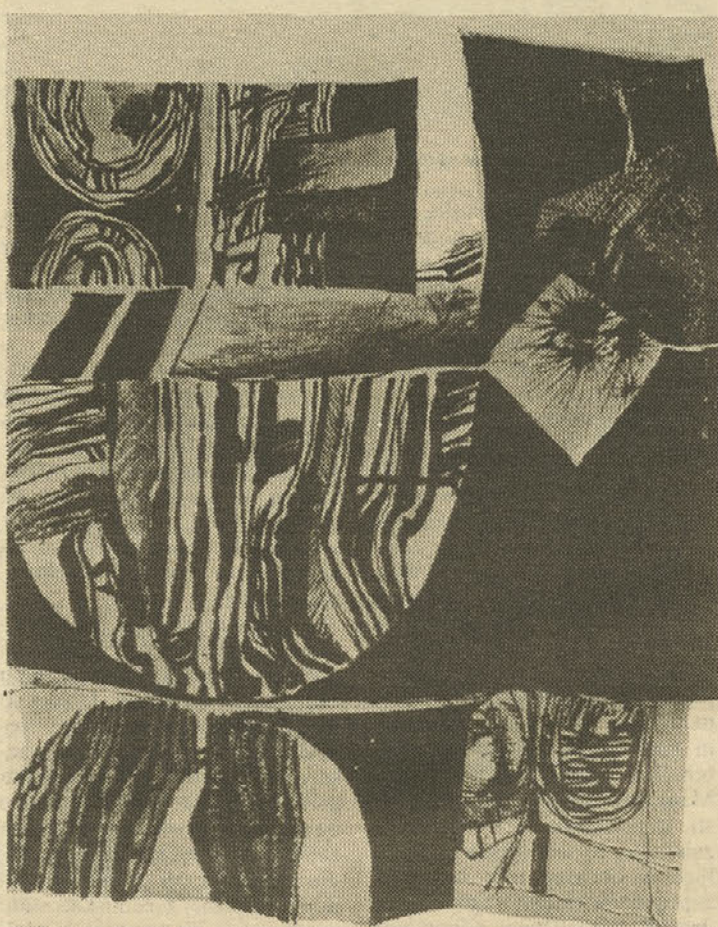
Antologija Ne kliči, tu ni škrtatov ni obsežna, če jo vzporedimo z dozdajšnjimi sedmimi pesniškimi zbirkami Branka Hofmana. Ne glede na to, o morda pogrešamo kako pesem, ponuja zbirka kritični presek njegovega ustvarjanja. Matjaž Kmecl je k antologiji zapisal še O Hofmanu in esejistični lirik

Morda smo vajeni pri njem bo profiliranega poetološkega opazovanja, vsekakor pa je postregel s preglednim prikazom, ki osvešča Hofmanove pesniške zbirke s tem ustvarjalni razvoj. Ob Hofmanovih pesmih je opredelil naravo njegove esejistične lirike, kjer se epske prvine esejistično navezujejo na svojevrsno samozadostno refleksijo. Ob koncu knjige najdemo Bibliografijo knjižnih izdaj Branka Hofmana. Knjižna ovojnica Nežada Žu je igrivo nadrealistična, ni v skladu s pesmimi Branka Hofmana.

Antologija Ne kliči, tu ni škrtatov ni obsežna, če jo vzporedimo z dozdajšnjimi sedmimi pesniškimi zbirkami Branka Hofmana. Ne glede na to, o morda pogrešamo kako pesem, ponuja zbirka kritični presek njegovega ustvarjanja. Matjaž Kmecl je k antologiji zapisal še O Hofmanu in esejistični lirik

Morda smo vajeni pri njem bo profiliranega poetološkega opazovanja, vsekakor pa je postregel s preglednim prikazom, ki osvešča Hofmanove pesniške zbirke s tem ustvarjalni razvoj. Ob Hofmanovih pesmih je opredelil naravo njegove esejistične lirike, kjer se epske prvine esejistično navezujejo na svojevrsno samozadostno refleksijo. Ob koncu knjige najdemo Bibliografijo knjižnih izdaj Branka Hofmana. Knjižna ovojnica Nežada Žu je igrivo nadrealistična, ni v skladu s pesmimi Branka Hofmana.

IGOR GEDRIH

Brazde, 1969, litografija

prosti, asketski formi, pisana literarno razumljivo, je ta knjiga dober uvod v razumevanje Jungovega dela na podlagi subjektivnih doživetij, ki so v ozadju njegovih spoznanj.

V Rhombosu so objavljena literarna in literarnoteoretična besedila Gregorja Strniša, zbrana v posthumni knjižni izdaji: prvo je iz pisateljeve literarne zapuščine, naslovljeno Rhombos, potepuška povest ali povest o prostoru in koncu; avtor jo označuje tudi kot »pripoved o lepi sestri svojega odpujdnega brata, tudi Mala frajla poimenovani, ki pove o njej komaj kaj več kakor nič, čeprav govori samo o nji na vseh

gične oblike in sodobne vsebine. Le-ta je upesnitev pesnikovega razmerja do svojega naroda in sveta, ki ga vpeljuje že elegija Crnogrob.

Ta tematska usmerjenost se ohranja v vsej knjigi in deloma določa tudi ne-pripovedno, pač pa bolj vpraševalno zaznamovano elegijo. Svoj pogled na predmet upesnjevanja izraža Grafenauer v nabitih, sunkovitih, stavčno zgoščenih besednih skladih, ki zaradi svoje ekspresivne mnogoplastnosti onemogočajo razkritje jedra. Tako so Grafenauerjeve elegije predvsem variacije bivanjske tematike, vpete v zdajšnji in z njim povezan polpretekli čas in prostor.

ALBERT PAPLER

Za uk prebrisani

Vojna škoda in profesorjevo kolo

Naj si oddahnem od popisovanja svojega poučevanja, ko je toliko veselih zgodb tudi o drugih katedrskih osebnosti! Čisto nič bi me ne zamerilo sečno dobri človek, smo ga krstili za don Kihota na biciklu. Dodobra sva se spoprijateljila s tem izredno izobraženim lingvistom v popravno izvedeni brigadi, ki je gradila predor pod Panovcem pri Novi Gorici. S pograda na pograd v baraki brez luči) sva se menila:

»Za bicikel sem prijavil vojno škodo. Misliš, da je 450 din preveč?«

»Prijava vsaj 1000 din, pa dodaj, da je imel tvoj bicikel tri lavore, dva zvončka pa vetrnico!«

»O, to pa ne! Laž ima kratke roge, lahko bi me spet zaprli.«

»Ne bodo te, ker boš dobil od vojne škode natanko nič dinarjev in nič para.«

»Grdo presojaš osvoboditev! Ampak jaz kolo nujno potrebujem. Imam uro peš hoje do šole.«

»Na šoli je slovel, da se dijakov boji. Stišal sem, kako je dijaku kaj ustreget, ko ga je na hodniku ustavil in se vanj skoraj zaprl, da je znal najmanj za dobro. Zares mu je oceno popravil.«

Ravnatelj je vse, ki so imeli njim opraviti kot razredniki, opozoril, da ni sposoben vzdrževati discipline, da ga dijaštvo izstavlja, ker je tudi predober. Tudi jaz sem moral paziti, da sem mu njegovi uri zgonil ves razred

v klopi in kaznoval osem takšnih, ki so med njegovo uro na dvorišču nabijali žogo.

Skoraj vsako leto so ga zato premestili, da je v tistem času, ko ga v klopih še niso zadosti spoznali, vsaj nekaj naučil. Zato sem ga čez nekaj let spet dobil za kolega. Takoj mi je potožil, da še ni dobil vojne škode, v razredih ima pa tudi že velike uspehe glede discipline.

Tista leta so na sieherno šolo nenehno deževali pozivi, ki so zahtevali osebno udeležbo delegatov. Rad je sprejel to funkcijo in hodil je revež tudi po štirikrat na teden na kakšen teren, na shod, na tolmačenja reform, novih predpisov in. Vestno je obiskoval prav vse, včasih tudi po dvakrat na dan in pozno v noč. Nato je natanko poročal, koliko časa je trajalo, z vsebino nas ni nikdar nadlegoval.

Ravnateljica ga kot dežurnega delegata ni hotela napoditi po principu kolobarjenja krompirjevih njiv. Saj je bila že tretjič uradno pohvaljena njena gimnazija, ki doslej še ni zanemarljivo nobenega poziva. Zanj in za nas vse je bil vrli don Kihot z biciklom iz vojne škode politična zakladnica.

Nekoč sem šel po stranskih stopnicah v nadstropje, kjer je bila zbornica. Videlo se je v moj razred, ko je po naključju predaval on. Kri mi je planila v glavo, izvil sem notes pa svinčnik ter zapisoval, kaj se v razredu dogaja, ko poučuje:

»Pod odprtim dežnikom spi Vlasta. Breda, Vida in Jure

igrajo tarok. Jože je pihnil zdrobljeno kredo Minki v lase. Tone je pokukal v razred in poklical ven Emila in Slavkoto - oba sta zdivjala iz razreda...«

To je bil namreč moj razred in v odmoru sem vsem zapisanim razdelil ukore, ker sem jih že prevečkrat prosil, naj ne izrabljajo profesorjeve dobrote in njegovih spregledov.

Tisti teden je bila tudi konferenca. Do takrat je zvedela že vsa šola, kako so v VII. a razred prileteli ukori skozi okno. Mož se je na konferencah silno redko oglašal, na vprašanja je lakonsko odgovarjal. Tokrat mu je sijal obraz, ko je prosil za besedo in je povedal:

»Zdaj si pridite ogledat, kakšno disciplino sem si ustvaril v sedmem A razredu! Pa kako se učijo, kako sodelujejo...«

Nihče se ni izdal, vsi smo mu prijazno kimali, dokler ni nadaljeval:

»Samo še nekaj jih moram odvaditi! Brez razloga se ozirajo skozi okna in tudi jaz večkrat pogledam, kaj neki so na stopnicah opazili. Nič, vam rečem, popolnoma nič! Kdo bi mi vedel to razložiti?«

Nekaterim se ni več posrečilo veselja zaježiti. Toda ravnateljica

se je znašla in je moža potolažila. Bilo je toliko graje zoper smeh v muzikalnem akcentu, povedanega, da smo se vsi zresnili, ko je rekla:

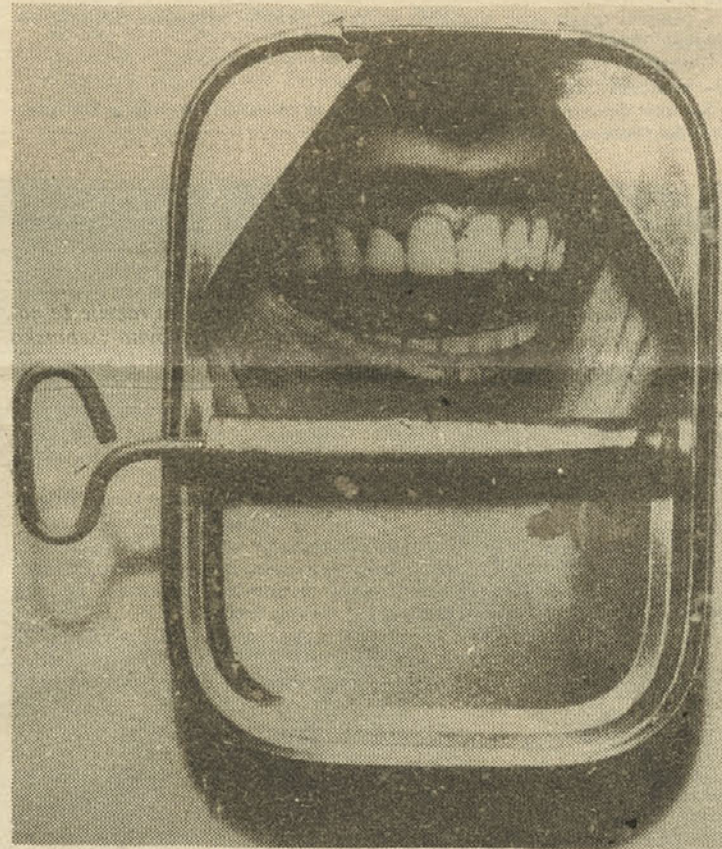
»Se bodo že naveličali, brez skrbi, tovariš profesor!«

Bil pa je mož tako ganljivo humoren, in srčno dober, da sem ga imel silno rad in še zdaj, ko grem mimo njegovega groba, me skrbi, ali počiva v miru. Vojne škode za kolo namreč ni dočakal in silno se je uprl, ko smo hoteli zbirati v zbornici za tisti bicikel. Ukradel mu ga je okupator, ki ga je menda tudi plačal.

Pri pogrebu smo slišali, od kod njegov strah pred dijaki. Ko je bil še suplent in kar zadosti strog, mu je neki dijak zvečer na samem z nožem zagrozil, če mu ne popravi ocene.

Nisem verjel, ker mi je razložil, zakaj ne upa prepevati z nami, ko smo bili v brigadi.

Ko sem bil mlad, sem zelo prepeval, pa so mi doma in sosed petje prepovedali, češ da imam premočan glas. Potlej sem hodil na samem v vinograd prepevat, dokler ni s porajkljem pridrvel nadme viničar ter se drl, da me bo ubil, če mu bom še kdaj rjovel okrog zidanice. Od takrat se bojim peti.

Konzervirani smeh, 1972, fotografija

PREDEN ZAČNEMO ZARES

Kaj mi povedo drugošolci vsak dan, preden začnemo zares. Dan za dnem. Vsak dan malo drugače. Tu so zbrani pogovori enega dne.

Tovarišica pa poslušaj, pohvali, občuduje, oceni, se čudi, vonja, presoja, tolaži, kima, obljubi...

ALEŠ: Prinesel sem vam zvončke z moje grede.

ZLATKO: Moj očka je pa šel po pol prasca na Dolenjsko.

MIHA: Doma sem delal sklece, kaplje so mi tekle s čela. Včeraj sem sam skuhal puding.

ASJA: Telovadke sem našla v spodnjem predalu.

NATAŠA: Moj očka ima danes rojstni dan.

JERNEJ: Mamica bo nocoj prišla iz toplic.

DUŠKA: Boš pregledala zobe?

ASJA: Glejte moj novi marker!

IVAN: Povohajte moj dišeč kuli!

TINA: Mi boste kaj napisali v spominsko knjigo?

MARKO: Moj stric ima pa barko!

TINE: Moj Piki je pa ponoči okoli letal. Zjutraj ga nikjer ni bilo.

Odkrili smo ga v košu za smeti.

MARTINA: Moja muca pa se je skrila pod mojo odejo.

JAN: Mojemu stricu so valovi razbili čoln.

JERNEJ: Dobil bom računalnik, če bom odličen.

ALEŠ: Jaz pa zlato ribico, če bom odličen.

ZLATKO: Mi bomo dobili pa obisk iz Češke.

BOŠTJAN: Poglejte mojo novo uro!

ASJA: Moja babica v Mostarju je zelo bolna.

DARKO: V Bosni bom imel svojo sobo, svoj televizor in svoj telefon.

MINA: Mamica ima danes hudo migreno.

MARKO: Moj oči me je obiskal.

DEJAN: Moj oči je dal popraviti harmoniko, meh je slab.

ŽIGA: Ponoči nisem nič spal. Stiskal sem medvedka v postelji in se tresel, ker sta se mami in oči kregala.

SANJA: Pri nas so pa vrkli v garažo in s sprejem preplekali avto.

IGOR: Bom lahko nesel žogo k telovadbi?

VID: Me boste vprašali pesmico?

JANJA: Mene tudi?

IZTOK: Jaz jo tudi znam!

Tako: Pouk, se začne.

ERIKA FERBAR

satira
humor

Inšpektorske

uradno: nadzorno-svetovalne
splošno: vohljaške

V veliko stisko so me spravile kratice. Iz prejšnjih življenj sem poznala SSSR, SFRJ, OZN, NATO, UNESCO, UNRRA, KW, ZDA, AVNOJ, ZAVNOH, AFŽ, v pedagoško-svetovalni inkarnaciji pa sem se znašla pred uganko, kaj pomeni VIZ, VIO, VVO, COŠ, OPB, RP, PP, SUT, SCNRP. Spraševati ni bilo preveč varno, sicer bi se izdala, da sem predremala družbene spremembe v šolstvu in da je zame novo okolje nekaj takega kot španska vas.

Ko sem zanke razvozlala, sem postala na raznih področjih iz opisa delovnega mesta premeten star maček. Recimo pri ustvarjanju lemege poročila o uresničevanju dejavnosti programa in dela osnovne šole za leto... Enega sem prebrala za vzorec in takoj ugotovila, da se mora v vsakem odstavku ocenjevati, izvajati in pristopati. To je zelo prizadelo moj jezikovni čut. Na pomoč mi je priskočil marksizem, ki uči, da je razmere treba aktivno spreminjati. Sklenila sem, da bom poročila in zapisnike pisala brez vseh pristopov in tako preobrnila kolesje razmer v drugačen tek. Potratila sem veliko časa, preden sem vsebino iz predlog užitno predelala. Hudi duh mi je spretno prišepetaval pristopljenost, a me ni premotil. Podomačena priredba pristopov (ZK takrat še ni sestopala z oblasti) se je izkazala kot kratka in jasna problematika problemov. Predstojnik je na kolegiju izdal ukaz, da je treba pisati samo še kratka poročila, ker ima vsaka palica dva konca, je tudi ta nekatere boleče osvrkniti. Njihovo prvenstvo v teku na dolge proge ni bilo več deležno vseh simpatij.

Poročila so v tej službi sploh nekaj najbolj koristnega. Pisati jih je treba po tekočem traku, posebno odkar traja evalvacija. Izbruhnila je približno takrat kot moje četrto zemeljsko življenje. Ko sem prvič slišala zanj, nisem vedela, za kaj gre. Brskala sem po slovarjih in nekje našla tole razlago: svetla točka na obzorju. Mislila sem si, to bo kak meteorološki pojav ali pa celo metafizika. Kmalu pa v nobenem uradnem spisu ni bilo več evalvacije, ampak se je na njenem mestu pojavila spremljava. To je bilo že nekoliko boljše, ker mi je bilo znano, kaj je na primer spremljava s klavirjem ali harmoniko. V njeno bistvo pa še zmeraj nisem prodrla. Kljub temu sem na aktivnih ognjevito govorila o njej. Učiteljem sem jo prikazovala kot mesijo ali odrešenika, ki jih bo rešil peklenskih muk. Nisem verjela, da mi kdo kaj verjame. Saj sem se jaz v prejšnjem življenju na kvakanje šolskih oblasti tudi samo poživljala.

Ko sem dodobra spoznala, kaj je spremljava uresničevanja življenja in dela osnovne šole in novih učnih načrtov, sem je bila že do grla sita. Ugotoviti milijonkrat, da se tretješolec figo razume na razliko med dogajanjem, dejanjem in stanjem, pri tem pa še kar naprej glodati isto dogajanje, dejanje in stanje (srnanje), mora kolikor toliko normalnemu vohljaču priskutiti sleherno spremljavo. Ta je štrlela kot robida iz vseh predmetov in bodla stvarnike učnih načrtov in vesoljni Strokovni svet (SS) naravnost v brado. Lajala je kot krdelo psov, karavana se pa za to sploh ni zmenila.

Dokončno sem nehala verjeti v svetlo točko na obzorju.

Po golobnjaku pometa BERTA

VABILO

Študentje, ki smo končali predavanja v šolskem letu 1968/69 na Pedagoški akademiji v Ljubljani, na oddelku za specialne pedagoge, se dobimo v soboto, 18. novembra 1989 ob 12. uri v restavraciji RIO na Titovi cesti v Ljubljani. Vabljeni!

UTRINEK

Učitelj naj pusti osebne skrbi pred vrati

»Boš ti mimogrede peljal Bojana k teti? Ne upam ga še dati v vrtec, bo takoj spet zbolel. Teta Ana ga tako imenitno spravi po konci.«

Bala se je, da jo bo njen moledujoči glas izdal, da bo svojemu ljubemu nehoti povedala, kako se ji upira, da mora za otroke skrbeti pravzaprav čisto sama.

»Ne nori, saj veš da ne utegnem. Na občini sprejemamo zaidalni načrt. Mar ti sploh upoštevaš, da sem v službi?« Glas je nevarno dvignil in sprožil isto pri njej:

»Ali jaz nisem?«

»Nehaj, tvoja služba... Na plačilni listek poglej, pa ti bo jasno, koliko je vredna. Tistih nekaj ur v šoli... Prosim te, nehaj!«

Res je utihnila in se zagnala s podvojeno naglico. Manji je pregledala šolsko torbo, Bojana toplo oblekla in dočakala naslednji udarec:

»Danes bo avto moj. Po razpravi grem na teren, službeni avto je na servisu.«

»Jaz pa naj se z bolnim otrokom prestopam po avtobusih? Vsaj otrok bi se ti lahko smilil!« Odgovora ni slišala, zaloputnil je vrata in izginil.

x x x

Avtobusa ni bilo, Bojan je sitnaril, teta je morala povedati še dolgo zgodbo o sosedu...

x x x

Ravnatelj je grozeče gledal na uro. Res, zamudila je pet minut, letos že tretjič.

»Oprostite, sin je še zmeraj bolan in morala sem ga peljati v zasebno varstvo v drugi del mesta.«

»Zasebne stvari me ne zanimajo. V psihološko pripravo spada pravilo, da mora učitelj zasebne skrbi pustiti pred vrati.«

Takšne besede lahko pove tako prepričljivo samo moški, je grenko pomislila in začela nov šolski dan.

MARJA VRTNAR

Z STARIH LISTOV

Zbiraj Tatjana Hojan

Na ljubljanskih učiteljskih jehtos 92 moških in 178 ženskih gojencev. Z jedne strani se nam zdi prav, da je število moških gojencev manjše, ker nikomur ne privoščimo takega bednega stanja, v kakršnem živimo sedanjji učitelji; z druge strani pa je ta

prikazen za bodočnost našega naroda zelo žalostna; mož nam manjka že dandanes in kaj šele bode, če bodo naši dečki izročeni večinoma ženski vzgoji, kajti dognano je, da ženska ne more in ne zna vzgojevati trdnih moških značajev. Zboljšanje učiteljskih plač bi ga gotovo privabilo tudi v možko učiteljske več gojencev. Poslanci naši, vzdamite se!

Učiteljski tovariš 1896, str. 359

skozi
okno

Z njihovega sveta

KURJA JAJCA IN DRUGOŠOLCI

V razredu sedi svetovalka z ZZŠ. Krasne učence imam. Berejo kot gledališču. Ne verjamem svojim ušesom. Nič jecljanja, zlogovanja, mukanja, preskakovanja besed, vrstic!

Neverjetno!

Opisujejo živali, ki jih imajo doma. Besede tečejo lahkotno, igrivo; Alenka tako živo opiše svojo Tačko, da se od srca nasmejemo.

Na vrsti je Vid. Opisuje svojo kuro.

- Tovarišica, moja kura nese jajca!

Seveda, kure nesejo jajca.

- Ampak, tovarišica, moja kura znese na dan osem jajc!

Osem? Najbrž je hodila na gnezdo več dni, da se je nabralo osem jajc.

- Ne, tovarišica? Moja kura znese v enem dnevu osem jajc.

POMOČ! POTREBUJEM POMOČ IZ RAZREDA.

Kaj pa drugi mislite?

V zrak švigne več rok. Oddahnem si. Pokličem odličnjakinjo Niko.

- Tovarišica, kura znese na dan deset jajc.

Učencem se to ne zdi nič neverjetno.

Tovarišica svetovalka je na trnih. Malo se preseda, potem pa pravi: Veste, otroci, včeraj sem bila na trgu. Ko sem hotela kupiti jajca, mi kmetica rekla, da v tem času kure nič ali prav malo nesejo, komaj kakšno jajce na teden.

Nadaljujemo razgovor.

Se je morda zdaj kdo spomnil, koliko jajc znese kura na dan?

V hipu je nakaj rok v zraku.

KONČNO?

- Tovarišica, kura znese dvajset jajc na dan!

Se moj zadnji poskus: Otroci, če vam zdaj jaz povem, da znese kura eno jajce na dan, ali mi verjamete?

- Ne, tovarišica! Ne! O, TO PA JE NE!

No, bomo pa v knjige pogledali. Boste verjeli, kar bo zapisano v knjigah?

Bomo, tovarišica!

SINDIKAT DELAVCEV V VZGOJI, IZOBRAŽEVANJU IN ZNANOSTI SLOVENIJE

PROGRAMSKE USMERITVE

Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije je prostovoljna interesna organizacija, v kateri se delavci organizirajo zato, da bi varovali in izboljšali svoj družbeni, ekonomski in socialni položaj, pravice na podlagi dela in iz dela ter iz delovnega razmerja.

1. Družbeni položaj vzgoje, izobraževanja in znanosti v veliki meri določa država na vseh ravneh svoje organiziranosti, samoupravne interesne skupnosti ter v manjši meri neposredno gospodarske in druge organizacije. Družbeni položaj vzgoje, izobraževanja in znanosti in s tem položaj delavcev je pretežno odvisen od zakonov, ukrepov, usmeritev in odločitev, ki jih sprejemajo skupščina SRS, državni organi, organi različnih samoupravnih interesnih skupnosti in združenj ter neposredni delodajalci, ki opravljajo dejavnosti na teh področjih.

Delavci v vzgoji, izobraževanju in znanosti se v sindikat organizirajo zato, da bi lahko organizirano, skupno vplivali na pogoje, ki jih za organiziranje, upravljanje in financiranje dejavnosti postavlja država. Organizirani v sindikatu tudi terjajo, da vzgoja, izobraževanje in znanost nista neposredno podvrženi trenutni prevladujoči ideologiji in kratkoročnim ukrepom politike. Terjajo takšne vsebine in sistemske rešitve, ki bodo celotno družbo približale razviti evropski praksi in omogočale neprestan razvoj v smeri demokratično organizirane, humane in hkrati tudi gospodarsko učinkovite družbe.

2. Ekonomski položaj delavcev se določa s ceno njihovega dela. V sindikatu se organizirajo zato, da se bodo z državo za posamezne dejavnosti in posamezne ravni zahtevnosti pogajali o ceni dela. Cena dela mora biti primerljiva z doseženo ceno dela za primerljiva dela v gospodarstvu. V sindikatu organizirani delavci bodo z državo sklenili kolektivno pogodbo, v kateri bodo poleg cene dela in skupne porabe določali še posamezne pravice iz delovnih razmerij in elemente za zagotavljanje socialne varnosti. Organizirani v sindikatu terjajo dobro plačilo za dobro delo. Glede na velike razlike v plačilu dela v preteklosti se zavzemajo za načelo približno enakega plačila za približno enako delo.

V sindikatu organizirani delavci zahtevajo tudi zagotovitev pogojev za učinkovito vzgojno izobraževalno in raziskovalno delo. Materialne stroške je potrebno pokrivati neposredno – ob tem, da se za primerjavo uporabljajo normativni razviti dežel. Sredstva za investicije, opremo, širitev, vzdrževanje mora zagotavljati občina, mesto in republika. Šole morajo postati strokovno samostojne vzgojno-izobraževalne organizacije in ne podjetja za pridobivanje dohodka.

3. Sindikat delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti želi zagotoviti soodločanje delavcev pri opredeljevanju uporabe delovnega časa. Sindikat bo nasprotoval obremenitvam nad zakonsko določeno tedensko učno obveznostjo. Prav tako bo sindikat nasprotoval pretiranemu normiranju slehernega opravila in se zavzemal za zmanjšanje različnih administrativnih obremenitev. Sindikat bo opozarjal na neracionalne rešitve in terjal odgovornost poslovnih delavcev za učinkovito organizacijo dela.

Sindikati želi vplivati na izobraževanje kadrov za pedagoški poklic, na sistem stalnega strokovnega izpopolnjevanja in usposabljanja in pogoje, ki omogočajo stalen strokovni napredek in poklicni razvoj.

4. Sindikat terja varnost delovnega mesta in stalnost zaposlitve. V primerih racionalizacij in reorganizacij bo zahteval ustrezna nova delovna mesta, primerno prekvalifikacijo in odgovornost državnih organov za dolgoročneje načrtovanje razvoja dejavnosti.

V primerih socialne ogroženosti članov bo sindikat nudil pomoč iz sredstev, ki jih bodo člani solidarno zbrali v ta namen.

5. Svoje člane bo sindikat stalno in na primeren način obveščal o svojih ocenah razmer ter predlogih in ukrepih sindikalnih vodstev. Vsak član sindikata ima pravico predlagati boljše rešitve in pravico do obveščeniosti. Vsak član sindikata se lahko stalno družbeno usposablja v različnih oblikah sindikalnega izobraževanja. Sindikalne organizacije bodo tudi v prihodnje organizirale kulturne prireditve, skrbele za letovanja, šport in rekreacijo, nabavo osnovnih življenjskih potrebščin, če bo to ugodno za člane.

6. Za uveljavitev svojih zahtev bo sindikat uporabljal vse oblike argumentiranja v skupščinah družbenopolitičnih skupnosti, obliko grožnje in protesta ter stavko. Postopke za uveljavitev zahtev in oblike organiziranega protesta bo opredelil s svojimi pravili.

7. Sindikat bo razvijal medrepubliško sodelovanje in solidarnost. Na principu enakopravnega sodelovanja se bo povezal v sindikatu dejavnosti vzgoje, izobraževanja in znanosti Jugoslavije. Razvijal bo različne oblike mednarodnega sodelovanja in navezal stike z sorodnimi organizacijami iz tujine, zlasti iz sosednjih dežel.

8. Sindikat delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti bo z drugimi samostojnimi sindikati ustanovil zvezo sindikatov za oblikovanje skupnih stališč glede vprašanj družbenega razvoja, skupnih vprašanj zagotavljanja socialne varnosti, vprašanj invalidsko pokojninskega zavarovanja, organizacije skupnih strokovnih služb, pravne službe, skupnega obveščanja in oblikovanja stališč v medrepubliških in mednarodnih odnosih. Zveza sindikatov bo skupna organizacija, ki jo bodo na občinski, republiški in zvezni ravni vzajemno in solidarno financirali sindikati za usklajevanje medsebojnih aktivnosti, skupno nastopanje v političnem sistemu in zagotavljanje vsestranske medsebojne solidarnosti med delavci iz vseh dejavnosti.

ORGANIZIRANOST

9. Sindikat delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti bo ohranjal princip enotnega sindikata, to pomeni: en zavod ali vzgojno-izobraževalna organizacija; osnovna organizacija sindikata. V tem trenutku ni utemeljenih razlogov, da bi se v vzgoji, izobraževanju in znanosti organizirali ozki strokovni sindikati (sindikati profesorjev, sindikat tehničnih delavcev, sindikat snailk). Ozek strokovni pristop bi omogočal medsebojno uigravanje, odvrčanje od najpomembnejših vprašanj in problemov ter razdrobljenost, ki bi oslabilila organizacijo in imela za posledico izgubo slehernega družbenega vpliva. Različnost problematike, specifičnost zahtev in potrebo po različnih pristopih k reševanju bodo omogočale sindikalne konference znotraj sindikata.

SINDIKAT DELAVCEV V VZGOJI, IZOBRAŽEVANJU IN ZNANOSTI SLOVENIJE

OSNUTEK STATUTA

SPOŠNE DOLOČBE

Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti je prostovoljna interesna organizacija, v kateri se delavci organizirajo zato, da bodo na organiziran mednarodno priznan način uveljavili pravice do ustreznega družbenega, gmočnega in socialnega položaja. V sindikatu organizirani delavci:

- se bodo zavzemali za enakopraven položaj delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti z delavci v drugih dejavnostih v SR Sloveniji
- bodo sklepali kolektivno pogodbo, v kateri bodo poleg plačila urejali še delovne pogoje, skupni standard in vprašanja socialne varnosti
- bodo organizirano, z večinskim mnenjem vplivali na oblikovanje zakonodaje, ki ureja področje njihove dejavnosti
- bodo razvijali oblike samoupravljanja in soodločanja v vprašanih delovnih razmerij in nagrajevanja
- bodo zagotavljali varstvo pravic in zaščito delavca ter po potrebi organizirali različne oblike protesta vključno s stavko
- bodo razvijali vzajemnost in solidarnost med delavci
- bodo pospeševali strokovni razvoj in družbeno politično razgledanost članstva

1.

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije – izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

ČLANSTVO

V sindikat delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije se vključujejo delavci na področjih:

- varstva otrok in mladine
- osnovnega in glasbenega izobraževanja
- srednjega splošnega in strokovnega izobraževanja
- višjega in visokega šolstva ter študentskih domov
- izobraževanja odraslih
- znanstvenoraziskovalne dejavnosti.

2.

3.

Član sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije lahko postane vsak delavec, ki je v delovnem ali pogodbenem razmerju. Delavec ki je začasno izgubil delo, ter upokojenec iz zgoraj navedenih dejavnosti. Član je lahko ne glede na nacionalno, politično ali versko pripadnost, vendar pod pogojem, da ni član protidemokratskih ekstremnih organizacij ali skupin, ki bi se zavemale za rušitev demokratične družbene ureditve.

4.

Član se vključuje v sindikat delavcev vzgoje izobraževanja in znanosti s podpisom pristopne izjave v osnovni organizaciji. Ob pristopu prejme člansko izkaznico.

Članstvo preneha s prehodom delavca v drugo dejavnost z izstopno izjavo, zaradi neplačevanja članarine ali po sklepu organa osnovne ali republiške organizacije v primeru, ko je član grobo kršil statut in deloval v nasprotju z interesi organizacije.

5.

Član ima naslednje pravice in obveznosti:

- sodeluje pri oblikovanju stališč, predlogov in zahtev sindikata na vseh ravneh organiziranosti
- neposredno uveljavlja sindikalna stališča in zahteve v svojem okolju
- sodeluje v izobraževanju in usposabljanju za sindikalno delo
- ima pravico do solidarnostne pomoči, če je socialno in zdravstveno ogrožen
- ima pravico do brezplačne pravne pomoči in zaščite v sporih iz delovnih razmerij
- uživa sindikalno organiziran oddih in rekreacijo
- se kulturno udeležuje
- uživa zaščito in prejema pomoč ob sodelovanju v protestnih akcijah in stavkah
- uveljavlja druge pravice in ugodnosti v okviru sindikata in zveze sindikatov.

6.

ORGANIZIRANOST

Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije je organiziran v:

- osnovni organizaciji sindikata na ravni zavoda, ustanove, inštituta ali delovne organizacije
 - občinski (mestni) organizaciji
 - republiški organizaciji.
- Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije je konstitutivni del zveze sindikatov Slovenije

7.

Osnovna organizacija sindikata se organizira za zavod, ustanovo, inštitut ali delovno organizacijo kot celoto. Najvišji organ osnovne organizacije je občni zbor, ki se sestane vsaka štiri leta. Osnovna organizacija na obnem zboru izvoli izvršni odbor, ki ga sestavljajo sindikalni zaupniki. Notranjo organiziranost in način delovanja določa osnovna organizacija s svojimi pravili.

8.

OSNOVNA ORGANIZACIJA

- obravnava predloge aktov, ki se sprejemajo na ravni zavoda, ustanove, inštituta ali delovne organizacije in daje svoje mnenje ali soglasje
- spremlja in nadzira kolektive in tarifne pogodbe, sklenjene na ravni zavoda, ustanove, inštituta ali delovne organizacije
- obravnava pritožbe in sklepa o uveljavljanju pravic delavcev iz delovnega razmerja
- predlaga ukrepe za varno delo in humanizacijo delovnega okolja
- organizira kulturne, športne in druge aktivnosti, ki so v interesu članstva
- sprejema odločitve o oblikah protesta, če niso bile upoštevane zahteve sindikata, ter z glasovanjem odloča o sodelovanju v stavki
- postavlja kandidatne liste za volitve v organe upravljanja
- prejema poročila izvršnega odbora
- voli predstavnike v sindikalne organe na ravni občine in republike.

9.

Izvršni odbor uresničuje sprejete sklepe, poroča članstvu, vodi finančne zadeve in predstavlja osnovno organizacijo.

10.

OBČINSKA (MESTNA) ORGANIZACIJA

V občinah, kjer je več kot 5 osnovnih organizacij sindikata, se lahko ustanovi občinski odbor sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Občinski odbor sestavljajo predstavniki osnovnih organizacij sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti v občini. Občinski odbor obravnava predloge ter postavlja zahteve glede urejanja ekonomskih gmočnih in socialnih potreb, ki se zadovoljujejo na komunalni ravni.

Občinski odbor organizira sodelovanje osnovnih organizacij tudi v drugih zadevah, ki jih delavci lahko uresničujejo v občini.

Pri sprejemanju sklepa o občinskem odboru sodelujeta ROS in občinski svet ZSS v občini.

Občinski odbor voli predsednika. Predsednik občinskega odbora predstavlja občinski odbor v organu zveze sindikatov v občini.

11.

V mestih Ljubljana in Maribor člani osnovnih organizacij izvolijo mestni odbor sindikata delavcev v vzgoji izobraževanju in znanosti. Mestni odbor določa svojo organiziranost in način delovanja s pravili.

12.

Najvišji organ sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti v republiki je skupščina sindikata. Skupščina se sestane vsako četrto leto. Skupščino sestavljajo delegati osnovnih in občinskih organizacij ter sindikalnih konferenc za posamezna področja dejavnosti. Ključ za izvolitev in program priprav na skupščino sprejme republiški odbor.

- Skupščina sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti:
- sprejme poročilo o delovanju sindikata v štiriletnem obdobju
- sprejme programske usmeritve za delovanje sindikata
- sprejema statut
- voli republiški odbor.

13.

Republiški odbor sindikata je najvišji stalni organ sindikata med dvema skupščinama. Republiški odbor je izvoljen za dobo štirih let.

- Republiški odbor samostojno:
- odloča o posameznih aktivnostih za urejanje ekonomskega, gmočnega in socialnega položaja delavcev v dejavnosti
- vodi pogajanja, sklepa kolektivne (in posamezne tarifne) pogodbe z državnimi in družbenimi organi ter organizacijami delodajalcev
- obravnava različne pobude osnovnih ter občinskih oz. mestne organizacije ter jih usklajuje z republiškimimi odbori drugih sindikatov v okviru zveze sindikatov
- oblikuje stališča, ugotovitve in zahteve s področja svojih temeljnih pristojnosti
- zagotavlja obveščeniost članstva o svojih sklepih in aktivnostih
- sprejema letni program nalog ter skupnih nalog, ki jih bo uresničeval v okviru zveze sindikatov.

Republiški odbor izvoli predsednika, sekretarja, izvršni odbor in nadzorni odbor.

Po potrebi republiški odbor imenuje posamezne komisije in delovna telesa.

14.

- Kot stalna oblika dela republiškega odbora delujejo:
 - sindikalna konferenca delavcev v otroškem varstvu
 - sindikalna konferenca delavcev osnovnih šol
 - sindikalna konferenca delavcev v srednjem šolstvu
 - sindikalna konferenca delavcev v višjem in visokem šolstvu
 - sindikalna konferenca delavcev raziskovalnih organizacij.
- Sindikalne konference se ustanovijo s sklepom. Sindikalne konference najmanj enkrat letno obravnavajo ekonomske, gmočne in socialni položaj delavcev v ožji dejavnosti. Ugotovitve in sklepi sindikalnih konferenc so usmeritve za delovanje republiškega odbora.

Sindikalne konference izvolijo predsedstvo in predsednika za mandatno obdobje 4 let.

15.

Republiški odbor uporablja kot stalno obliko in metodo dela regionalne zbore sindikata vzgoje, izobraževanja in znanosti. Regionalne zbore sklicuje regionalni sekretar sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti.

Regionalni sekretar v sodelovanju z republiškim odborom sindikata, občinskimi odbori in občinskimi sveti zveze sindikatov ugotavlja problematiko spremlja izvajanje tarifnih pogodb, zagotavlja varstvo pravic delavcev in socialne pomoči ter opravlja druge naloge iz programa sindikata.

Regionalno zastopnost in načine delovanja določa Republiški odbor sindikata s poslovnikom.

16.

Izvršni odbor republiškega odbora je kolektivni izvršilni organ, ki je odgovoren republiškiemu odboru. Člani IO so izvoljeni za dobo štirih let.

Izvršni odbor samostojno izvaja sklepe republiškega odbora, usklajuje delo republiških sindikalnih konferenc, spremlja izvajanje sklenjenih pogodb in sporazumov, ocenjuje uresničevanje postavljenih zahtev ter o tem poroča republiškiemu odboru.

Izvršni odbor v skladu s pooblastili vodi finančne zadeve republiškega odbora.

17.

Republiški odbor sestavljajo člani, izvoljeni po regionalnem načelu in predsedstva sindikalnih konferenc na republiški ravni. V republiškem odboru morajo biti zastopane vse ožje dejavnosti in vse regije. Število članov republiškega odbora in ključ za sestavo določa s sklepom republiški odbor.

18.

Republiški odbor izmed članov izvršnega odbora izvoli predsednika in sekretarja republiškega odbora.

Predsednik skrbi za izvajanje sprejetih sklepov, usmeritev, stališč in zahtev in za delovanje izvršnega odbora in predstavlja republiški odbor. Sekretar organizira delo za potrebe republiškega odbora, izvršnega odbora in delovnih teles, skrbi za izvrševanje sprejetih sklepov ter poroča izvršnemu odboru.

Predsednik in sekretar sta izvoljena za dobo štirih let z možnostjo ponovne izvolitve.

Republiški odbor za opravljanje posameznih nalog lahko imenuje posamezne sekretarje, regionalne sekretarje in strokovne sodelavce.

19.

Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije se povezuje v sindikat delavcev vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Jugoslavije s ciljem da se prek zveznega odbora sindikata oblikuje skupna politika do posameznih vprašanj ter zagotavlja medrepubliška solidarnost. V zveznem odboru sindikata se ne more odločati s preglasovanjem.

20.

Član sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije plačuje članarino v višini 0,6% od neto osebnega dohodka.

Članarino pobira osnovna organizacija sindikata. Osnovna organizacija sindikata odvaja 55% pobrane članarine na tekoči račun sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije.

21.

Članarina se uporablja za financiranje dejavnosti sindikata v republiki ter za sofinanciranje dejavnosti sindikatov na občinski (mestni) republiški in zvezni ravni.

Pri republiškem odboru se oblikuje poseben solidarnostni sklad za pomoč osnovnim organizacijam. Republiški odbor lahko po posebnem sklepu oblikuje tudi stavkovni sklad.

22.

Sindikati delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije skupno z drugimi samostojnimi sindikati ustanovi Zvezo sindikatov Slovenije. V zvezi sindikatov obravnava splošna in skupna vprašanja, pomembna za vse članke sindikatov, zlasti: vprašanja zaposlovanja in zaposlitvene politike, vprašanja izobraževanja in kvalifikacij, vprašanja zdravstvenega in socialnega varstva delavcev, vprašanja invalidsko-pokojninskega zavarovanja. V zvezi sindikatov se oblikuje skupna politika do splošnih družbenih vprašanj, zagotavlja solidarnost med delavci in oblikuje skupna stališča do ZSJ in na področju mednarodnih odnosov.

V okviru zveze sindikatov lahko sindikati dejavnosti za opravljanje posameznih strokovnih nalog organizirajo skupne strokovne službe.

Organi zveze sindikatov so praviloma sestavljeni iz voljenih predstavnikov sindikata dejavnosti.

Organiziranost, pristojnosti in oblike delovanja se določijo s statutarim sklepom Zveze sindikatov Slovenije.

23.

Ta statut sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije razlaga republiški odbor.

Ljubljana, 19. oktobra 1989

prosvetni
delavec

Časopisni svet: Vladimir Tkalec, predsednik, Milica Antič-Gaber, Justa Kavšek, Zdenko Kodolja, Janez Sušnik, Slava Šarc, Marija Velikonja, Izток Vilič, Jože Ziahtič.

Direktor: Stanko Šimenc

Uredništvo: Stanko Šimenc, glavni urednik, Marijana Kunec, odgovorna urednica, Lučka Lešnik, novinarka – urednica, Tea Dominko, tehnična urednica. Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštini predal 21, Ljubljana 61104. Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Akontacija naročnine za leto 1989 znaša 130.000 din za posameznike in 300.000 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri znaša naročnina 80.000 din na leto.

Posamezna številka stane 20.000 din.

Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, YU ISSN 0033-1643. Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu).